Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS
MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

DŽIUGAS KAZIMIERAS MONSTAVIČIUS
IV kurso studentas

NATO ATGRASYMO STRATEGIJA RYTINIAME ALJANSO SPARNE PO VELSO VIRŠŪNIŲ SUSITIKIMO

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas/ė: doc. dr. M. Šešelgytė

Vilnius, 2022

Bakalauro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:
.....
.....
.....

..... **.....** **.....**
(data) (v., pavardė) (parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

..... **.....**
(data) (Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Monstavičius D. NATO atgrasymo strategija rytiniame aljanso sparne po Velso viršūnių susitikimo : Politikos mokslų specialybės , bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė dr. M. Šešelgytė, 2022. – 40 p.

Reikšminiai žodžiai: branduolinis atgrasymas, konvencinis atgrasymas, rytinis NATO sparnas, Baltijos valstybės, Lenkija, atgrasymas kaštais, atgrasymas bausme, eskalavimas.

Šiame darbe nagrinėjama NATO atgrasymo strategija rytiniame sparne po Velso viršūnių susitikimo siekiant išsiaiškinti kokią atgrasymo koncepciją aljansas įtvirtina rytiniame sparne. Siekiant išsiaiškint kokią atgrasymo koncepcija aljansas vykdo yra atliekama kokybinė atvejo studija. Remiantis atgrasymo teorijos prielaidomis yra nustatoma, kokie atgrasymo požymiai atsispindėjo aljanso priimtuose sprendimuose.

Darbe tiriama NATO atgrasymo strategija įvertinama per tris atgrasymo teorijos dėmenis: pajėgumai, patikimumas ir komunikacija. Siekiant pagrįsti vykdomos strategijos teigiamas savybes ir trūkumus yra atkreipiamas dėmesys į skirtingų atgrasymo koncepcijų privalumus ir trūkumus teoriniame kontekste.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas bakalauro darbas *„NATO atgrasymo strategija rytiniame aljanso sparne po Velso viršūnių susitikimo“* yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Džiugas Monstavičius (parašas)

Turinys

1. Įvadas 6

2. Darbo tikslas ir uždaviniai 10

3. Teorinis pagrindas - Atgrasymo strategijos ištakos 11

3.1. Atgrasymo modeliai: Bausmė vs. Neigimas 15

4. Tyrimo planas 19

5. Rusijos interesai ir siekiai, grėsmės rytinio NATO sparno valstybėms 21

6. Rytinio NATO sparno gynybos problematika 22

7.1 Velso viršūnių susitikimas 2014 m. 24

7.2 Varšuvos viršūnių susitikimas 2016 m. 26

7.3 Briuselio viršūnių susitikimas 2018 m. 28

8. Konvencinis atgrasymas 29

8.1. Kredibilumas 29

8.1.1. Priešakinių pajėgų reikšmė 29

8.1.2 Karinės pratybos 32

8.1.3 Pajėgumų finansavimo problema - „Freedom is not free“ 33

8.2. Konvenciniai pajėgumai 37

8.3. Komunikacija 42

8. Branduolinis atgrasymas 44

9. Išvados 47

10. Literatūros sąrašas 51

11. Priedai 56

Summary 69

1. Įvadas

NATO įkūrimas 1949 m. buvo sąlygotas siekio po Antrojo pasaulinio karo atremti galimą Sovietų Sąjungos agresiją prieš Vakarų Europos šalis. Tuometinė aljanso strategija pagrinde rėmėsi sugebėjimu atgrasyti branduoliniu ginklu, patikimu jo panaudojimu esant reikalui. Negana to, ties Berlyno siena buvo siekiama išlaikyti konvencinių pajėgumų simetriją tarp rytų ir vakarų[1]. Būtent siunčiama žinutė, jog iškilus konfliktui branduolinis ginklas gali būti panaudotas, ir šio veiksmo patikimumas lėmė pakankamą tarptautinę pusiausvyrą.

Sugriuvus Sovietų Sąjungai 1991 m. NATO aljansas atsidūrė egzistencinėje krizėje, aljanso įkūrimo pagrindas prarado reikšmę, tačiau motyvo visiems aljanso nariams išlikti kartu ilgai nereikėjo laukti. Bosnijos – Serbijos karas 1994 m. lėmė NATO įsitraukimą siekiant užbaigti konfliktą. Suteikus Bosnijai oro gynybos pagalbą, NATO pajėgų naikintuvai pirmą kartą istorijoje įsitraukė į aktyvius karinius veiksmus. Aljanso viduje susiformavo idėja, jog NATO tikslas gali būti nukreiptas į krizių valdymą ir taikos užtikrinimą[2]. Šis naratyvas lėmė aljanso jėgos orientavimą į ekspedicines pajėgas. Po Bosnijos ir Hercegovinos konflikto su Serbija, NATO ekspedicinės pajėgos buvo siųstos į Kosovą, Afganistaną ir Iraką. Reikėtų pabrėžti, kad aljanso persiorientavimas nuo Šaltojo karo atgrasymo koncepcijos į krizių valdymą ir taikos užtikrinimą buvo fundamentalus aljanso strateginis pokytis[3]. Taip pat, pokyčio fundamentalumą įrodo tai, kad aljansas savo santykius su Rusija pradėjo remti bendradarbiavimu, kuris 1997 m. buvo įtvirtintas NATO – Rusijos steigiamuoju aktu. Sutarties turinys apibrėžė NATO ir Rusijos bendrų santykių vystymo bei saugumo užtikrinimo sąlygas, kurios ilgainiui 2002m. lėmė NATO - Rusijos tarybos sukūrimą. Taryba buvo diplomatinis įrankis, skirtas užtikrinti aljanso ir Rusijos bendradarbiavimą sprendžiant saugumo problemas ir rengiant bendrus susitarimus[4]. NATO – Rusijos bendradarbiavimo platformos ir sutartys bei aljanso strateginis persiorientavimas į krizių valdymą lėmė aljanso narių bendro gynybos finansavimo mažėjimą 30-čia procentų, kas įrodo, jog tuo metu kontinentinės Europos aljanso narės nebematė grėsmės[5]. Toks sprendimas taip pat lėmė aljanso konvencinių pajėgumų silpnėjimą.

Nepaisant šiaurinio aljanso noro siekti bendradarbiavimo su Rusija saugumo klausimais ir išlaikyti egzistuojančią tarptautinę saugumo architektūrą, V. Putinas 2007 m. kalboje „Rusijos vaidmuo pasaulio politikoje“ Miunchene pareiškė, jog šiandien JAV siekia sukurti vienpolį pasaulį,

---

[1] Flockhart, T. After the Strategic Concept Towards a NATO Version 3.0: Diis Reort 2011 p. 34. <*https://www. diis. dk/files/media/publications/import/extra/rp2011-06-nato-after-strategic-concept web. pdf*.>
[2] Solana, J. (1996). NATO in Transition. *Perceptions: Journal of International Affairs*, *1*(4).
[3] Duffield, J. S. (1994). NATO's Functions after the Cold War. *Political Science Quarterly*, *109*(5), 763-787.p.779
[4] NATO archives, 2002. NATO – Russia Council Statement, 2002.
<https://archives.nato.int/uploads/r/null/1/4/145410/STATEMENT_2002-05-28_BIL.pdf>
[5] United States Information Service, 1997. “FACT SHEET: HOW NATO HAS CHANGED IN THE POST COLD WAR ERA” < https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/natousis.htm>

kuriame ji bus vienintelis galios centras[6]. Iš kalbos buvo galima suprasti, jog Rusija nesiruošia sutikti su planuojama pasaulio architektūra ir kad ji taip pat turi teisę į savo interesus. Aukščiausio lygio kalba neilgai trukus ėmė virsti realybe. 2008 m. Sakartvelo – Rusijos karas bei 2014 m.Ukrainos – Rusijos karas išryškina Rusijos interesą keisti saugumo architektūrą. Šiuose veiksmuose interesas suvokiamas kaip Rusijos įtakos sferos užtikrinimas postsovietinėse valstybėse. Tai, kad suvereni Ukrainos valstybė siekia gilesnio bendradarbiavimo su Vakarų Europos valstybėmis su ketinimu ateityje stoti į Europos Sąjungą, Rusijos požiūriu buvo nepateisinama ir kirtosi su šalies vadovybės interesais išlaikyti įtaką postsovietinėse valstybėse[7]. Šio intereso užtikrinimo priemone tapo 2014 m. separatistinių Rusijos grupuočių karas Ukrainoje ir Krymo aneksija.

Rusijos veiksmai Ukrainoje, išsaukė poreikį iš naujo peržiūrėti NATO atgrasymo doktriną bei priimti politinį pokytį siekiant atgrasyti Rusiją. Todėl, 2014 m. vykęs Velso viršūnių susitikimas lėmė pokyčius aljanso strateginiame lygmenyje. Pokyčiai žymėjo NATO darbotvarkės pertvarkymą bei dalinį atsitraukimą nuo tuometinės NATO misijos Afganistane idėjos ir dėmesio sutelkimą NATO vidiniam sustiprinimui[8]. Susitikimo metu buvo paruoštas Parengiamųjų veiksmų planas RAP (ang. Readiness action plan), skirtas sutvirtinti NATO gynybos pajėgumus, kurie galėtų reaguoti į kylančias grėsmes. Be to, nuspręsta didinti aljanso narių išlaidas gynybai, siekiant sustabdyti NATO pajėgų silpnėjimą[9]. RAP planas rėmėsi efektyviu aljanso veiksmų suderinimu agresijos akivaizdoje. Baltijos šalys, kurios Rusijos invazijos atžvilgiu yra pažeidžiamiausios dėl geografinių priežasčių, sveikino Velso susitikimo metu priimtus sprendimus, tačiau tai buvo vertinama labiau kaip pirminis planas/platforma toliau stiprinti rytinio NATO sparno atgrasymą[10]. Todėl saugumo situacijai nesikeičiant ir Rusijos federacijai keliant grėsmę rytiniam NATO sparnui, vėlesnių aljanso viršūnių susitikimų metu priimti sprendimai ir jų rezultatai buvo ypač svarbūs norint užtikrinti tinkamą atgrasymą. Susitikimai padėjo įgyvendinti reformas, kurios rėmėsi NATO fiziniu buvimu šiaurinėje aljanso pusėje, tokiu būdu sustiprinant aljanso solidarumą, bet gerbiant 1997 m. NATO - Rusijos federacijos bendrų santykių akto turinį, nenusižengiant sutarties sąlygoms ir neprovokuojant Rusijos[11].

---

[6] Vadim Volovoj, Geopolitika, 2007. "Putino kalba Miunchene – kas tai buvo?" < http://www.geopolitika.lt/?artc=207> [Žiūrėta 2022 02 04]

[7] BBC, 2013. "Ukraine protests after Yanukovych EU deal rejection" <https://www.bbc.com/news/world-europe-25162563> [Žiūrėta 2022 02 04]

[8] A. Kammel, S. Satanakis, AIES, 2014. "NATO after Wales: Back in Business?" < https://www.aies.at/download/2014/AIES-Fokus-2014-07.pdf>

[9] Wołkonowski, J. (2018). NATO defense expenditures in 1949-2017. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 57, p. 01032). EDP Sciences. p.9

[10] Eoin Micheál McNamara, NATO, 2016. „Securing the Nordic-Baltic region" < https://www.nato.int/docu/review/articles/2016/03/17/securing-the-nordic-baltic-region/index.html> [Žiūrėta 2021 11 22]

[11] Rasmussen, A. F. (2018). *Strategic Challenges in the Baltic Sea Region: Russia, Deterrence, and Reassurance*. Georgetown University Press. p. 9

Šiuo metu, dabartinis 2022 m. plataus mąsto karas Ukrainoje tik dar kartą įrodo, jog Rusijos siekiai užsitikrinti savo įtaką postsovietinėse valstybėse yra realūs. Ukrainos – Rusijos karas tampa atgrasymo neveiksnumo simboliu. Ne iki galo išpildyta atgrasymo politika sąlygoja prasčiausią galimą rezultatą, todėl kuriant atgrasymo strategiją yra būtina atsižvelgti į efektyvaus modelio sukūrimą. Reikia pripažinti, jog rytino NATO sparnas yra visai kitoje saugumo užtikrinimo infrastruktūroje nei Ukraina, sparną saugo kolektyvinio saugumo užtikrinimo įsipareigojimai. Tačiau dabartiniai įvykiai be abejonės lems atgrasymo pokyčius NATO rytiniame sparne, kurie turėtų būti apspręsti šių metų Madrido viršūnių susitikimo metu. Visgi, kokie sprendimai bus priimti dar sunku spręsti. Tačiau po Rusijos invazijos į Ukrainą žiniasklaidos diskurse yra pastebimas NATO pafrontės šalių suinteresuotumas reaguoti į iškilusius iššūkius ir iš esmės keisti aljanso atgrasymo koncepciją[12]. Šis darbas rašomas minėto susitikimo išvakarėse, todėl studijos rezultatai, t. y. NATO vykdomo atgrasymo koncepcijos įvertinimas rytiniame NATO sparne, yra aktualūs ir gali tapti pagrindu atgrasymo doktrinos pokyčių vertinimui po Madrido viršūnių susitikimo tyrimui.

Literatūros apžvalga. Atgrasymas kaip sąvoka mokslinėje literatūroje, ypač studijose, kuriose yra analizuojami Šaltojo karo konfliktai, egzistavusių karinių įtampų kontrolė, yra sutinkamas neretai. Nors po Šaltojo karo nuo klasikinės teorinės praktikos buvo nusigręžta, XXI a. pradžios įvykiai lėmė tai, jog mokslinėse diskusijose atgrasymo sąvoka sutinkama vis dažniau, o dar labiau aktuali ji tampa paaštrėjus politinei situacijai Rytų Europoje. Rytinio NATO sparno valstybių situacija pritraukia nemažai mokslinės bendruomenės vertinimų, pagrinde dėl to, jog lyginant su kitomis aljanso narėmis[13] Baltijos valstybės yra pažeidžiamiausios dėl strategiškai nepatogios geografinės padėties bei galių asimetriškumo.

Dėl minėtų Rusijos karinių išpuolių mokslinėje literatūroje yra pastebimas didelis empirinių studijų pagausėjimas po Velso viršūnių susitikimo ir ypatingai po 2016 m. Varšuvos susitikimo. Priimtas sprendimas įkurti laikinus rotacinius daugianacionalinius batalionus Baltijos šalyse ir Lenkijoje buvo iš tiesų naujas NATO produktas, turėjęs užtikrinti atgrasymą. Kiti priimti aljanso veiksmai iškėlė diskusiją tarp tyrėjų, kurie sprendimus vertino kaip fundamentalius NATO krypties pokyčius, turinčius užtikrinti atitinkamą atgrasymą ateityje, ir tarp tų, kurie įžvelgė šių veiksmų nepakankamumą. Studijoje „Baltics Left of Bang: The Role of NATO with Partners in Denial-Based Deterrence“ (liet. Baltijos šalys prieš ataką: NATO ir partnerių vaidmuo neigimu paremtame atgrasyme) vertinama rytinio NATO sparno saugumo situacija po priimtų reformų, tačiau daugiau dėmesio skiriant Baltijos valstybėms. Autoriai vyraujantį galių asimetriškumą rekomenduoja spręsti

[12] Milena Andrukaitytė, LRT, 2022 05 06. „Lithuania outlines its goals for NATO's Madrid summit: shifting focus from deterrence to defence“ < https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1687397/lithuania-outlines-its-goals-for-nato-s-madrid-summit-shifting-focus-from-deterrence-to-defence> [Žiūrėta 2022 05 07]

[13] David A. Shlapak ir Michael Johnson (2016). *Reinforcing deterrence on NATO's eastern flank: Wargaming the defense of the Baltics*. RAND Arroyo Center Santa Monica United States.

vieninteliu būdu – atgrasymą grįsti neigimo strategija (ang. by denial) kartu su bausmės projektavimu (ang. by punishment), tokiu būdu neleidžiant Rusijai net suteikti galimybės kėsintis į Baltijos šalis[14]. Toks atgrasymo tipas limituotų galimo konflikto tikimybę, nes būtų grįstas aiškiomis galimybėmis patikimai užkirsti kelią Rusijos ketinimams bei suteiktų Baltijos valstybėms didesnį pasitikėjimą aljansu. Kiti mokslininkai iš esmės pritaria šioms mintims, studijoje „NATO Summit 2021: Reinforcing Collective Defense in the Baltics“ (liet. NATO viršūnių susitikimas 2021: Kolektyvinės gynybos stiprinimas Baltijos šalyse) teigiama, kad rytinį NATO sparną bus lengviau apginkluoti ir apsaugoti NATO pajėgomis nuo galimos grėsmės nei jas išvaduoti iš *fait accompli*[15]. Šis scenarijus iš esmės trikdo NATO kredibilumą apsaugoti naująsias aljanso nares, todėl studijoje minima, kad dėl NATO kredibilumo trūkumo vykdyti pilną neigimo atgrasymo modelį bus pigiau aljansui ir saugiau rytiniam sparnui[16]. Kredibilumo stygių dar 2015 m. taip pat siūlė taisyti amerikiečių užsienio politikos ekspertas A. Wess Mitchel. Jis teigė, kad vienintelis būdas vykdyti efektyvų atgrasymą dėl ypač didelio lokalių galių asimetriškumo tarp rytų ir vakarų yra didelių konvencinių pajėgumų dislokavimas pafrontės valstybėse[17]. Tačiau, taip pat pabrėžia, kad tokim sprendimui įvykti visų pirma JAV turi keisti požiūri ką jų pajėgos veikia Europos žemėse ir kokią funkciją jos atlieką[18]. Visos šių autorių nuomonės iš esmės suponuoja utopinį atgrasymo modelį, kuris ganėtinai susiskaldžiusiame aljanse yra beveik neįmanomas dėl per mažos politinės valios tų valstybių, kurios išsidėsčiusios toliau į vakarus nuo rytų Berlyno. Be to, valios trūkumas nėra vienintelė problema, minėtos studijos rytinio NATO sparno atveju praleidžia labai svarbų atgrasymo neigimu rizikos veiksnį, t.y. konflikto eskalavimo tikimybę.

Kitos studijos nėra linkusios taip sumenkinti aljanso darbų, atliktų po Velso ir vėlesnių susitikimų. Pavyzdžiui, Toms Rostoks savo studijoje „Managing Deterrence and Escalation on NATO’s Eastern Flank“ (liet. Atgrasymo ir eskalavimo valdymas NATO rytiniame flange) pabrėžia, kad aljansas žengė teisingu keliu grįždamas prie atgrasymo vykdymo po Rusijos agresijos prieš Ukrainą, tačiau taip pat pabrėžia, kad priimti sprendimai turi trūkumų[19,20]. Vienas iš esminių atgrasymo sprendimų rytiniame sparne yra laikomos dislokuotos priešakinės pajėgos kaip „tripwire“. Iš vienos pusės, tarp akademikų šios pajėgos yra laikomos solidarumo ir vieningumo simboliu. Kadangi pajėgos buvo sudarytos iš 2/3 aljanso narių, konflikto atveju šalys formuojančios šias

[14] Robert M. Klein et al. (2019, November). Baltics Left of Bang: The Role of NATO with Partners in Denial-Based Deterrence. In *Strategic Forum* (No. 301, pp. 1-19). National Defense University Press. p. 15
[15] Luke Coffey ir Daniel Kochis (2021). D. NATO Summit 2021: Reinforcing Collective Defense in the Baltics.
[16] Luke Coffey ir Daniel Kochis (2021). D. NATO Summit 2021: Reinforcing Collective Defense in the Baltics.
[17] A. Wess Mitchell (2015). A Detterence by Denial Strategy for The Baltic. p. 125
[18] A. Wess Mitchell (2015). A Detterence by Denial Strategy for The Baltic. p. 125
[19] Toms Rostoks (2020). Managing Deterrence and Escalation on NATO’s Eastern Flank. *Towards# NATO2030: The Regional Perspective of the Baltic States and Poland*, *2020*, 12-22.p. 18
[20] Toms Rostoks (2020). Managing Deterrence and Escalation on NATO’s Eastern Flank. *Towards# NATO2030: The Regional Perspective of the Baltic States and Poland*, *2020*, 12-22.p. 15

pajėgas turėtų atsakomybę įsitraukti į konfliktą[21]. Kiti akademikai, ypač rytinio NATO sparno saugumo ekspertai, šias pajėgas siekia laikyti ne tik kaip įspėjamąsias (angl.tripwire), bet ir kaip realias konvencines pajėgas, kurios yra pasiruošusios esant reikalui ginti, taip įprasmindamos atgrasymą neigimu. Margarita Šešelgytė studijoje mini, jog dislokuotos daugianacionalinės pajėgos rytiniame sparne nėra laikomos tik kaip „tripwire“ ir teigia, kad šios pajėgos turi realią kovinę galią[22]. Šių autorių nuomonės suponuoja, kad vienas iš po Varšuvos susitikimo priimtų sprendimų yra skirtingai matomas bendroje aljanso atgrasymo perspektyvoje rytiniame sparne. Vieni šias pajėgas mato tik kaip solidarumo ir nepakankamo atgrasymo veiksmus, ir rekomenduoja daugiau dėmesio skirti realiai gynybai, tuo tarpu kiti šiuose sprendimuose mato kur kas daugiau - ypač savo srities specialistai stengiasi įžvelgti platesnį atgrasymo efektą, kurį šis sprendimas sukūrė. Apžvelgta literatūra sudaro vaizdinį, jog nepaisant NATO

2. Darbo tikslas ir uždaviniai

Darbo problema: Nors NATO ėmėsi priemonių atgrasyti Rusiją rytiniame aljanso sparne po Velso viršūnių susitikimo, tačiau, vykdomas atgrasymas turi spragų ir neišpildo atgrasymo koncepcijos reikalavimų.

Tikslas: remiantis sėkmingo atgrasymo strategijos prielaidomis (pajėgumai, patikimumas ir komunikacija), įvertinti kokią atgrasymo koncepciją įtvirtina aljansas rytiniame sparne po Velso ir vėlesnių susitikimų metu. Įvertinti vykdomos koncepcijos privalumus ir trūkumus.

Uždaviniai:

1. Pristatyti teorinius atgrasymo vykdymo aiškinimus, išgryninti atgrasymo teorijos prielaidas.
2. Įvertinti Rusijos keliamą grėsmę; Retrospektyvus Rusijos politinio ir karinio naratyvo įvertinimas.
3. Apžvelgti NATO priimtų susitarimų rezultatų reikšmę rytiniame aljanso sparne
4. Nustatyti, kokią atgrasymo koncepciją išpildo NATO po Velso viršūnių susitikimo rytiniame aljanso sparne (bausmės ar neigimo)
5. Įvertinti vykdomos atgrasymo koncepcijos gerąsias savybes ir trūkumus.

Ginamieji teiginiai

I. Nepaisant didesnio aljanso narių įsitraukimo vykdant atgrasymą po Velso viršūnių susitikimo, JAV kol kas išlieka didžiausia atgrasomąjį potencialą turinti valstybė, rytinio sparno atveju.

---

[21] Jim Hadfield (2018). *NATOs Deterrence Strategy is Failing. The Enhanced Forward Presence: Delusion or Renewal.* Joint Forces Staff College/NDU NORFOLK United States. p. 5

[22] Margarita Šešelgytė (2020). Lithuania as host nation. *NDC research paperLessons from the enhanced forward presence, 2017-2020*, 71-79. p. 77-78.

II. NATO dislokuotos pajėgos (efP) rytiniame sparne yra daugiau solidarumo ir kredibilumo didinimo veiksnys, tai nėra konvencinio atgrasymo pajėgos.

III. Remiantis sėkmingo atgrasymo strategijos prielaidomis aljansas vykdydamas atgrasymą siekia neeskaluoti konflikto, o tai susilpnina atgrasymo veiksnumą.

IV. Atsižvelgiant į ilgalaikę Rusijos atgrasymo strategiją, NATO rytiniame sparne turi vykdyti atgrasymą neigiant (ang. by denial)

3. Teorinis pagrindas - Atgrasymo strategijos ištakos

Atgrasymo teorija atsirado tuo metu, kai buvo išrastas branduolinis ginklas. Pirminis teorijos vystymosi etapas prasidėjo po Antrojo pasaulinio karo, kai buvo pradėta svarstyti apie šio ginklo funkciją tarptautinėje saugumo arenoje. Bernard Brodie, Jacob Viner ir, William Borden buvo vieni pirmųjų, kurie tyrė branduolinio ginklo sukūrimo teorines pasekmes tarptautiniams santykiams[23]. Šie autoriai daugiausia kreipė dėmesį į teorinę atominio ginklo reikšmę, kėlė diskusiją, kas bus, kai didžiosios pasaulio valstybės turės šiuos ginklus, kaip tai keis pasaulio tvarką. Anot R. Jervis, minėtų autorių darbai kėlė tinkamą diskusiją, tačiau dėl tuometinio diskusijos vykdymo tik teorinėje plotmėje, realybėje tai turėjo menką įtaką valstybių saugumo politikos vykdymui dėl sudėtingo pritaikomumo[24]. Svarbu paminėti, jog pradėjus vystytis diskusijai, vienintelė JAV turėjo branduolinį ginklą. Po Hirošimos ir Nagasakio bombardavimo, branduolinis ginklas galėjo būti suprantamas kaip pergalės užtikrinimo priemonė, tačiau monopolija lėmė, kad atgrasymo teorijos pradininkai galėjo tik spekuliuoti būsima šio ginklo reikšme tarptautinėje arenoje.

P Pirminę atgrasymo teorijos mintį pradeda redaguoti SSRS branduolinio ginklo sukūrimas, kuris lemia JAV branduolinio viešpatavimo baigtį ir naujos galių pusiausvyros atsiradimą. Šaltojo karo metu didžiosios pasaulio valstybės , SSRS ir JAV, pradėjo vykdyti ginklavimosi karą, paremtą branduolinių ginklų kiekiu. Toks ginklavimasis rėmėsi logika, jog daugiau branduolinių ginklų gali padaryti didesnę žalą agresoriui (ang. cost of conflict) ir taip užtikrinti didesnį saugumą[25]. Ginklavimosi varžybų kontekste tai tapo karinės strategijos doktrina, paremta branduolinio veiksmo ir nekvestionuojamo atoveiksmio komponentu, vadinamu garantuotu abipusiu susinaikinimu (ang. mutual assured destruction). Todėl, anot R. Jervis, galima teigti, jog po Šaltojo karo nusistovėjusi tarptautinė tvarka buvo sąlygota to, kad didžiosios galios vykdydamos savo užsienio politiką rėmėsi atgrasymo doktrina[26].

---

[23] Barry Buzan (1987). The Evolution of Deterrence: Theory and Policy since 1945. In *An Introduction to Strategic Studies* (pp. 143-162). Palgrave Macmillan, London. 143

[24] Robert Jervis (1979). Deterrence theory revisited. *World Politics*, *31*(2), 289-324. p. 291

[25] Frank C. Zagare (2004). Reconciling rationality with deterrence: A re-examination of the logical foundations of deterrence theory. *Journal of Theoretical Politics*, *16*(2), 107-141. p.107.

[26] Jervis, R. (1979). Deterrence theory revisited. *World Politics*, *31*(2), 289-324. p. 290

Iš kitos pusės, F. Zagare teigia, kad klasikinio atgrasymo teorija, kuria remiasi branduolinis atgrasymas, buvo sukurta norint paaiškinti pakankamą stabilumą tarptautinėje arenoje nuo 1950 m.[27] Antrąją atgrasymo teorijos bangą taip pat paskatino ir tyrėjų siūlymas į atgrasymą žiūrėti ne tik kaip į valstybių baimę konflikto atveju gauti atsakomąjį branduolinį smūgį, bet ir daugiau dėmesio skirti valstybių racionalumui. Teorija yra paremta procedūrinio racionalumo logika, kad agresorius niekada neims naudoti branduolinio ginklo, nes įvertinęs oponento branduolinius pajėgumus nutars, kad grasinimas yra tiesiog neįmanomas dėl katastrofiškos baigties [28]. Thomas Shelling, Herman Kahn atnešė naujų minčių atgrasymo teorijoje, kai įtraukę „viščiuko“ žaidimą atgrasyme ir tai pritaikę ir realioje tarptautinių santykių aiškinimo schemoje. Kaip teigia B. Buzan savo darbe „The Evolution of Deterrence: Theory and Policy since 1945” (liet. Atgrasymo evoliucija: teorija ir politika nuo 1945) teorija įgavo aiškinamąją prasmę, kad bipoliarinio pasaulio pusės turinčios branduolinį ginklą nori, kad oponentas galvotų jog įvykus konfliktui abi pusės laikysis savo branduolinio ginklo panaudojimo galimybes ir tai yra nekvestionuojama, tada laikantis tokių nuostatų komunikacija tampa vienu iš esminių atgrasymo būdų[29].

Apibendrinant, antroji atgrasymo banga išryškino atgrasymo teorijos prasmę t.y. veikėjo grasinimų kūrimas siekiant paveikti oponentą taip, kad jis elgtųsi pagal grasinimus kuriančiojo norus. Nepaisant antrosios bangos „aukso amžiaus“ XX a., viduryje, teorija buvo ir kritikuojama dėl šios teorijos kūrėjų įsitikinimo, jog veikėjai elgiasi racionaliai. Tai, kad anot antrosios atgrasymo bangos kūrėjų racionalumas yra nenuginčijimas įrodo žaidimo teorijos pritaikymas tarptautiniuose santykiuose, „viščiuko“ žaidimas negali veikti jeigu pradedame kvestionuoti veikėjų racionalumą imtis veiksmų kuriais grasina[30]. Todėl, trečioji atgrasymo banga gimsta kritikuojant du pirmus atgrasymo teorijos aiškinimus ir siekiant šios teorijos didesnio pritaikomumo tiriant konfliktų priežastis.

Trečioji atgrasymo banga pradedama formuoti septintajame dešimtmetyje. Tuo laikotarpiu, filosofai, karo analitikai bando sugražinti prasmę konvenciniams pajėgumams, nesutelkiant viso dėmesio į branduolinių ginklų atgrasymo reikšmę. Mintis, jog abi termobranduolinės valstybės gali viena kitai suduoti egzistencinį smūgį buvo nenuginčijama, o tai formavo strateginį neužtikrintumą (ang. strategic uncertainty), kuris ir lėmė, jog šis ginklas tarp dviejų didžiųjų galių nebuvo panaudotas[31]. Pasitelkianter neapibrėžtumą užtikrintas branduolinio atgrasymo dėmuo lėmė teoretikų

---

[27] Frank C. Zagare (2004). Reconciling rationality with deterrence: A re-examination of the logical foundations of deterrence theory. *Journal of Theoretical Politics*, *16*(2), 107-141. p.107.
[28] Frank C. Zagare (1990). Rationality and deterrence. *World Politics*, *42*(2), 238-260.
[29] Barry Buzan (1987). The Evolution of Deterrence: Theory and Policy since 1945. In *An Introduction to Strategic Studies* (pp. 143-162). Palgrave Macmillan, London. p. 147
[30] Frank C. Zagare (1990). Rationality and deterrence. *World Politics*, *42*(2), 238-260.p.243.
[31] Donald M. Snow (1981). Strategic uncertainty and nuclear deterrence. *Naval War College Review*, 27-41.p.31

krypties pakeitimą į konvencines galias. Pagrindinis svarstomas klausimas yra, kaip surasti teisingą balansą tarp branduolinių ir konvencinių pajėgumų norint vykdyti patikimą atgrasymą?

Šaltojo karo metu L. Freedman teigia, kad karinių pajėgų budėjimas ties NATO ir Varšuvos pakto valstybių riba buvo abipusiškai suprantamas ir netraktuojama kaip provokacijos[32]. Galių demonstravimas ir branduolinis neužtikrintumas atliko aiškią ir vienareikšmią komunikaciją. Todėl, po Sovietų sąjungos žlugimo, trečiąją atgrasymo bangą formavusi Vakarų ideologija rėmėsi tuo, kad branduoliniai ginklai daugiau neužims centrinės rolės atgrasymo doktrinoje. Kaip J. Wirtz teigia, pagrindinis konvencinių pajėgų pliusas yra tai, kad konvencinės pajėgos turi didesnį kredibilumą būti panaudotos lyginant su branduolinio atgrasymo kvestionuojama perspektyva[33]. F. Zagare ir S. L. Quackenbush antrina ir teigia, jog branduolinio ginklo turėjimas nebūtinai užtikrina saugumą dėl minėtosios šio ginklo kredibilumo stokos asimetriniuose konfliktuose[34]. Autorių nuomone, konvencinio atgrasymo esmė - nuolatinis konvencinių pajėgumų didinimas, kuris tarp agresoriaus ir besiginančiosios šalies galimai sukuria tokią konflikto kainą, kuri atbaido agresorių imtis priemonių keisti *status quo*[35]. Tačiau J. Wirtz pastebi, kad konvencinio atgrasymo pajėgumai yra ginčytini, nes oponentas konvencinių pajėgų stiprumą pažins tik sugriuvus atgrasymui ir prasidėjus karui[36]. Nors branduolinio atgrasymo strategijoje galimo smūgio stiprumas yra neginčijamas, bet kredibilumas jį panaudojant, kai susiduriama su asimetriniais konfliktais, mažėja. Pavyzdžiui, sėkminga agresoriaus *fait accompli* operacija sumažintų galimą branduolinio ginklo panaudojimo tikimybę. Todėl, apibendrinant galima teigti, kad viskas, kas didina asimetrinio smūgio tikimybę, mažina branduolinio atgrasymo patikimumą ir viskas, kas didina konvencinių pajėgų ginčytinumą, mažina šio atgrasymo kredibilumą.

P. K. Huth atgrasymą pagal įgyvendinimą skirsto į tiesioginį (ang. direct) ir išplėstinį (ang. extended). Tiesioginis atgrasymas remiasi nacionaline apsauga, tuo tarpu išplėstinis pasižymi aljanso sąjungininkų apsauga nuo agresoriaus[37]. R. P. Haffa sėkmingam atgrasymui išskiria tris svarbias sąlygas: **pajėgumus**, kurie gali vykdyti kerštо arba nuneigimo funkciją, **kredibilumą-** įsipareigojimą

---

[32] Lawerence Freedman, (1998). Military power and political influence. *International Affairs*, *74*(4), 763-780.p. 774.
[33] James J. Wirtz (2018). How does nuclear deterrence differ from conventional deterrence?. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 58-75. P.65.
[34] Frank C. Zagare (2013). Deterrence theory, then and now: There is no going back. *St Antony's International Review*, *9*(1), 157-167. p.163.
[35] Stephen L. Quackenbush ir Frank C. Zagare, F. (2016). Modern deterrence theory: Research trends, policy debates, and methodological controversies. *Oxford handbooks online. New York: Oxford University Press. Find this resource.* p.11.
[36] James J. Wirtz (2018). How does nuclear deterrence differ from conventional deterrence?. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 58-75. p.65

[37] Paul Huth ir Bruce Russett (1984). What makes deterrence work? Cases from 1900 to 1980. *World Politics*, *36*(4), 496-526.

panaudoti jėgą esant reikalui, ir **komunikaciją** – žinutę skirtą agresoriui įtikinti, kad atgrasantysis turi reikiamus pajėgumus ir užtikrintus ketinimus grasinimą vykdyti[38].

Atgrasymo teorijoje komunikacija yra svarbus komponentas norint įtinkinti priešą nesiimti agresyvių veiksmų. Komunikacija dažniausiai vykdoma naudojantis valstybės vadovų retoriką, tačiau vien tik tuo neapsibrėžia. Atgrasomąją žinutę gali siųsti karinės pajėgos, karinių pratybų vykdomas pasirodymas. Amerikos pajėgų leitenantas Wendy L. Lichtenstein teigia, kad žinutės, kurios yra skirtos oponento atgrasymui, turi būti paremtos aiškiu gebėjimu vykdyti atgrasomąjį veiksmą bei pasižymėti netoleruotinu agresoriaus veiksmų pabrėžimu[39]. Remiantis autoriaus mintimis galime suprasti, kad atgrasomosios žinutės turi būti patikimos (ang. credible) ir vienareikšmiškos. Tačiau anot kitų autorių, atgrasomųjų žinučių patikimumo stygius turėtų būti siejamas su sąmoningu dviprasmiškumu (ang. strategic ambiguity), kuris yra dalis kuriamo atgrasomojo efekto[40]. Sąmoningas dviprasmiškumas, kitaip dar vadinamas atgrasymu paremta abejone (ang. deterrence by doubt), yra valstybių arba, šiuo atveju, aljanso naudojamas įrankis atgrasant galimus priešus[41]. Toks strateginis įgyvendinimas atsiremia į valstybių formuojamą abejonės prezumpciją, kuri skirta atgrasyti priešininką. Ši strategija leidžia labiau pažeidžiamai valstybei, pavyzdžiui, neturinčiai masinio naikinimo ginklų, tapti nepatogia pulti, nes priešininkui yra sunku įsivaizduoti, ką besiginančioji valstybė gali padaryti. Vienas iš dviprasmiškos komunikacijos pavyzdžių yra neskaidrios politikos vykdymas, nuslepiant informaciją apie vykdomą karinę politiką. Ši komunikacijos praktika gali būti naudinga valstybei, kuri neturi pakankamai konvencinių pajėgumų sukurti stipraus konvencinės grėsmės vaizdinio, tačiau sugeba vykdyti atgrasymą minimaliais kaštais paremtu technologiniu pranašumu – ginklais kurių oponentas nežino ir negali įsivaizduoti[42]. Reikėtų pabrėžti, kad ši komunikacija yra vykdoma daugiausia atvirai tarptautinėje erdvėje išreiškiant savo strateginę poziciją. Studijoje „Strategic Ambiguity and Arms Proliferation“ (liet. Strateginis dviprasmiškumas ir ginklų platinimas) yra teigiama, jog siunčiamos valstybių strateginės žinutės yra ypatingai svarbios dėl kelių priežasčių: „pigios“ žinutės be jokio kredibilumo dažniausiai veda į sąmyšį, kuris patraukia didelį tarptautinį dėmesį ir yra naudingas atgrasymo politikos vykdymui; tuo tarpu „tvirtos“ žinutės iššaukia didelę tikimybę konfliktą eskaluoti, ko pasėkoje gali prasidėti

[38] Robert P. Haffa Jr. (2018). The future of conventional deterrence: Strategies for great power competition. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 94-115.p. 96-97
[39] Wendy L. Lichtenstein (2002). *Conventional Military Deterrence-Its Rise to Dominance and its Future*. Army War Coll Carlisle Barrack Pa.
[40] Baliga, S., & Sjöström, T. (2008). Strategic ambiguity and arms proliferation. *Journal of political Economy*, *116*(6), 1023-1057.p. 1025
[41] Sandeep Baliga ir Tomas Sjöström (2008). Strategic Ambiguity and Arms Proliferation. *Journal of Political Economy*, *116*(6), 1023–1057. p. 1024
[42] James M. Acton (2020). Is it a nuke?: Pre-launch ambiguity and inadvertent escalation. <https://carnegieendowment.org/2020/04/09/why-warhead-ambiguity-could-lead-to-escalation-pub-81451>

ginklavimosi varžybos[43]. Sąmoningas dviprasmiškumas - tai erdvė išradingumui, kurioje komunikaciniu būdu reikia sukurti strateginį neužtikrintumą priešui, turinčiam aiškius ketinimus imtis veiksmų.

Trumpai tariant, tarp skirtingų komunikavimo mokyklų galime pastebėti, kad transliuojamos žinutės teorinėje plotmėje skiriasi savo galimu atgrasomuoju efektu ir jo iššauktomis pasekmėmis. Aiškių ir patikimų žinučių šalininkai nepamini šių žinučių eskalavimo rizikos ir prisiima riziką, kuri gali vesti į ginklavimosi varžybas, tuo tarpu sąmoningo dviprasmiškumo šalininkai teigia, kad atgrasomąjį efektą galima sukurti ir ne pačiomis patikimiausiomis žinutėmis, tačiau tokiu būdu neeskaluojant situacijos ir sukuriant abejonę. Turint omenyje šiuos komunikacinius įrankius ir jų skirtumus, raudonosios linijos gali įgyti dvi reikšmes: sukurti atgrasantį abejonės įvaizdį arba konstatuoti aiškius tikslus ir strateginio nuneigimo galimybes. Apibendrinant, galime konstatuoti, kad atgrasymas yra menas su empirinių studijų pagrindimu. Tačiau norint įrodyti, jog naudodami atgrasymą veikėjai - valstybės elgiasi kūrybiškai, reikia visada tirti konkrečius atvejus ir stebėti, kokį komunikacinį naratyvą šalys vykdo.

3.1. Atgrasymo modeliai: Bausmė vs. Neigimas

Trečioji atgrasymo banga išskiria dvi savo reikšme ir įgyvendinimu skirtingas atgrasymo koncepcijas. G. Snyder pirmasis įvardijo bausmės ir neigimo koncepcijas. Atgrasymas neigimu remiasi gebėjimu nuneigti priešo sumanymus užpulti ir atimti teritorijas, tuo tarpu bausmės atgrasymo strategija grindžiama ir gebėjimu pasinaudoti atominiu ginklu[44]. Atgrasymas bausme remiasi noru įtikinti priešą, kad laukia atsakomasis veiksmas, jeigu bus panaudoti žalą sukeliantys veiksmai prieš besiginančią šalį, kuri pati arba aljanso pagalba sugebės atlikti atsakomąją ataką. Tam, kad šis atgrasymo modelis veiktų yra reikalingas aljanso arba besiginančios šalies įtikinamumas (ang. credibility), pavyzdžiui, dėmesingas aljanso narių įsitraukimas į konflikto eigą bei rodymas, kad besiginančioji pusė yra pasiruošusi įvykdyti atsakomąją ataką. Taip pat svarbus gebėjimas agresoriui įrodyti, jog besiginanti valstybė turi pakankamus resursus, pavyzdžiui, karinius įrengimus, ginklus, kurie gali sukelti didelį neigiamą atoveiksmį. Pavyzdžiui, atgrasymas paremtas bausme gali būti keleto tipų: grasinimas branduolinio ginklo panaudojimu arba konvencinė ataka skirta agresoriaus strateginiams objektams smogti jo teritorijoje[45]. Ši atgrasomoji priemonė buvo plačiai naudojama Šaltojo karo metu ir vis dar išlaiko savo prasmę šiandien, ypač branduolinių ginklų kontekste.

---

[43] Sandeep Baliga ir Tomas Sjöström (2008). Strategic Ambiguity and Arms Proliferation. *Journal of Political Economy*, *116*(6), 1023–1057.
[44] Glenn H. Snyder (1961). Deterrence and defense (Vol. 2168). Princeton University Press.. p.14.
[45] Robert P. Haffa Jr. (2018). The future of conventional deterrence: Strategies for great power competition. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 94-115. p.101

Tačiau žvelgdami į istorinius įvykius galime pastebėti, jog ši atgrasymo priemonė ne visada buvo veiksminga, ypač prieš ne valstybinių veikėjų atakas arba tokių įvykių kontekste kaip Rusijos invazija į Ukrainos ir Sakartvelo teritorijas. Sakartvelo atveju bausmės nebuvo, o Ukrainos - tik dalinai. Be to, šio tipo atgrasymą yra kur kas sunkiau įvykdyti norint apsaugoti aljanso narius (ang. extended deterrence), nes valstybei, suteikiančiai saugumo garantijas kitoms aljanso narėms, yra sunku agresoriui įrodyti, jog ji yra pakankamai pasiruošusi panaudoti karinę jėgą. Taip pat, šis atgrasymo modelis nėra tiesioginis ir remiasi tuo, kad veiksmai bus panaudoti tik po to, kai agresorius įvykdys ataką, tačiau agresoriui įvykdžius ataką gali būti sudėtinga besiginančiam aljansui arba valstybei nubausti agresorių dėl įvairių priežasčių kaip, pavyzdžiui, politinės valios stygius po sėkmingos ‚fait accompli" operacijos. Šią mintį taip pat sustiprina 2011 m. paskelbta studija, kurioje teigiama, kad XX amžiaus kariniuose konfliktuose dažniausiai veikdavo atgrasymas neigiant agresoriaus naudą, jeigu jis atliks kokią nors ataką[46]. Taigi, atgrasymas keliant atsakomojo veiksmo tikimybę ir įrodant, jog tam yra sugebėjimų, taip pat remiantis klasikinio atgrasymo teorija, kelia klausimų, nes tikimybė pasinaudoti atsakomąja priemone yra determinuota. Tuo tarpu trečiosios atgrasymo bangos teoretikai pabrėžia yra pabrėžiama, jog besiginanti valstybė ar aljansas ne visada turės politinės valios įrodyti, jog valstybė, prieš kurią buvo įvykdytas agresijos aktas, pasinaudos galimybe atkeršyti[47]. Šį teiginį patvirtina ne tik teorija, bet ir praktiniai rezultatai[48]. Vienas iš atgrasymą nagrinėjančių autorių A. Wess Mitchell , straipsnyje teigia, kad iš esmės šią atgrasymo formą šiandien yra sunkiau pritaikyti šiandien dėl keleto priežasčių: pirma, tai dingusi bipoliarinio pasaulio struktūra, nes atsirado daugiau galios polių nei buvo Šaltojo karo metu; antra, tai smarkiai sumažėjusi branduolinio ginklo prasmė ir tai, jog tokios veikėjos kaip Rusija arba Kinija jau yra išbandžiusios limituoto karo galimybes, kurioms yra sunku pasipriešinti dėl keliamo legitimumo klausimo (taktiniai branduoliniai); trečia, tai atsiradusios naujos kariavimo taktikos (limituoti karai) ir strategijos menkinančios branduolinio ginklo prasmę, kas sumažina konflikto eskalavimo tikimybę, o tai mažina atgrasymo efektyvumą[49]. Vienas iš pavyzdžių, kad tokio atgrasymo bausme koncepcija ne visada suveikia, yra minimas V. Urbelio ir K. Paulausko studijoje, kurioje aprašomas atvejis, kai britų ir prancūzų saugumo garantijos neapsaugojo Lenkijos nuo vokiečių puolimo ir okupacijos 1939[50]. Todėl, galime teigti, kad atgrasymas bausmės principu labiau tinka aiškinant įvykius, vykusius Šaltojo karo metu, kur buvo remiamasi logika, jog atominio ginklo panaudojimas sąlygos katastrofinius rezultatus. Kadangi atgrasymo pagrindas yra gebėjimas jį įvykdyti (ang. capability),

[46] James Blackwell (2011). Deterrence at the operational level of war. *Strategic Studies Quarterly*, *5*(2), 30-51.p. 42.
[47] Frank C. Zagare ir D. Marc Kilgour (2000). *Perfect deterrence* (Vol. 72). Cambridge University Press. p.296.
[48] Paul Huth ir Bruce Russett (1988). Deterrence failure and crisis escalation. International Studies Quarterly, 32(1), 29-45. p. 42.
[49] A. Wess Mitchell (2015). The Case for Deterrence by Denial. The American Interest, 12.
[50] Vaidotas Urbelis ir Kęstutis Paulauskas (2008). NATO's Deterrence Policy–Time for Change?. *Baltic Security and Defence Review*, *10*, 86-87.p. 99.

todėl yra ypatingai svarbi sąlyga norint atgrasyti oponentą[51]. Tokiu būdu, oponentui nėra paliekama vietos interpretacijai, jog gebėjimai gali būti nepakankami. Todėl atominis ginklas, jeigu yra valstybės arsenale, dėl savo destruktyvios galios kur kas labiau palengvina agresoriaus įtikinimo užduotį. James J. Wirtz tvirtina, kad atgrasymas bausme branduoliniame kare sudaro kur kas mažiau abejonių agresoriui, ar atgrasymas yra legitimus, kadangi branduolinio ginklo galia yra nekvestionuojama, o konvencinėmis galimybėmis užtikrinti atgrasymą yra gana sudėtinga dėl didelio įtikinamumo stokos[52].

Grasinimai, paremti branduolinio ginklo panaudojimu, yra neginčijami, tuo tarpu, atgrasymas paremtas konvenciniu pajėgumu yra kvestionuojamas, nes atsiranda vietos interpretacijai, ar konvencinės galimybės, kaip karinė technika ir kariuomenės dydis, yra efektyvūs karo lauke ir kokia šių galimybių panaudojimo tikimybė. To pasekoje agresorius turi apgalvotai įvertinti, ar jo norai nesukels jam didelės konflikto kainos ir ar sugebės atsilaikyti kontratakos metu.

Vis dėlto, atgrasymo bausme reikšmę konvencinėje erdvėje ir jo strategijos veikimo principus apibrėžia S. Huntingtonas.Kadangi stipresnės konvencinės pajėgos yra reikalingos tam, kad kompensuoti atominio ginklo atgrasymo efektyvumą, turime kreipti dėmesį į konvencinio atgrasymo galimybes[53]. Anot S. Huntingtono, karinės pajėgos gali atgrasymui pasitarnauti trimis būdais:

1. Karinės pajėgos gali būti dislokuotos į galimo konflikto vietą, tokiu būdu sukeliant priešo neužtikrintumą ir galimus didelius konflikto kaštus. Sąjungininkų karinės pajėgos yra naudingos ir tada, kai jos nebūtinai yra pakankamai efektyvios ginant valstybę nuo priešo. (ang. Tripwire)
2. Karinės pajėgos gali atgrasyti didinant tikimybę agresoriaus nugalėjimui, tokiu būdu agresorius rizikuos būti palaužtas arba jam teks prisiimti padidintus kaštus[54]. (ang. Defense)
3. Karinės pajėgos gali atgrasyti grasindamos kerštu, nukreiptu prieš agresoriaus svarbius objektus. (ang. Punishment).

Kitaip nei priešakinių pajėgų atgrasymas ar sėkmingo pajėgų nugalėjimo atgrasymas, grasinimas kerštu reikalauja besiginančiosios šalies ar aljanso sąmoningo noro keršyti, todėluo tarpu, agresorius turi apsiskaičiuoti ne tik besiginančios valstybės pajėgumus, bet ir ruošiamos keršto atakos įtikinamumą[55]. Todėl skirtumas tarp branduolinių ir konvencinių pajėgumų slypi skirtume tarp

[51] James J. Wirtz (2018). How Does Nuclear Deterrence Differ from Conventional Deterrence?. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 58-75. p.59.
[52] James J. Wirtz (2018). How Does Nuclear Deterrence Differ from Conventional Deterrence?. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 58-75. p.71.
[53] Samuel P. Huntington (1983). Conventional deterrence and conventional retaliation in Europe. *International Security*, *8*(3), 32-56. P.34,
[54] Samuel P. Huntington (2019). Conventional Deterrence and Conventional Retaliation in Europe. In *Military Strategy in Transition: Defense and Deterrence in the 1980s* (pp. 15-41). Routledge.p. 36.
[55] Samuel P. Huntington (2019). Conventional Deterrence and Conventional Retaliation in Europe. In *Military Strategy in Transition: Defense and Deterrence in the 1980s* (pp. 15-41). Routledge. P. 36

gynybinių ir atsakomųjų galimybių. Anot S. Huntingtono, abu, branduoliniai ir konvenciniai, sugebėjimai, gali būti naudojami gynybos tiksluose, tačiau tik branduolinis ginklas turi atsakomuosius kerštо (ang. punishment) tikslus. Taigi, smarkiai mažinant branduolinių ginklų, bei jų reikšmę NATO politikoje, reikšmingai mažinamas vienas pagrindinių NATO atgrasymo komponentų - atgrasymas bausme (ang. punishment).

Konvencinės savigynos šalininkai dažniausiai yra linkę praleisti atsakomąsias (ang. punishment) galimybes. Tačiau taip pat reikėtų pabrėžti, kad vien tik neigimo strategijos atgrasymas yra kur kas silpnesnis nei atsakomųjų priemonių (ang. punishment) derinimas kartu su neigimu (ang. denial). Todėl, jeigu agresorius susiduria su atgrasymo modeliu paremtu kerštu (ang. punishment), jis toliau gali bandyti pasiekti savo tikslų minimaliais kaštais, nes agresorius nesugebės apskaičiuoti, kiek jo užsibrėžti tikslai jam kainuos, nes (ang. punishment) gebėjimai yra ne jo kontrolėje[56]. Tai jam sukuria nenuspėjamumo įvaizdį, o tai tampa atgrasančiuoju efektu.

Atgrasymas neigiant (ang. by denial), tai yra fizinis oponento sugebėjimas, kuriant realius atgrasymo modelius, nuneigti agresoriaus ataką. Ši atgrasymo strategija siekia įtikinti agresorių, jog konflikto kaina gali būti labai didelė, o ir įvykdyti savo užsibrėžtus tikslus agresoriui gali nepavykti[57]. Taip pat, šis atgrasymo modelis remiasi logika „čia ir dabar“, kuri pasireiškia rodomais sugebėjimais (ang. capabilities), pavyzdžiui, aljanso pajėgų dislokavimas vienos iš aljanso narių teritorijoje. Tokiu būdu yra siekiama agresoriui parodyti, jog strateginiai planai yra tiesiog neįmanomi arba jų kaina bus tokia didelė, kad negalės pasiekti savo tikslų[58]. Atgrasymas neigiant agresoriaus ataką iš esmės tik pagrindžia trečiosios atgrasymo teorijos bangos pagrindines mintis, jog atgrasymas turi turėti sugebėjimus (ang. Capabilities) kaip būtiną sąlygą sėkmingam atgrasymui. Visgi, atakos įtikinamumas (ang. Credibility) yra toks pats nenusistovėjęs kaip ir šio atgrasymo neigimu strategijos modelyje, tačiau šis modelis sukuria kur kas geresnį vaizdinį aiškinant, kokie daromi veiksmai sukuria didesnį atgrasymo atakos įtikinamumą, kas galiausiai padeda empiriškai ir praktiškai įvertinti, ar atgrasymas yra sėkmingas. Įtikinamumas yra visiškai neatsiejamas nuo tam tikrų reiškinių ir sąlygų, o dėl polemiškos atgrasymo prigimties yra sudėtinga nuspėti, kokiomis sąlygomis atgrasymas tampa įtikimas. Vis dėlto, strateginis atgrasymo modelis mums gali parodyti, kokiems veiksniams esant atgrasymas tampa įtikimesniu. Pavyzdžiui, branduolinio ginklavimosi kontekste, įtikimumas yra įvertinimas, ar grasinimas turės politinės galios tai įgyvendinti, tuo tarpu, kalbant apie konvencines pajėgas, tai įtikimumas liečia karinius sugebėjimus, technologijas[59]. Anot politologo

[56] Samuel P. Huntington (2019). Conventional Deterrence and Conventional Retaliation in Europe. In *Military Strategy in Transition: Defense and Deterrence in the 1980s* (pp. 15-41). Routledge. P. 37

[57] Keith B. Payne (2011). Understanding Deterrence. *Comparative Strategy*, *30*(5), 393-427. p.395.

[58] Keith B. Payne, (2011). Understanding Deterrence. *Comparative Strategy*, *30*(5), 393-427. p.395

[59] Michael S. Gerson (2009). *Conventional deterrence in the second nuclear age*. Army War Coll Carlisle Barrack Pa. p.42.

Lawrence Freedman: „Iš principo neigimas yra patikimesnė praktika nei bausmė, nes, jeigu grasinimai turi būti įvykdyti, tai neigimo taktika suteikia daugiau kontrolės nei besitęsiančios prievartos, tuo tarpu bausmės taktika leidžia agresoriui įvertinti, kiek jis laiko galės atsilaikyti, kai pasieks savo strateginius norus“[60]. Agresorius turi įsivertinti, ar sugebės tą bausmę atlaikyti (ang. Second strike capabilities), tuo tarpu neigimo taktika užbėga įvykiams už akių ir agresoriui iškart signalizuoja, kokios pasekmės laukia, jeigu jis sugalvos įvykdyti agresijos aktą[61]. Tai labiau primena gynimosi strategiją, kuri neeikvoja nei pasiryžimo nei galimybių pasipriešinti agresoriui. Toks atgrasymo modelis laikomas sėkmingu, jeigu agresorius yra įtikinamas, kad jam nepavyks pasiekti savo užsibrėžtų tikslų, jog jo agresijos priimti tikslai yra tiesiog neįmanomi.

Iš agresoriaus perspektyvos, svarbiausi skirtumai tarp neigimo ir atsakomojo kerštо remiasi į apskaičiuojamų kaštų užtikrintumą ir galimą nuspėjamumą. Jeigu atgrasymo strategija yra paremta neigimu, tai agresorius gali apsiskaičiuoti, kiek jam pastangų reikės pasiekti tikslą ir kokie bus pralaimėjimai. Tokiu atveju atsiranda balansavimo galimybė, apskaičiuojant, kiek agresorius praras vykdydamas užsibrėžtus tikslus ir ar jis gali sau tai leisti, buitiškai tariant ar “apsimoka”[62]. Negana to, agresorius matydamas, jog kaštai galbūt bus per dideli, gali apsiriboti mažesniu tikslų siekiu, bet vis tiek bandyti besiginančiosios valstybės, šiuo atveju rytinio NATO sparno, kredibilumą gintis.
Atgrasymas savaime yra galimybė paveikti priešo ketinimus, o tai padaryti galima keliais būdais. Neigimo taktikos sugebėjimai (ang. Capabilities) dažniausiai atsiremia į konvencines, žemės, jūros ir oro pajėgas arba galimybę pakankamai greitai dislokuoti tokias pajėgas (ang. By reinforcement). Bausmės taktikos sugebėjimai (ang. Capabilities) dažniausiai remiasi atominiu ginklu, o tai sukuria didelio arba limituoto kerštо baimę[63].

Apibendrinant, galime pastebėti, kad abu atgrasymo strategijos modeliai susitelkia ties esminiais sėkmingo atgrasymo aspektais, tai įtikinamumu ir gebėjimais (ang. credibility and capability), tačiau atgrasymo strateginiai modeliai yra skirtingi šių aspektų įgyvendinimo praktikoje. Atgrasymas bausme branduolinių ginklų kontekste stinga politinės valios, jog atsakomasis smūgis bus suduotas, ypatingai atkreipiant dėmesį į išplėstinio atgrasymo (ang. extended deterrence) teorines dilemas. Tuo tarpu atgrasymas paremtas kaštais stinga atsakymo į klausimą, kiek konvencinių pajėgų pakaks, kad atgrasymas taptų įtikinamas.

4. Tyrimo planas

[60] Lawrence Freedman (1998). *Strategic coercion: Concepts and cases*. Oxford University Press, USA.
[61] Mike Gallagher (2019). State of (Deterrence by) Denial. *The Washington Quarterly*, *42*(2), 31-45. p.32
[62] Samuel P. Huntington (2019). Conventional Deterrence and Conventional Retaliation in Europe. In *Military Strategy in Transition: Defense and Deterrence in the 1980s* (pp. 15-41). Routledge.p. 37.
[63] Glenn H. Snyder (1961). Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security. Princeton, N.J.: Princeton University Press, pp. 4, 14-16.

Apžvelgus teoriją galime pastebėti, kad atgrasymo teorija nėra nusistovėjusi ir statiška. Tačiau trečiajai atgrasymo bangai apibrėžus sėkmingo atgrasymo elementus, galime teigti, kad atgrasymo sėkmę užtikrina trys pagrindiniai kintamieji: pakankami pajėgumai galintys įvykdyti grėsmę, patikimumas grėsmę išpildyti ir komunikacija.

Tyrimo tikslui pasiekti bus pasitelkiama kokybinė atvejo studija. Atvejo ribos nuo Velso (2014m.) iki Briuselio (2018m.) NATO viršūnių susitikimų metu priimtų sprendimų rezultatų vertinimas rytinio NATO sparno atgrasymo perspektyvoje. Sprendimai, kurie atsispindėjo sustiprintame NATO atgrasyme yra vertinami per sėkmingo atgrasymo strategijos kintamuosius. Iliustruoti vykdomo atgrasymo strategijos konceptą bus naudojami NATO strateginiai dokumentai, raportai, pusiau struktūruotas ekspertinis interviu, moksliniai darbai, antriniai šaltiniai, žiniasklaidos straipsniai.

1. *Rusijos interesai ir siekiai*

   Atgrasymas turi atliepti į konkretaus priešo interesus, įsitikinimus ir strateginį suvokimą. Vieši pareiškimai, Rusijos saugumo strategija, karinė doktrina, Pastarasis elgesys siekiant keisti saugumo architektūrą, Rusijos federacijos nepasitenkinimas status quo.
2. *Rytinio sparno gynybos problematika*
   a. Geografinė padėtis
   b. Galių disbalansas
3. *NATO atgrasymo stiprinimo priemonių rytiniame sparne apžvalga.* Kokie atgrasymo elementai atsispindi priimtuose sprendimų rezultatuose?
4. *Konvencinis atgrasymas. Konvencinio atgrasymo problema yra ta, kad šis atgrasymas yra kvestionuojamas dėl konvencinių galimybių ir efektyvumo, todėl veiksmai, kurie stiprintų atgrasymo kredibilumą yra siejami su veiksmais, kurie mažintų besiginančiojo pasirinkimų laisvę esant reikalui vykdyti žadėtus grasinimus*[64].
   a) *Patikimumas/ kredibilumas.*
      a. *Pratybų analizė. Karinės pratybos atliepia į skirtingos atgrasymo strategijos sukuriamą efektą? Užtikrinimo ar atgrasymo (assurance vs. Deterrence)*
      b. *Priešakinių pajėgų reikšmė atgrasymo perspektyvoje (tripwire ar combat ready)*

[64] James J. Wirtz (2018). How does nuclear deterrence differ from conventional deterrence?. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 58-75. P. 66

c. *Finansavimas*. Aljanso narių finansiniai įsipareigojimai leidžiantis stiprinti ne tik pajėgumus bet ir karinį technologinį pranašumą

b) *Pajėgumai*. *Kaip buvo sustiprinti konvenciniai pajėgumai, ar jie patikimi rytinio NATO sparno atgrasymui?*

a. *NRF, VJTF*

b. *NPIV ir infrastruktūra*

c) *Komunikacija*. *Ar aljansas siunčia aiškią ir patikimą žinutę?*

5. *Branduolinis atgrasymas*. Branduolinio ginklo pajėgumas yra nekvestionuojamas, tačiau, atgrasymo kredibilumo stoka yra siejama su sėkmingais oponento planų įgyvendinimais, pavyzdžiui, fait accompli, kurie sumenkintų branduolinio atsako galimybę[65]. *Patikimumas/kredibilumas, pajėgumai, komunikacija.*

5. Rusijos interesai ir siekiai, grėsmės rytinio NATO sparno valstybėms

2014 m. įvykęs Krymo aneksavimas Putino žodžiais yra „istorinės teisybės“ atkūrimas[66]. Negana to, kartas nuo karto Putinas užsimina apie teisę įsikišti kariniais veiksmais tam, kad apsaugotų rusus, kurie gyvena ne Rusijos teritorijoje[67]: „Aš noriu pasakyti aiškiai, mūsų valstybė toliau užtikrins mūsų piliečių gyvenančių už Rusijos ribų teises, naudojantis visomis įmanomomis priemonėmis“[68]. Šiai dienai galime pastebėti, kad tai yra vykdoma ne tik žodžiais bet ir veiksmais. Ukrainos denacifikacija – V. Putino vadinama „specialioji operacija“ yra praktinio įrodymo pavyzdys. Tokia šalies prezidento retorika ir veiksmai, kaip, pavyzdžiui, 2015 metais Dūmoje iškeltas klausimas dėl neteisėto Baltijos valstybių nepriklausomybės atgavimo fakto, verčia sunerimti[69]. Retoriniai grasinimai neapsieina be atominio ginklo panaudojimo grasinimų, ypač tuomet, kai Rusija yra įspraudžiama į kampą[70]. Vis dėlto, priešiškos valstybės prezidento naujojoje pasaulio tvarkoje (ang. new world order) yra išsakyta mintis, jog bet koks ginklavimasis Baltijos šalių regione bus suprantamas kaip karo paskelbimas, leidžia suprasti jog atsakas iš Rusijos pusės gali būti asimetriškas, nesumenkinant atominio ginklo panaudojimo galimybės, kuri remiasi pirmo

---

[65] T. V. Paul (2009). The tradition of non-use of nuclear weapons. In *The Tradition of Non-Use of Nuclear Weapons*. Stanford University Press.

[66] Scott Neuman (2015) „Putin: 'No Regrets' Over Crimea Annexation“<https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2015/04/26/402392678/putin-no-regrets-over-crimea-annexation?t=1619802520548 >[Žiūrėta 2021-05-01].

[67] Marek Menkiszak (2014). The Putin doctrine: The formation of a conceptual framework for Russian dominance in the post-Soviet area. OSW Commentary No. 131, 28.03. 2014.

[68] President of Russia Vladimir Putin, speaking to a conference of Russian ambassadors, July 1, 2014, Official Website of the President of Russia. [Žiūrėta 2022 03 06]

[69] RadioFreeEurope/RadioLiberty, (2015) „Russia Reviewing Legality Of Baltics' Independence From Soviet Union“ < https://www.rferl.org/a/russia-examines-recognition-of-baltic-independence/27102853.html > [Žiūrėta 2021-05-01].

[70] Olga Oliker ir Andrey Baklitskiy (2018). The Nuclear Posture Review and Russian ‘De-Escalation’: a dangerous solution to a nonexistent problem. *War on the Rocks*, *20*.

panaudojimo (ang. first use) politika, jeigu Rusijai reikėtų ginti savo interesus[71].Šis ginklas gali būti panaudotas, kai šaliai kyla egzistencinis pavojus, o to pavojaus interpretacija Rusijos atveju gali priklausyti nuo to, kaip valdžia sugebės pagrįsti tą egzistencinį pavojų[72]. Dabartinė Rusijos nacionalinio saugumo doktrina yra pakitusi lyginant su tuo, kas buvo akcentuojama 1993 metais. Šiuo metu, branduolinio ginklo panaudojimo slenkstis yra gerokai mažesnis, dabartinė doktrina leidžia naudoti branduolinį ginklą ir konvencinio konflikto akivaizdoje, kas suponuoja iš esmės įteisina asimetrinio smūgio galimybę esant reikalui[73].

Rusijos grasinimai taip pat yra paremti Europos priklausomybe nuo rusiškų energetinių išteklių: nemaža dalis centrinės Europos, kuri neturi priėjimo prie jūros yra priklausoma nuo Rusijos tiekiamų dujų ir naftos. Be to, tokie projektai kaip Nord stream II dažnu atveju menkina Europos valstybių solidarų mąstymą kalbant apie naujų sankcijų įvedimą prieš Rusijos atliktus neteisėtus veiksmus. Energetinis nesaugumas neretai tampa Rusijos svertu bandant įbauginti Europos valstybes nesiimti sankcijų politikos[74]. V. Putino retorika ir pakartotinai minimos jėgos panaudojimo galimybės sukelia neužtikrintumo jausmą Baltijos šalims. 2016 m. publikuotame ICDS tyrime, autoriai objektyviai įvertina Rusijos kėslus. Rusijos ambicijos ir intencijos yra aiškios: sugriauti po Šaltojo karo įsigalėjusią saugumo architektūrą susilpninant NATO ir EU bei Transatlantinius santykius[75]. Toks pats Rusijos politikos naratyvas gali būti pastebimas ir šiandien: propaganda, dezinformacija, NATO oro erdvės pažeidinėjimai ir sukaupti dideli konvencinių pajėgų kiekiai prie Baltijos šalių sienų kuria šios priešiškos valstybės nestabilumo vaizdinį. Manipuliuojant agresyvia retorika, veiksmais bei Europos šalių ekonomine priklausomybe nuo iškastinio kuro, bandoma įbauginti NATO valstybes nesiimti drastiškų gynybos priemonių. Taip pat, yra pagrindo manyti, jog Rusijos grasinimai yra iš tiesų tikėtini dėl įtikimų politinių, istorinių ir geografinių priežasčių[76]. Rusija kelia grėsmę ne tik branduoline retorika, ekonominiu nepatikimumu, bet ir pakankamai patikimais taktiniais sugebėjimais siekiant izoliuoti Baltijos valstybes remiantis A2/AD strategija[77]. Todėl yra tikslinga panagrinėti kokius iššūkius kelia šie Rusijos planai rytinio NATO sparno gynybos atveju.

6. Rytinio NATO sparno gynybos problematika

[71] Russsian Federation. (2014). The Military Doctrine of the Russian Federation. *Approved by the President of the Russian Federation on December*, *25*, 2014. 27 punktas.
[72] Vladimir Isachenkov (2020). New Russian Policy Allows Use of Atomic Weapons Against Non-nuclear Strike. *Defense News*, *2*.
[73] Joshua Ball, GSR, 2022. "Escalate To De-Escalate: Russia's Nuclear Deterrence Strategy" <https://globalsecurityreview.com/nuclear-de-escalation-russias-deterrence-strategy/> [Žiūrėta 2022 04 16]
[74] Financial times, „Reliance on Russian gas has big risks for Europe" < https://www.ft.com/content/4cfd4b1e-43eb-11e9-b83b-0c525dad548f > [Žiūrėta 2021-05-01].
[75] Kalev Stoicescu ir Henrik Praks, (2016). Strengthening the Strategic Balance in the Baltic Sea Area. Report, International Centre for Defense and Security, Tallinn. pp.3-4.
[76] R. D. Hooker, Jr (2019). How to defend the Baltic states. *Washington, DC: The Jamestown Foundation. P.6.*
[77] Joseph P. Dolan (2020). *In Their Words: Russian A2-AD Characterization in the Baltics*. Squadron Officer School.p.

Geografinė padėtis. Baltijos šalys yra izoliuotos nuo NATO valstybių, kurios galėtų greitai reaguoti į keliamas grėsmes. Šiaurinėje dalyje Baltijos šalys ribojasi su ne NATO valstybėmis, Suomija ir Švedija, tačiau šios šalys pozityviai žiūri į NATO vykdomą politiką, dalyvauja karinėse pratybose, todėl greičiausiai įvykus konflikto atveju įsitrauktų ir palaikytų NATO[78]. Pietuose ir rytuose Baltijos šalys ribojasi su priešiškomis Rusijos federacija ir Baltarusija. Lietuva turi vienintelį sausumos kelią, siekiantį NATO valstybę Lenkiją, tačiau ir šią supa priešiškos jėgos. Dėl specifinės šios vietos prasmės galimo karo metu, šis ruožas vadinamas Suvalkų koridoriumi arba Suvalkų spraga, priklausomai nuo pesimistiško ar optimistiško saugumo vertinimo mokslinėje literatūroje[79]. Minėtasis koridorius iškilus konfliktui tampa butelio kakleliu Baltijos valstybėms, kas ir skiria Lietuvos, Latvijos ir Estijos situaciją nuo Lenkijos ar kitų rytinio sparno valstybių. Rusijos strateginiai A2/AD burbulai yra paremti Suvalkų koridoriaus uždarymu, tokiu būdu siekiant Baltijos valstybes izoliuoti nuo aljanso, o tai ypatingai apsunkintų Baltijos valstybių strateginį apginamumą. Baltijos šalių prasta geografinė padėtis Ukrainos-Rusijos karo metu dar labiau suprastėjo. Jeigu 2015 m. šio regiono valstybės dar šiek tiek tikėjo, kad Baltarusija yra suvereni valstybė, tai 2022 m. šios iliuzijos buvo paneigtos ypač po to, kai mūšis dėl Kijevo buvo dalinai organizuotas iš Baltarusijos teritorijos. Užtikrintai padaugėjus priešų, NATO turi labai rimtai peržiūrėti savo vykdomą gynybos strategiją. Suvalkų koridoriaus butelio kaklelis yra tokia kritinė vieta Baltijos valstybėms, jog aljansui ekspertai pataria visos kolektyvios gynybos strategijos neremti vien tik greitų pajėgų perdislokavimu, nes gali pritrūkti laiko dėl nepakankamų NATO pajėgumų šiame regione[80].

Saugumo dilemą kelia ne tik tarp NATO ir agresorių dominančių valstybių įsiterpęs Kaliningrado lopinėlis, bet ir mažas Baltijos valstybių strateginis gylis. Pastarasis karinėje literatūroje yra minimas kaip šalies dydis, kuris gali būti efektyviai panaudojamas kariniams veiksmams, įtraukiant miestus, nepatogias kariavimui strategines vietas, tuo pačiu saugant besiginančios šalies strategiškai svarbias vietas, pavyzdžiui, karines bazes. Strateginis gylis iš esmės apibrėžia kaip toli bus fronto linija nuo strategiškai kariavimui skirtų objektų.

Karinis disbalansas. Karinis disbalansas yra sąlygotas dėl kelių priežasčių, viena iš jų - demografiniai skirtumai:Lenkijoje - 37,950 mln; Lietuvoje - 2,795 mln; Latvijoje - 1,902 mln; Estijoje - 1,331 mln. gyventojų[81]. Tuo tarpu Rusijoje gyvena 144 mln. gyventojų. Antra priežastis - Rusijos turima Sovietų Sąjungos laikotarpiu kurta karinė technika. Didelis arseanalas ir toliau

[78] Christopher S. Chivvis (2017). *Sweden, Finland, and NATO*. German Marshall Fund of the United States.p. 2.
[79] Edward R. Lucas ir Thomas Crosbie. (2019). Anti-Access/Area Denial in the Baltic Sea Region. *Scandinavian Journal of Military Studies*, *2*(1).
[80] Luke Coffey ir Daniel Kochis "NATO Summit 2021: Reinforcing Collective Defense in the Baltics", The Heritage Foundation, <https://www.heritage.org/defense/report/nato-summit-2021-reinforcing-collective-defense-the-baltics> [Žiūrėta 2022 04 25]
[81] Luke Coffey ir Daniel Kochis "NATO Summit 2021: Reinforcing Collective Defense in the Baltics", The Heritage Foundation, <https://www.heritage.org/defense/report/nato-summit-2021-reinforcing-collective-defense-the-baltics> [Žiūrėta 2022 04 25]

skiriamas biudžetas karinėms reikmėms suteikia Rusijai nesulyginamą persvarą prieš Baltijos valstybes. Todėl šio rytinio NATO sparno valstybių gynyba nėra įmanoma be aljanso įsitraukimo.

Apibendrinant, rytiniame aljanso sparne pažeidžiamiausioje vietoje atsiduria Baltijos valstybės: mažas gynybos finansavimas, prasta geografinė padėtis, karinis disbalansas lemia tai, jog be aljanso pagalbos šių šalių gynyba yra neįmanoma. Baltijos valstybėms pagrindinius iššūkius kelia A2/AD strategija, kurios sėkmingas įvykdymas izoliuotų Baltijos valstybes nuo aljanso karinės pagalbos ir, kas užtikrintų Rusijos strateginį dominavimą regione. Rusijai priklausanti militarizuota ir efektyvia oro gynyba aprūpinta Kaliningrado sritis tampa „Trojos arkliu“ šio regiono saugumo užtikrinimui. Negana to, dingęs prarastas Baltarusijos suverenitetas tik priartina ir palengvina galimą Rusijos karinę ataką prieš NATO valstybes. Todėl, tolimesnei analizei bus atliekama NATO viršūnių susitikimų nuo 2014 m. Velso apžvalga, siekiant išsiaiškinti, kokių priemonių ėmėsi aljansas reaguojant į kylančias grėsmes.

7. NATO viršūnių susitikimų apžvalga

7.1 Velso viršūnių susitikimas 2014 m.

Velso viršūnių susitikimas žymi esminius NATO aljanso saugumo užtikrinimo pokyčius. Turint omenyje, jog jau kuris laikas NATO akcentavosi ties tarptautinėmis saugumo operacijomis, susitikimo metu aljansas grįžo prie pamatinių saugumo užtikrinimo principų. Aljansas, reaguodamas į tuometinę Rusijos agresiją ir atsižvelgdamas į to laikotarpio savo pasiruošimą, sprendė dvi problemas. Susitikimo metu buvo įvertinta, jog tuometinėmis aplinkybėmis aljansas nesugebėtų efektyviai reaguoti į įvykusį galimą konfliktą, todėl buvo priimtas Pasirengimo veiksmų planas (RAP). Antroji problema siejosi su karinių pajėgumų (ang. Capabilities) sumažėjimu nuo Šaltojo karo pabaigos. Norint pagerinti esamą padėtį buvo siekiama susitarti dėl solidaraus karinių įsigijimų finansavimo.

RAP sukūrimo tikslas buvo išpildyti atgrasymo bei saugumo poreikius atsižvelgiant į keliamus iššūkius. Planą galime skirstyti į dvi dalis, skirtas atgrasymo užtikrinimo priemonėms (ang. assurance meassures) bei pritaikymo/adaptacijos priemonėms (ang. adaptation meassures). Šiuo atveju, užtikrinimo priemonės buvo trumpalaikiai sprendimai, kurie užtikrintų atitinkamą aljanso atgrasymą į iškilusias grėsmes. Pritaikymo priemonės apėmė ilgalaikius sprendimus, kurie bendrai padėtų aljansui sustiprėti.

Visų pirma, užtikrinimo priemonės remiasi sausumos, vandens ir oro pajėgumų demonstravimu rytiniame sparne tam, kad būtų sustiprintas gynybos elementas, visuomenės saugumo užtikrinimas, bei potencialaus grėsmės šaltinio atgrasymo elementas potencialiam grėsmės šaltiniu.

Sausumos pajėgas iš pradžių užtikrino Jungtinės Amerikos Valstijos, vėliau daugianacionalinės brigados, kurios remiasi rotaciniu pajėgų laikymų rytinėse aljanso narių teritorijose, o dislokuoti daliniai gali būti didinami arba mažinami atsižvelgiant į situaciją[82]. Įdomu yra tai, kad po Velso viršūnių susitikimo yra pastebimas besąlygiškas JAV įsitraukimas į atgrasymo vykdymą. Jungtinės Valstijos pirmosios dislokavo pajėgas į Baltijos šalis ir aiškiai pasisakė už šią vykdomą atgrasymo politiką, tuo tarpu kitos didžiosios Europos ir aljanso sąjungininkės, tokios kaip Vokietija, ne iš karto ėmėsi reikiamos iniciatyvos ir siūlė nelaužyti NATO-Rusijos 1997 m. akto[83].

Oro gynyba buvo sustiprinta intensyvesniu oro policijos įsitraukimu bei naikintuvų didinimu rytiniame aljanso sparne. Suintensyvėjęs AWACS lėktuvų patruliavimas, „NATO akys danguje“ šie lėktuvai atlieka žvalgybinę funkciją padedant pastebėti ir iš anksto perspėti apie kylančias grėsmes[84].

Jūrų gynyba Baltijos šalių regione buvo sustiprinta NATO nuolatinės parengties kovinių laivų junginiu, skirtu nedelsiant reaguoti į keliamus saugumo iššūkius, bei NATO jūrinių pajėgų nuolatinės parengties priešminininių laivų grupe, integruota į greito reagavimo gynybos planą.

Antra aljanso užtikrinimo priemone tapo padidintas karinių pratybų skaičius. 2015 m. NATO surengė apie 300 karinių pratybų, kurių apie 100 buvo nukreiptų būtent į krizių valdymą bei kolektyvinę gynybą[85]. Toks padidintas karinių pratybų skaičius buvo skirtas tam, kad efektyvinti skirtingų šalių ginkluotojų pajėgų veiksnumą arba kitaip gerinti gebėjimus atsakyti į keliamų grėsmių scenarijus. Saugumo jausmo stiprinimo planai buvo rengiami įtraukiant kuo daugiau NATO aljanso narių. Tokiu būdu parodant Rusijai, jog aljansas ruošiasi galimiems išpuoliams ir kad pradeda ne tik griežtinti retoriką, bet ir įgyvendinti tai praktiniais veiksmais (ang. cohesion)[86].

Tuo tarpu, antroji RAP plano dalis buvo skirta ilgalaikiams NATO aljanso pokyčių tikslams, kurių pritaikymas (ang. Adaptation) yra kertinis elementas stiprinant NATO gynybos efektyvumą. Atsižvelgiant į tai, jog aljansą sudaro 30 valstybių, kurių nuomonė nėra vieninga, buvo nuspręsta kurti infrastruktūrą, kuri kuo mažiau priklausytų nuo atskirų valstybių, o NATO savo vadovybėje galėtų pati spręsti, kada reikia taikyti ir vykdyti atitinkamus veiksmus.

Pirma, aljanso veiksmų pritaikymas (ang. Adaptation) remiasi NATO greito reagavimo pajėgomis (ang. NATO response Force), kurios buvo padidintos nuo 13000 karių iki 40000. Šis padidinimas proporcingai atsispindėjo sausumos, oro bei jūrų pajėgumuose, įtraukiant jėgos paketus,

---

[82] NATO, “Readiness Action Plan”. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm> [Žiūrėta 2022 03 24]

[83] Mike Eckel (2021). “Did the west promise Moscow that NATO would not expand? Well, it’s complicated”, Radio free Europe Radio Liberty, 2021. < https://www.rferl.org/a/nato-expansion-russia-mislead/31263602.html> [Žiūrėta 2022 03 24]

[84] Rebecca R. Moore ir Damon V. Coletta (2017). *NATO's Return to Europe: Engaging Ukraine, Russia, and Beyond*. Georgetown University Press.p. 100

[85] NATO (2016). “NATO’s Readiness action plan”.<https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-rap-en.pdf>

[86] NATO (2014). “Wales Summit declaration”, 69 punktas. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm> [Žiūrėta 2022 05 01]

kurie sugebėtų judėti greitai ir atsakyti į galimas grėsmes[87]. Dalis šio plano rėmėsi NATO Ypač greito reagavimo pajėgų (angl. NATO Very High Readiness Joint Task Force, VJTF) ,visiškai naujo pajėgumų padalinio, kuris galėtų būti dislokuotas per keletą dienų nuo agresijos išpuolio (5-7dienos), sukūrimu[88]. Ko pasekoje, VJTF tapo aktyviu padaliniu, kuris nuolat laiko apie 5000 tūkstančius itin gerai pasiruošusių karių .

Velso susitikimas taip pat įpareigojo sukurti smulkius junginius – NATO pajėgų integravimo vienetus (NPIV), kurie turėtų būti atsakingi už VJTF pajėgų koordinavimą įvykus krizei[89]. Tokie padaliniai įsikūrė visame rytiniame sparne. siekiant užtikrinti kokybišką logistiką, pratybas ir, jeigu reikės, pastiprinimo galimybes.

Sprendžiant antrąją karinių pajėgų sumažėjimo problemą, susitikimo metu buvo nuspręsta pakeisti ilgai nusistovėjusią aljanso narių išlaidų gynybai politiką, kuri pastaruoju metu buvo mažėjanti, ko pasekoje mažėjo ir kovinė parengtis. Nuspręsta, kad kiekvienas aljanso narys turi skirti mažiausiai 2% savo BVP krašto gynybai, o iš jų 20% turi būti skirti naujos karinės technikos įsigijimui[90]. Šie reikalavimai buvo iškelti siekiant užtikrinti gynybos biudžeto stabilumą, gynybos gerėjimą kartu su augančiu BVP, didinti NATO karinius pajėgumus bei ištaisyti gynybos spragas.. Didele dalimi prie to prisidėjo JAV kritikuodama Europos šalis per mažu prisidėjimu prie savo gynybos elementų gerinimo ir JAV nuolankumo išnaudojimu[91]. Šiuos įsipareigojimus aljansas turi pasiekti iki 2024 m.

Apibendrinant, Velso susitikimas paskatino vėl atkreipti dėmesį į atgrasymą ir pakeitė aljanso karinio pasirengimo planą, kuris buvo orientuotas į greitą reakciją. Tačiau susitikimas neišsprendė kredibilumo stokos Baltijos šalių atžvilgiu klausimo: nebuvo parengto aiškaus strateginio plano ir užtikrintų garantijų, jog rytinis aljanso sparnas bus apsaugotas. Sukurtas gynybos planas rėmėsi aukšto parengimo pajėgomis, tačiau nebuvo apgalvota, kaip padidinti pasitikėjimą pajėgų atsiuntimu, kai Rusijos A2/AD strategija kelia grėsmę papildomų pajėgų patekimui į Baltijos šalių teritoriją.

7.2 Varšuvos viršūnių susitikimas 2016 m.

Varšuvos viršūnių susitikimas iš esmės sveikino Velso viršūnių susitikimo dėka pasiektus rezultatus. NATO nariai beveik vieningai priėmė Velso nutartus įsipareigojimus, todėl galime teigti, jog Velso susitikimas padarė didžiulę įtaką tolimesniam aljanso vykdomam atsakui į iškilusius

[87]NATO, 2016 "NATO's Readiness action plan"
<https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-rap-en.pdf>
[88] Šešelgytė, M. (2020). Lithuania as host nation. *NDC research paperLessons from the enhanced forward presence, 2017-2020*, 71-79. 74p.
[89] Heinrich Brauß ir András Rácz (2021). Russia's Strategic Interests and Actions in the Baltic Region. p.20.
[90] NATO (2014), "Wales Summit declaration", 14 punktas
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm>
[91] Louis Nelson, (2018). "Trump criticizes NATO members ahead of summit", POLITICO
<https://www.politico.eu/article/nato-summit-donald-trump-criticizes-members/> [Žiūrėta 2022 03 16]

konfliktus[92]. Negana to, tai paliko žymę tolimesniam aljanso atgrasymo modeliui. Aljansas įsipareigojo toliau tobulinti atgrasymo ir apsisaugojimo galimybes atsižvelgiant į besivystančias aljanso grėsmes, jas iš naujo įvertinant kiekvienais metais[93]. Varšuvos viršūnių susitikime buvo pabrėžta, kad aljansas padidino karinių pratybų skaičių, taip prisidedant prie aljanso solidarumo demonstravimo. 2015 m. įvykusios „Trident juncture“ karinės pratybos buvo didžiausios per paskutinį dešimtmetį[94]. Taip pat, susitikimo metu buvo pabrėžta, jog norint išvengti galimo karo, kredibilus atgrasymas yra būtina sąlyga, tačiau abipusis dialogas su Rusija tam, kad būtų sumažinta galimo konflikto tikimybė, yra ne mažiau svarbus veiksnys[95]. Toks teigimas tik įrodo, kad dar yra tikimasi, jog Rusija - tai racionalus partneris, ir su juo reikia bendrauti, bet tuo pačiu rodytų aljanso vieningumą. Vis dėlto, atsižvelgiant į negerėjančią geopolitinę situaciją, buvo nuspręsta dislokuoti priešakines pajėgas Baltijos valstybėse ir Lenkijoje. Priimant tokį sprendimą NATO aljansas atkreipė dėmesį į NATO – Rusijos bendradarbiavimo steigiamąjį susitarimą (angl. founding act), kuris atliko svarbų politinį vaidmenį[96]. Buvo atsižvelgta į dislokuojamų pajėgų dydį, kadangi dislokuotas grupes galime vertinti kaip karinio pasirengimo formą ir aljanso kredibilumo didinimo faktorių, bet ne kaip pakankamų karinių pajėgų egzistavimą galimo konflikto zonoje. Šis sprendimas labiau suponuoja politinį aljanso pasiryžimą apginti Baltijos valstybes esant reikalui.

2017 m. Baltijos valstybėse ir Lenkijoje buvo dislokuotos keturios daugianacionalinės karinės grupės, kiekvienoje valstybėje po vieną. Vieną daugianacionalinę karinę grupę sudaro apie 1200 karių, kuriems vadovauja Didžioji Britanija, Kanada, Vokietija ir JAV[97]. Šis NATO pajėgų dislokavimas oficialiai buvo traktuotinas kaip solidarumo, aljanso determinacijos įrodymas ir trigerį (ang. Trigger) sukeliantis efektas, turintis padėti sukurti toliau besivystantį patikimą gynybos stiprinimo planą[98]. Šios karinės grupės nusiuntė aiškią žinutę Kremliui, jog bet kokia karinė invazija į Baltijos šalis bus iš karto traktuojama kaip valstybių, kurių kariai yra dislokuoti Baltijos valstybėse, užpuolimas. Vis dėlto, net sėkmingas priešakinių pajėgų dislokavimas rytinio NATO sparno valstybėse kardinaliai nepadidino santykinių konvencinių pajėgumų. Rusijos atsakas buvo gana paprastas – jie taip pat

[92] NATO (2014), “Wales Summit declaration”, 35 punktas <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm>
[93]NATO (2014), “Wales Summit declaration”, 38 punktas <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm>
[94] Remco Stalenhoef (2016). Exercise Trident Juncture: Testing Readiness of NRF and VJTF forces. *Vayu Aerospace and Defence Review*, (1), 113.
[95] NATO (2016). “Warsaw Summit Communique”, 39 punktas. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm>
[96] William Alberque (2016). *" Substantial Combat Forces" in the Context of NATO-Russia Relations*. Research Division, NATO Defense College. p.15
[97] Heinrich Brauß ir András Rácz. (2021). Russia's Strategic Interests and Actions in the Baltic Region. p.23.
[98] NATO (2016). “Warsaw Summit Communique”, 40 punktas. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm>

padidino sausumos pajėgų kiekį. Toks poelgis sutrukdė pasiekti 3:1 santykį ir įprasminti priešakinių pajėgų konvencinę reikšmę[99].

7.3 Briuselio viršūnių susitikimas 2018 m.

Briuselio viršūnių susitikime, atsižvelgiant į toliau negerėjančią geopolitinę situaciją, buvo nuspręsta sukurti 4x30 NATO pajėgų parengties iniciatyvą (ang. NATO Readiness Initiative). Parengtas planas turėjo būti paremtas NATO aljanso konvencinių pajėgumų didinimu: 30 mechanizuotų batalionų, 30 oro eskadrilių, 30 kovos laivų, pasirengusių kovoti per laikotarpį iki 30 dienų[100]. Ši iniciatyva buvo skirta pagreitinti NATO aljanso pasiruošimo laiką įvykus kariniam konfliktui. Šios pajėgos skirtos kovoti ne tik įvykus konfliktui Baltijos valstybėse, bet ir visoje aljanso teritorijoje. Aljansas Briuselio susitikimo metu pabrėžė, jog šiuo metu atgrasymo veiksnumas yra paremtas sugebėjimu laiku ir greitai reaguoti į iškilusį konfliktą[101]. Taip pat, pripažįstama, jog Varšuvos susitikimo metu buvo priimti svarbūs sprendimai dėl karinės technikos mobilumo aljanso viduje. Visgi pastarajai iniciatyvai įgyvendinti, pagreitinti karinės technikos mobilumą laiko prasme, dėl reikiamų susitarimų priėmimo yra būtina tartis su Europos Sąjunga[102]. Pagrindiniai susitikimo nutarimai rėmėsi greito reagavimo galimybėmis, atkreipiant dėmesį į tai, kad labiausiai atsako laiką ilgintų sprendimų priėmimas.
Taip pat, Jungtinėm Amerikos Valstijoms, o pagrinde tuometiniam JAV prezidentui Donaldui Trumpui, kritikuojant Europą dėl nesirūpinimo savo saugumu, nes skiria nepakankamai lėšų savo saugumui, Briuselio susitikime buvo akcentuojamas grįžimas prie Velso susitikimo metu padarytų sprendimų. NATO aljanso narės, kurios neskiria pakankamai lėšų gynybai, buvo paragintos kuo greičiau tai padaryti, nes tik tokiu būdu aljansas sugebės užtikrinti patikimą atgrasymą[103]. Toks gynybos finansavimo didinimas yra sietinas su vienu iš atgrasymo strategijos kintamųjų, pajėgumų (ang. Capabilities), didinimu.

Apibendrinant, iš apžvelgtų viršūnių susitikimų ypatingą dėmesį skiriu Velso ir Varšuvos viršūnių susitikimams. Vis dėl to, tik šių susitikimų rezultatai buvo aiškiai atsispindintys rytinio NATO sparno atgrasymo stiprinime. NATO reagavimo pajėgumų didinimas: Ypač greito reagavimo pajėgų, NATO integravimo vienetų įkūrimas rytinio sparno valstybėse, priešakinių pajėgų dislokavimas Baltijos valstybėse ir Lenkijoje, suponuoja aljanso vykdomą atgrasymo strategiją paremtą pajėgumais, kurie

[99] Marcin Terlikowski, et al. (2018). Newport–Warsaw–Brussels: NATO in Defence of Peace in Europe. p.10.
[100] NATO (2018). "Brussels Summit declaration", 14 punktas. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm>
[101] NATO (2018). "Brussels Summit declaration", 15 punktas. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm>
[102] NATO (2018). "Brussels Summit declaration", 17 punktas. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm>
[103] NATO (2018). "Brussels Summit declaration", 2 punktas. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm>

nepaisant Rusijos keliamos grėsmės, galėtų laiku reaguoti esant reikalui. Vis dėlto, atgrasymas atsiunčiant pastiprinimą (ang. deterrence by reinforcement) gali būti rizikingas dėl galimybių patikimumo stokos, t. y. agresorius šias priemones gali laikyti neįtikinamomis, todėl būtina įrodyti jų patikimumą. Todėl, sekančiame skyriuje bus nagrinėjama, kaip aljansas užtikrina savo pajėgų patikimumą ties iš atgrasymo teorijos išskirtais atgrasymo patikimumo stiprinimo aspektais: dislokuotų pajėgų reikšme, karinėmis pratybomis ir gynybos finansavimu.

8. Konvencinis atgrasymas

8.1. Kredibilumas

8.1.1. Priešakinių pajėgų reikšmė

Politinis įsipareigojimas vykdyti gynybą, reakcijos automatizuotumas

NATO narės pagal penktąjį Šiaurės Atlanto sutarties straipsnį yra įsipareigojusios pripažinti, jog vienos iš aljanso narių užpuolimas bus laikomas viso aljanso užpuolimu, todėl yra įsipareigojusios reaguoti ir ginti. Deja, aljanso narėms, o ypatingai pažeidžiamiausioms, gali būti sunku pasitikėti NATO vykdomu Rusijos atgrasymu, turint omenyje, jog vyraujančio vieningo požiūrio į egzistuojančią grėsmę nėra[104]. Kai agresorius bando skaldyti ir taip gana nevieningą aljanso šalių požiūrį į grėsmę, pasitikėti vien pasirašyta sutartimi negalima. Be abejo, galima teigti, jog šalys rizikuoja savo reputacija, jeigu neįsitrauktų į gynybą, tačiau kyla klausimas, kaip ryžtingai bandytų padėti ir ar nepritrūktų politinės valios. Šioje situacijoje išryškėja viena valstybė, kuri turi didžiausią atgrasomąjį efektą prieš Rusiją, tai JAV, kuri Baltijos valstybėms saugumo garantijas suteikė dar prieš stojant į NATO 2004 m.

Nepaisant anksčiau suteiktų saugumo garantijų, nuo stojimo į NATO iki Velso viršūnių jos nebuvo pakitusios. Tačiau reaguojant į susidariusią situaciją, Velso ir Varšuvos susitikimų metu tarp aljanso vasltybių buvo surastas konsensusas. Susitikimų deklaracijose žodis „atgrasymas“ yra minimas 11 kartų, tuo tarpu, žodis „Rusija“ 45 kartus[105]. Varšuvos viršūnių susitikimo komunikate šie žodžiai atitinkamai pavartojami 29 ir 58 kartus[106]. Toks reiškinys suponuoja, jog šių susitikimų metu aljansas tikrai atkreipė dėmesį į Rusijos keliamą grėsmę ir reikalingą atgrasymo startegijos stiprinimą. Kadangi tokie žodžiai kaip „Kinija“, kuri taip pat laikoma grėsme, šiose deklaracijose nebuvo vartojami, galime daryti išvadą, kad aljansas įvardijo savo pagrindinį agresorių - Rusiją ir nurodė, kokios prevencinės politikos imsis šį agresorių stabdant.

---

[104] Moira Fagan ir Jacob Poushter (2020). NATO Seen Favorably Across Member States. *Pew Research Center*, *9*.
[105] NATO, “Wales Summit declaration”, 2014 <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm>
[106] NATO, “Warsaw Summit Communique”, 2016.
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm>

Aljanso grėsmės indentifikavimas suteikė ir patikimesnių saugumo garantijų rytiniam NATO sparnui. Varšuvos viršūnių susitikimo metu buvo priimta atgrasymo užtikrinimo priemonė - Priešakinės NATO pajėgos (ang. Enhanced Forward Presence, eFP). Panašaus pobūdžio veiksmas buvo atliktas Šaltojo karo metu, tarp Varšuvos pakto valstybių ir NATO ties Berlyno siena buvo sutelkta 960 000 NATO karių, skirtų kovoti, jeigu Sovietų Sąjunga būtų pradėjusi puolimą. Karių balansas abiejose galių centruose garantavo atgrasymo neigiant koncepciją, nes buvo sukurtas atitinkamas galių balansas[107].

2017 m. dislokuotos NATO pajėgos, kurių funkciją prieš tai nuo 2014 m. vykdė JAV, buvo pirmas regioninės reikšmės žingsnis atgrasymo perspektyvoje. Egzistuoja du skirtingi šių pajėgų vertinimai. Vienas iš požiūrių, jog priešakinės pajėgos atlieka „tripwire“ funkciją, remiasi tuo, kad tokių pajėgų pažeidimas galimos invazijos akivaizdoje lemtų didesnį konflikto eskalavimą, kuris gali evoliucionuoti iki branduolinio karo scenarijaus, priskiriamo prie atgrasymo bausme tipui. Tai patvirtina ir Briuselio viršūnių susitikimo komunikatas, pabrėžiantis, jog dislokuodama šias pajėgas NATO nesiekia konfrontacijos su Rusija. Jos yra skirtos tik užtikrinti pafrontės valstybes, jog aljansas dėmesingai žiūri į susiklosčiusią situaciją. Remiantis atgrasymo teorija, toks komunikatas tik patikina, jog eFP pajėgos aljanso vadovybės yra laikomos kaip „tripwire“[108].

Kitas požiūris remiasi tuo, kad priešakinės pajėgos buvo sukomplektuotos pilnoje kovinėje parengtyje, todėl yra kovai pasiruošusios ir būtų skirtos atremti pirmąją galimos grėsmės bangą, kol atvyktų pastiprinimas, tokiu būdų užtikrinant oponento siekių neigimą ir remiant atgrasymo kaštais modelį. Remiantis studija „Lessons from enhanced forward presence 2017-2020” (liet. Priešakinių pajėgų buvimo pamokos 2017-2020), kurioje savo nuomonę išreiškia visų pajėgas priimančių valstybių mokslinės bendruomenės atstovai, priešakinės pajėgos yra daugiau nei „tripwire“, nepaaisant to, kad šioms pajėgoms trūksta elementarių kovinių pajėgumų[109]. Tai argumentuojant tuo, jog šios pajėgos aktyviai dalyvauja nacionalinėse pratybose, tokiu būdu tampant integralia nacionalinių pajėgumų dalimi. Vis dėlto, M. Šešelgytė įžvelgia, kad dislokuotos pajėgos konfliktinėje situacijoje neturi pakankamo apibrėžtumo, kaip jos elgtųsi, todėl tam, kad šios pajėgos būtų kovai pasiruošusios (ang. Combat ready) reikia ištaisyti keletą trūkumų[110]. Autorė pastebi, kad netikėto konvencinio konflikto atveju, NATO priešakinių pajėgų vaidmuo konflikto akivaizdoje iš tiesų nėra apibrėžtas[111]. Jai antrina M. Zapfe teigdamas, kad tam, jog priešakinės pajėgos sukurtų „gulinčio policininko“, o ne „tripwire“ efektą reikia išspręsti įsakymų hierarchijos klausimą[112]. M. Šešelgytė

[107] Richard A. Bitzinger (1989). *Assessing the conventional balance in Europe, 1945-1975*. Rand and Corp Santa Monica Ca. p. 16
[108] NATO, 2018 “Brussels Summit declaration” <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm>
[109] Alexander Moens. (2020). *Lessons from the Enhanced Forward Presence,*. 2017–2020., p. 6.
[110] Alexander Moens (2020). *Lessons from the Enhanced Forward Presence ,*. 2017–2020., p. 77
[111] Alexander Moens (2020). *Lessons from the Enhanced Forward Presence ,*. 2017–2020., p. 78
[112] Martin Zapfe (2017). Deterrence from the ground up: understanding NATO’s enhanced forward presence. *Survival*, *59*(3), 147-160.p. 153

studijoje mini, kad taikos sąlygomis Lietuvoje priešakinėms pajėgoms vadovauja LR krašto ministras, tačiau NATO šalių susitarimas dėl karinių pajėgų statuso ir susitarimai su šalimis priėmėjomis taip pat reguliuoja užsienio pajėgų veikimą, o tai autorės manymu gali komplikuoti sprendimų priėmimą konflikto atveju[113]. Toks teigimas nėra fiktyvus, Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo taryba gali priimti sprendimus, tačiau sprendimai vis tiek priklauso nuo šalių priėmėjų, šalių suteikusių pajėgas ir NATO darnaus veikimo - sprendimų priėmimo greičio. M. Zapfe taip pat teigia, kad iš tiesų sprendimų priėmimo hierarchijos problema egzistuoja ne tik priešakinių pajėgų atveju, bet ir reikalinguose pajėgų pastiprinimo sluoksniuose: VJTF, NRF[114]. D. Matulionis interviu metu taip pat teigia, kad vienas iš svarbiausių darbų NATO organizacijai yra sprendimų priėmimo laiko trumpinimas[115]. Ši dilema išryškina NATO sunkumus priimti sprendimus greitai ir efektyviai. Neturint aiškaus vadovavimo mandato, atsiranda spraga, kuri gali lemti sulėtintą sprendimų priėmimo laiką, kas sumažina bendrą NATO automatizuotumą vykdyti sprendimus. Neapibrėžiant aiškaus veiksmų plano, ką priešakinės pajėgos darytų, jeigu iškiltų reikiamybė reaguoti, jos tampa tik aljanso kredibilumo simboliu – „tripwire“, kuri atgrasymo teorijos perspektyvoje išpildo bausmės koncepciją.

Nors 4500 karinio personalo kartu su atitinkama karine technika yra sąlyginai mažas skaičius ir karinių galimybių asimetrijos ne rytiniame sparne nesubalansuoja, tačiau remdamiesi jau minėta pajėgas priimančių šalių mokslininkų studija, galime apibendrinti priešakinių pajėgų teigiamas pamokas. Pirma, priešakinių pajėgų daugianacionališkumo principas yra atgrasymo elementas, kuris padidina atgrasymo patikimumą, nes veikiant šalių pagalbininkių pajėgų reputaciją įtraukiama daugiau NATO aljanso narių. Taip pat, vykdant bendras karines pratybas bei kovos veiksmus, šis elementas padidina pajėgas priimančių ir prisidedančių šalių karinį pasirengimą. Kalbant apie priešakines pajėgas suteikiančias šalis, kontributores M. Šešelgytė teigia, jog bandant ištaisyti karinį disbalansą rytiniame sparne, ypatingą dėmesį reikia skirti JAV kareivių dislokavimo reikšmei kartu vykdant priešakinių pajėgų programą[116]. Remiantis kita Baltijos regiono studija, Amerikos kariai turi ypatingą reikšmę atgrasymo efektyvume dėl keleto priežasčių. Viena iš jų yra JAV iš tikrųjų turimas konvencinis pajėgumas atremti Rusijos agresiją lyginant su kitomis aljanso narėmis. Atsižvelgiant į tai, jog karių skaičius nėra pakankamas ir neatitinka Šaltojo karo sukurtų karinio balanso nuostatų egzistavusių Berlyne, net ir mažo kiekio JAV karių dislokavimas galimo konflikto vietoje sukuria patikimiausią „tripwire“ atgrasymo reikšmę[117].

---

[113] Alexander Moens (2020). *Lessons from the Enhanced Forward Presence*. 2017–2020., p. 78.
[114] Martin Zapfe (2017). Deterrence from the ground up: understanding NATO's enhanced forward presence. *Survival*, *59*(3), 147-160.p. 153
[115] Interviu su Lietuvos ambasadoriumi NATO Deividu Matulioniu transkriptas (Priedas Nr. 3).
[116] Moens, A. (2020). *Lessons from the Enhanced Forward Presence*. 2017–2020., p. 80
[117] Alexander Lanoszka ir Michael, A Hunzeker (2016). Confronting the Anti-Access/Area Denial and Precision Strike Challenge in the Baltic Region, The RUSI Journal, 161:5, 12-18.

8.1.2 Karinės pratybos

Karinės pratybos savo reikšme atgrasymo teorijoje yra laikomos kaip įrankiu, skirtu siųsti atgrasomąją žinute oponentui, įrodant, kad karinės pratybos yra įtikinamos. Iš kitos pusės, pratybos garantuoja pafrontės šalių užtikrinimą, jog aljansas sugebės vykdyti savo įsipareigojimus. Pagal kuriamą atgrasomąjį efektą karinės pratybos gali būti skirstomos į aljanso narius užtikrinančias (ang.assurance) ir atgrasomąsias (ang. deterrent)[118]. Skirtumas tarp šių efektų yra eskalacijos rizika: atgrasomosios pasižymi dydžiu ir strategine apimtimi ruošiantis agresoriaus atrėmimui (by. denial), tuo tarpu užtikrinančio efekto pratybos yra labiau skirtos aljanso narių tarpusavio veikimo darnumui užtikrinti, neprovokuojant agresoriaus.

Todėl, analizuojant karinių pratybų patikimumo elementus rytinio sparno atveju, pratybos buvo atsirinktos pagal kelis kriterijus. Pirma, tai šaltinis: analizuojant kokias pratybas vykdo šiaurinis aljansas, medžiaga buvo renkama iš oficialiai NATO paskelbtų didžiausių vykusių pratybų raportų. Antra, buvo atsirinktos tos pratybos, kurios konkrečiai vyko rytiniame NATO sparne, nes pagal teoriją tik tokios pratybos gali būti laikomos patikimos atsižvelgiant į rytiniam sparnui keliamą grėsmę. Trečia, svarbios chronologinės ribos 2014 - 2021 metai.

Atliekant karinių pratybų analizę rytiniame sparne, buvo pastebėta, kad daugelis svarbiausių pratybų yra aiškiai nukreiptos į aljanso narių darnų veikimą: rengiamas Ypač greito reagavimo NATO pajėgų integravimas, NATO greito reagavimo pajėgų mobilizavimas. Didžiausios pratybos apima visas galimas konvencinės gynybos formas įtraukiant sausumos, jūrų ir oro pajėgų gynybą. Vienas iš įdomesnių pastebėtų faktų yra tai, kad Lenkijoje vykstančios pratybos ANAKONDA yra pačios didžiausios pratybos vykstančios regione, įtraukiant maždaug 20-30 tūkstančių karių. Tuo tarpu Baltijos valstybėse didžiausios vykstančios pratybos yra SPRING STORM Estijoje ir SABER STRIKE, vykstančios visose rytinio sparno valstybėse, kuriose dalyvaujančių karių skaičius svyruoja nuo 6 iki 18 tūkstančių, žymint pasirinktas chronologines ribas. Reikėtų pabrėžti, kad pastarųjų pratybų dydis nuo 2015 m. patrigubėjo atsižvelgiant į karinio personalo skaičių. Negana to, yra pastebima aiški tendencija įtraukti kuo daugiau aljanso narių į vykdomas pratybas. Toks veiksmas, visų pirma, didina aljanso narių patikimumą, antra, čia besitreniruojantys aljanso nariai gali plėsti savo karinių žinių spektrą ir tapti geresniais kariais, nes rytinio NATO sparno iššūkiai nėra tolygūs kitų NATO teritorijų problemoms.

Pratybose yra išlaikomas skaidrumo principas, kiekviena valstybė gali stebėti pratybas, kurių dydis viršija 13 000 karių, tokiu būdu aljansas rodo, jog yra atviras. Atvirų pratybų tikslas yra mažinti riziką, susijusią su nesusipratimais, pavyzdžiui, šiuo rytinio NATO sparno atveju pratybų atvirumas

[118] Raymond Kuo ir Brian D. Blankenship (2022). Deterrence and restraint: do joint military exercises escalate conflict? *Journal of Conflict Resolution*, *66*(1), 3-31. p.14.

padeda neeskaluoti situacijos su Rusija. Nors tai kai kuriais atvejais gali būti neišvengiama, Rusija dažnai atsisako stebėti pratybas[119].

Ar NATO pratybos veikia kaip atgrasomoji priemonė per komunikaciją? Žinoma, nėra abejonės, kad nuo Velso viršūnių susitikimo aljansas padidino karinių pratybų intensyvumą rytiniame sparne, tačiau, reikėtų atkreipti dėmesį į jų dydį. Rusijos vykdomose pratybose Zapad 2017, skirtose praktikuoti A2/AD Baltijos šalių strateginius izoliavimo planus, NATO duomenimis dalyvavo 150 000 karių[120]. Tuo tarpu SABER STRIKE 2017 dalyvavo apie 9000. Toks karinių pratybų asimetriškumas, nors ir turint kur kas didesnį technologinį pranašumą nei Rusija, gali siųsti nepakankamą atgrasomąją žinutę.

Karinių pratybų dydžio asimetriją yra bandoma aiškinti per nenorą eskaluoti konflikto su Rusija, su mintimi, jog pratybos gali išprovokuoti nereikalingą konfliktą. Tačiau pratybos Trident Juncture 2015 vykusios ne rytiniame NATO sparne, o Portugalijoje, Ispanijoje ir Prancūzijoje sulaukė neigiamos reakcijos iš Rusijos pusės, traktuojant, jog NATO provokuoja Rusiją imtis priemonių[121]. Pratybos vykstančios Europos vakaruose nekelia jokios grėsmės Rusijai, todėl tai tik įrodo, kad Rusija bet kokiu atveju bandys eskaluoti konfliktą. Todėl, vertinant karinių pratybų rytiniame sparne reikšmę, galima daryti išvadą, jog vykdomų pajėgų dydis yra mažas ir skirtas tik užtikrinti rytinio sparno valstybes, jog sąjungininkai įsitrauks. Svarbiausia, kad į pratybas įsitraukia didžioji dalis sąjungininkų, tame tarpe ir pačios galingiausios aljanso narės.

Pagal karinių pratybų vykdymo principus, pratybos dalinai išpildo neigimo koncepcijos principus. Viena vertus, pratybos remiasi atvirumu, kur agresorius gali įsivertinti, kokius pajėgumus turi besiginančioji valstybė, tačiau vykdomų pratybos rytiniame sparne nėra didelėsis, o tai atgrasymo nevykdo. Atgrasymo kaštais (ang. by denial) strategija reikalautų kur kas didesnio mąsto karinių pratybų rytiniame sparne su pagrindimu, jog aljansas sugebėtų atitinkamai reaguoti į Rusijos rengiamą pasirodymą Zapad pratybų metu.

8.1.3 Pajėgumų finansavimo problema - „Freedom is not free“

Priežastys, lėmusios aljanso pajėgumų silpnėjimą jau aptartos, tačiau galime labiau panagrinėti, ar aljansas bando susigrąžinti buvusią galią. Velso susitikimo metu buvo aiškiai apibrėžta, kaip aljansas turi minimaliai rūpintis savo saugumu ir kiek tam resursų turi būti skirta.

---

[119] Trine Jonassen (2022). “Russia Says No to Observing NATO Exercise. High North news. “<https://www.highnorthnews.com/en/russia-says-no-observing-nato-exercise> [Žiūrėta 2022 05 01]

[120] Dave Johnson, (2017). Zapad 2017 and Euro Atlantic security. NATO. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/12/14/zapad-2017-and-euro-atlantic-security/index.html> [Žiūrėta 2022 05 01]

[121] Roger McDermott (2020). Moscow Reacts Warily to NATO’s Largest Military Exercise in 25 Years. The Jamestown Foundation, Publication: Eurasia Daily Monitor Volume: 17 Issue: 11, <https://jamestown.org/program/moscow-reacts-warily-to-natos-largest-milita ry-exercise-in-25-years/> [Žiūrėta 2022 05 02]

Taigi, nuo narės BVP skiriami 2 procentai, nuo kurių 20 procentų skiriama ginkluotės modernizavimui „Major equipment“[122]. Toks sprendimas priimtas atsižvelgiant į tai, jog kai kurios aljanso narės, pavyzdžiui, Graikija, daug finansų skiria personalo išlaikymui ir karininkų pensijoms, todėl bandant padidinti karinius pajėgumus buvo įvesta 20 procentų sąlyga. Ši riba užtikrina minimumą aljanso narėms užtikrinant karinės technikos atnaujinimą, tokiu būdu įgyjant technologinį pranašumą[123]. Technologinis pranašumas ilgajame laikotarpyje užtikrina atgrasymą ir stiprina gynybą, todėl tai ypatingai svarbu siekiant atgrasymo neigimu koncepcijos[124].

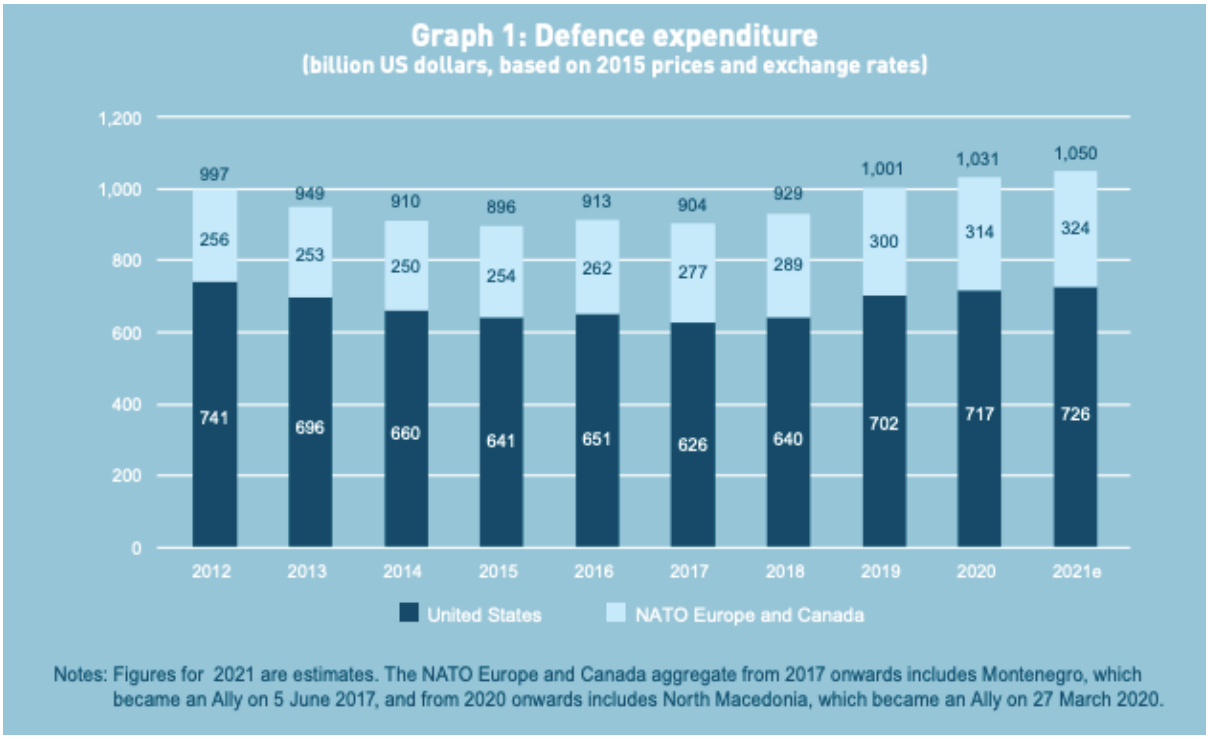
Aljanso gynybos finansavimo tendencijos atliepia ne tik į bendrą konvencinių pajėgumų didinimą, tačiau, tai parodo ir aljanso politinę valią ir vienodą požiūrį į kylančias grėsmes. Savaime aljanso piniginių įsipareigojimų vykdymas didina bendrus aljanso pajėgumus, tai atliepia į atgrasymo bausme strategijos sritį, nes tai mažina tikimybę aljansui neįsitraukti esant reikalui dėl pakankamų pajėgumų turėjimo. Šalys vieningai finansuodamos gynybą, mažina agresoriaus abejones, kad iškilus konvenciniam konfliktui šalys galėtų atsitraukti.

Analizuojant aljanso įsipareigojimus po Velso viršūnių susitikimo yra svarbūs du momentai stebint iš atgrasymo teorijos perspektyvos: viena ar aljansas bando susigražinti buvusia galią, kuri nuo Sovietų sąjungos žlugimo buvo mažėjanti, kita stebint šalis ir jų finansavimo tendencijas galime įžvelgti kaip aljanso nares atsižvelgia į savo valstybių nacionalinio saugumo užtikrinimą, ar jos jaučia grėsmę?

Remiantis gynybos finansavimo grafikais iš kasmetinių NATO sekretoriaus raportų. Įžvelgti galima, kad iš tiesų nuo 2014m. Velso susitikimo sutartų gairių kaip turi būti didinamas finansavimas neliko neišgirstas visos aljanso narės sąlyginai pradėjo daugiau finansuoti gynybos biudžetą, išskyrus Jungtines Amerikos valstijas. Ši situacija atspindi ilgalaikį aljanso europinės kontinentinio dalies prastą tradiciją, taip vadinama „zuikiavimu“ (ang. free riding), ši tradicija prasidėjo su lyg Šaltojo karo pabaiga. Tradicija remta šiltėjančiais santykiais su Rusija, pavyzdžiui, NATO Rusijos steigiamasis aktas, bei Europos grėsmių neįžvelgimas, JAV suteiktos saugumo garantijos. Tačiau, suteiktų saugumo garantijų Europai patikimumas yra pradedamas kvestionuoti su D. Trumpo išsireiškimu jog europinė NATO dalis neskiria pakankamai lėšų gynybai pagal prisiimtus įsipareigojimus, todėl teigia kodėl JAV turėtų ją ginti[125]. Tokie JAV vadovo išsireiškimai tapo spyriu

[122] Anthony H. Cordesman (2019). *NATO: Going From The 2% Non-Solution to Meaningful Planning*. Center for Strategic and International Studies (CSIS).
[123] Simona R. Soare (2021). Innovation as Adaptation: NATO and Emerging Technologies. <https://www.gmfus.org/news/innovation-adaptation-nato-and-emerging-technologies> [Žiūrėta 2022 04 27].
[124] B. Gordon (2022). NATO Must Improve its Military Power, and Fast” <https://cepa.org/nato-must-improve-its-military-power-and-fast/> [Žiūrėta 2022 04 27].
[125] Holly Ellyatt (2018). Trump’s NATO criticism is valid, Europe isn’t spending enough on defense, UK ex-minister says. CNBC. <https://www.cnbc.com/2018/07/11/trumps-nato-criticism-is-valid-europe-isnt-spending-enough-on-def.html> [Žiūrėta 2022 03 16]

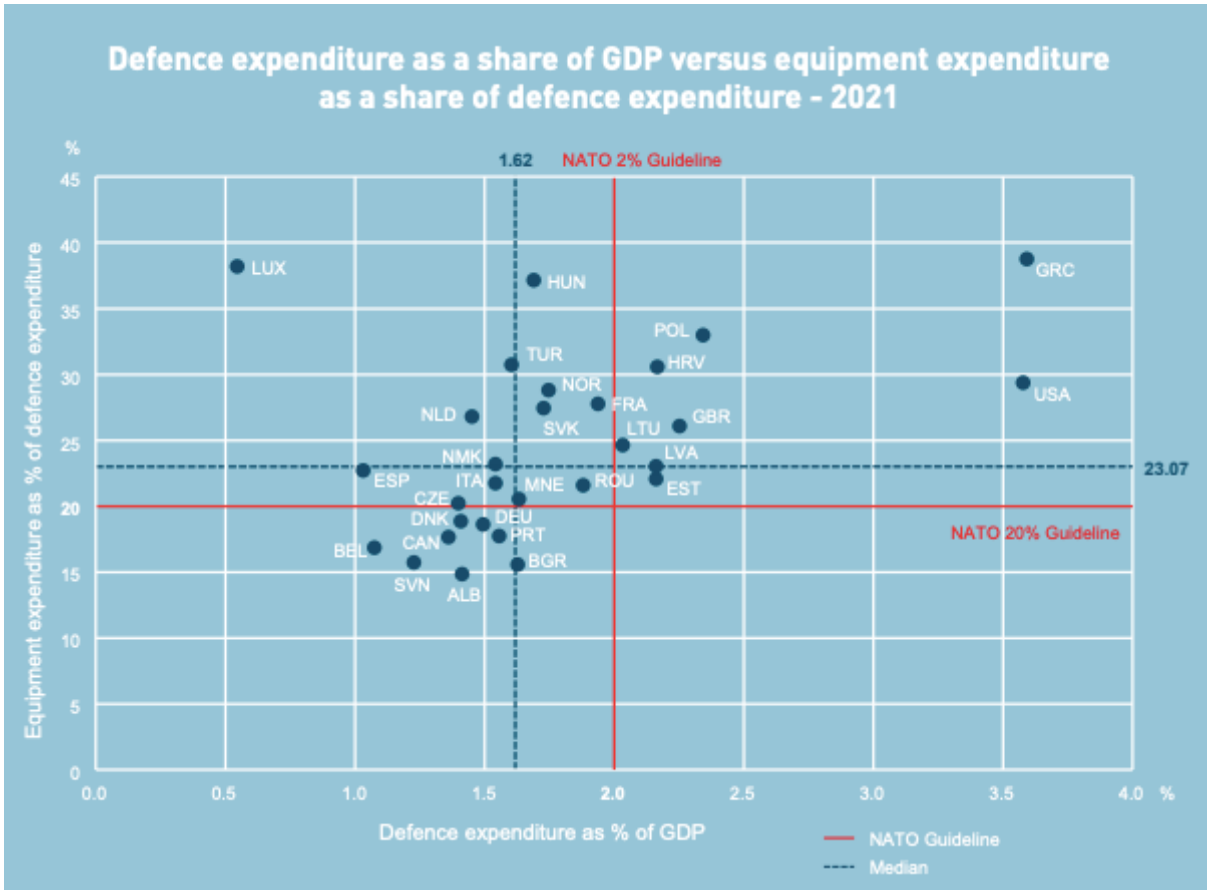
Europai greičiau ir nuodugniau pradėti finansuoti gynybą. Šiai dienai imant bendrus EU NAUTO aljanso ir JAV finansavimą gynybai galime pastebėti, jog finansavimo asimetriją yra bandoma taisyti.

3 paveikslas. NATO, "The Secretary General's Annual Report 2021"[126]

Amerikos vykdoma politika pradėjo remtis proporcingumo principu, tiek kiek kontinentinės Europos aljanso narės skirs lėšų gynybai, atitinkamai JAV didins savo matomumą regione ir stiprins savo įsipareigojimus[127]. Štai kodėl rytiniam NATO sparnui yra svarbu, kad visos NATO narės atitinkamai vykdytų savo gynybos finansavimo įsipareigojimus, nes tai tiesiogiai didina atgrasymo pajėgumus (ang. capabilities). O tai suponuoja atgrasymo koncepcijos paremtos kaštais strategiją. Vis dėl to, aljanso narėms neišlaikant vieningos nuomonės dėl gynybos finansavimo, menkina aljanso kredibilumo elementą.

[126] [126] NATO (2021). "The Secretary General's Annual Report 2021" <https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/sgar21-en.pdf#page=137> p. 129.
[127] Max Bergmann et al. (2021). The Case for EU Defense: A New Way Forward for Trans-Atlantic Security Relations. *Washington, DC: Center for American Progress*.

4 paveikslas. NATO, "The Secretary General's Annual Report 2021"[128]

Remantis grafiku 2021m. tik 8 aljanso valstybės buvo pasiekusios Velso susitikimo metu priimtus finansinius įsipareigojimus, tiek pat narių yra nepasiekę nei vieno iš finansinio įsipareigojimo punktų. Liuksemburgas, Ispanija, Belgija, Portugalija yra padariusios vieną mažiausių finansavimo pokyčių apskritai, negana to šios valstybės ir dar nemaža dalis aljanso narių pasižymi didžiausiu finansavimu personalo išlaikymui, o taip atsiranda dar keblesnė situacija, nes tie pinigai iš esmės tampa beverčiai ir atsigula valstybės karinio personalo kišenėse, o ne karinės technikos kiekyje arba technologiniame pranašume. Tuo tarpu, rytinis aljanso sparnas savo karinio finansavimo kultūroje išpildo visus aljanso įsipareigojimus, to priežastis kaip minėta įvade yra ta, kad šio sparno valstybės neįsivaizduoja savo apginamumo be aljanso pagalbos. Šis tikslingas gynybos finansavimas leidžia ne tik parodyti aljanso narėms jog rytinis NATO sparnas vykdo įsipareigojimus, bet ir leidžia pritraukti aljanso pagrindinę didžiąją galią (JAV) žiūrėti į šį regioną rimtai, kurpiant atitinkamas atgrasymo ir gynybos priemones. Negana to, yra pastebima, kad rytinis NATO sparnas procentine išraiška daugiausiai investuoja į infrastruktūrą, kuri būtų skirta įrengti šiame sparne karines bazes, arba užtikrinti reikiamą

[128] NATO (2021). "The Secretary General's Annual Report 2021" < https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/sgar21-en.pdf#page=137> p. 51.

infrastruktūra NATO pajėgų priėmimui esant reikalui[129]. Šis požymis parodo rytinio NATO sparno norą remti atgrasymą kaštais.

Vis dėlto, aljanso narėms nevykdant vieningo ir sistemingo gynybos finansavimo, šis elementas atsiremia į bausmės koncepcijos perspektyvą. Keičiant NATO atgrasymo koncepcija iš bausmės koncepcijos į neigimo, aljansas vieningai turi vykdyti Velso viršūnių susitikime priimtus įsipareigojimus. Tam, kad kompensuoti Rusijos strateginį pranašumą rytiniame sparne aljansas turi turėti pakankamus pajėgumus, stiprias konvencines pajėgas, toliašaude artileriją, pakankamą oro gynybą, pastarosios yra labai brangios sistemos, kurių Baltijos valstybės negali sau leisti, todėl tik vieningas aljanso gynybos finansavimas išpildytų atgrasymo neigimu.

Finansavimo situacijos išnagrinėjimas tik pabrėžia pradžioje išsakytą mintį jog aljansas tikrai nežiūri į grėsmes vienodai, bet yra pastebimas aljanso narių spiečių kūrimasis, sąlygotas vienodo požiūrio į iškilusias grėsmes, tai įrodo vieningas rytinio sparno valstybių gynybos finansavimas pasiekiant NATO Velso susitikimo įsipareigojimus.

Dabartinio Ukrainos ir Rusijos karo akivaizdoje matomai keisis dalies NATO narių požiūris į krašto gynybą, pavyzdžiui, jau dabar žinome, kad didžiausia kontinentinės Europos ekonomika – Vokietija, trečdaliu didina savo šių metų gynybos biudžetą, tai matomai pokyčių netruks ir tokiai valstybei kaip Lietuva, kurioje minėta valstybė užima rotacinių pajėgų vadovavimo vaidmenį gali smarkiai nuskilti gerąją prasme[130].

8.2. Konvenciniai pajėgumai

Nėra diskusijos dėl bendro NATO karinių pajėgumų (ang. Capabilities) pranašumo lyginant su Rusijos pajėgumais, pradedant nuo didesnio bendro ginkluotės finansavimo ir baigiant karines technikos technologiniu pranašumu, tačiau, problema slypi šių karinių resursų pasiskirstyme aljanso viduje. Rytinis NATO sparnas su savo nacionaliniais pajėgumais neturi pakankamos karinės simetrijos prieš Rusiją, todėl aljanso pastiprinimo galimybės yra ypatingai svarbios. Remiantis RAND studijoje minima, kad amerikiečių pajėgos visada rėmėsi oro erdvės dominavimu kariniuose konfliktuose, koviniai lėktuvai gali ne tik greičiau pasiruošti ir veikti koviniuose veiksmuose, negana to jie turi užtikrinti sausumos pajėgų saugų dislokavimą konflikto zonoje[131]. Tačiau, rytinio NATO sparno atveju Rusijos strateginiai A2/AD planų sėkmingas įgyvendinimas, apsunkintų Baltijos šalių

[129] NATO, 2021 "The Secretary General's Annual Report 2021" < https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/sgar21-en.pdf#page=137> p. 137

[130] Maria Sheahan, Sarah Marsh, Reuters, 2022. "Germany to increase defence spending in response to 'Putin's war' – Scholz" <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/germany-hike-defense-spending-scholz-says-further-policy-shift-2022-02-27/> [Žiūrėta 2022 05 02].

[131] Clint Reach et al. (2021). *Competing with Russia Militarily: Implications of Conventional and Nuclear Conflicts*. Rand and Arroyo Center Santa Monica CA. p. 9.

gaunamą pagalbą iš aljanso valstybių dėl Rusijos užsitikrinto oro erdvės dominavimo. Šioje vietoje RAND korporacijos analitikai atkreipia dėmesį į reikalingą oro gynybos stiprinimą rytinio NATO sparno teritorijoje, tam, kad toliau būtų galima užtikrinti saugumą remiantis dabartine NATO strategine koncepcija[132]. Kyla dvi problemos susijusios su oro gynyba rytinio NATO sparno atveju. Viena, tai jos labai brangios ir Baltijos šalims užtruks jas nusipirkti, nebent aljanso narės šias sistemas suteiktų pagal patikimą įsipareigojimą ginti, antra, reikiamų sistemų iš esmės nėra daug ir jų gamyba buvo sulėtėjusi dėl šių sistemų ne reikalingumo, kai NATO kartu su JAV priešakyje visuomet užsitikrindavo oro dominavimą buvusiose konfliktuose[133]. Tačiau, reikėtų pabrėžti, kad tada buvo ir kitokie priešai, kurie tokių iššūkių nekėlė. Vienintelė Lenkija rytiniame sparne turi galimybę nuosekliai vystyti oro gynybos užtikrinimo programą dėl turimų išteklių. Baltijos šalys šiuo atveju, yra beveik visiškai priklausomos nuo aljanso narių sugebėjimų šias sistemas suteikti, todėl vėl ši problema atsiremia į tai, kodėl aljansas turi neapleisti gynybos finansavimo kurso, mintis būtų tokia, kad bendrai stiprėjantis aljansas padidintų tikimybę šias sistemas sutekti partnerėms, kurios neturi galimybių. Toks sąlygų išpildymas išpildytų atgrasymo koncepcijos neigimu sąlygas. Aptarėme oro gynybos svarba rytinio sparno atveju, todėl dabar panagrinėsiu sausumos pajėgų sugebėjimą veikti ir kaip pajėgumai išpildo vykdomą atgrasymo koncepciją.

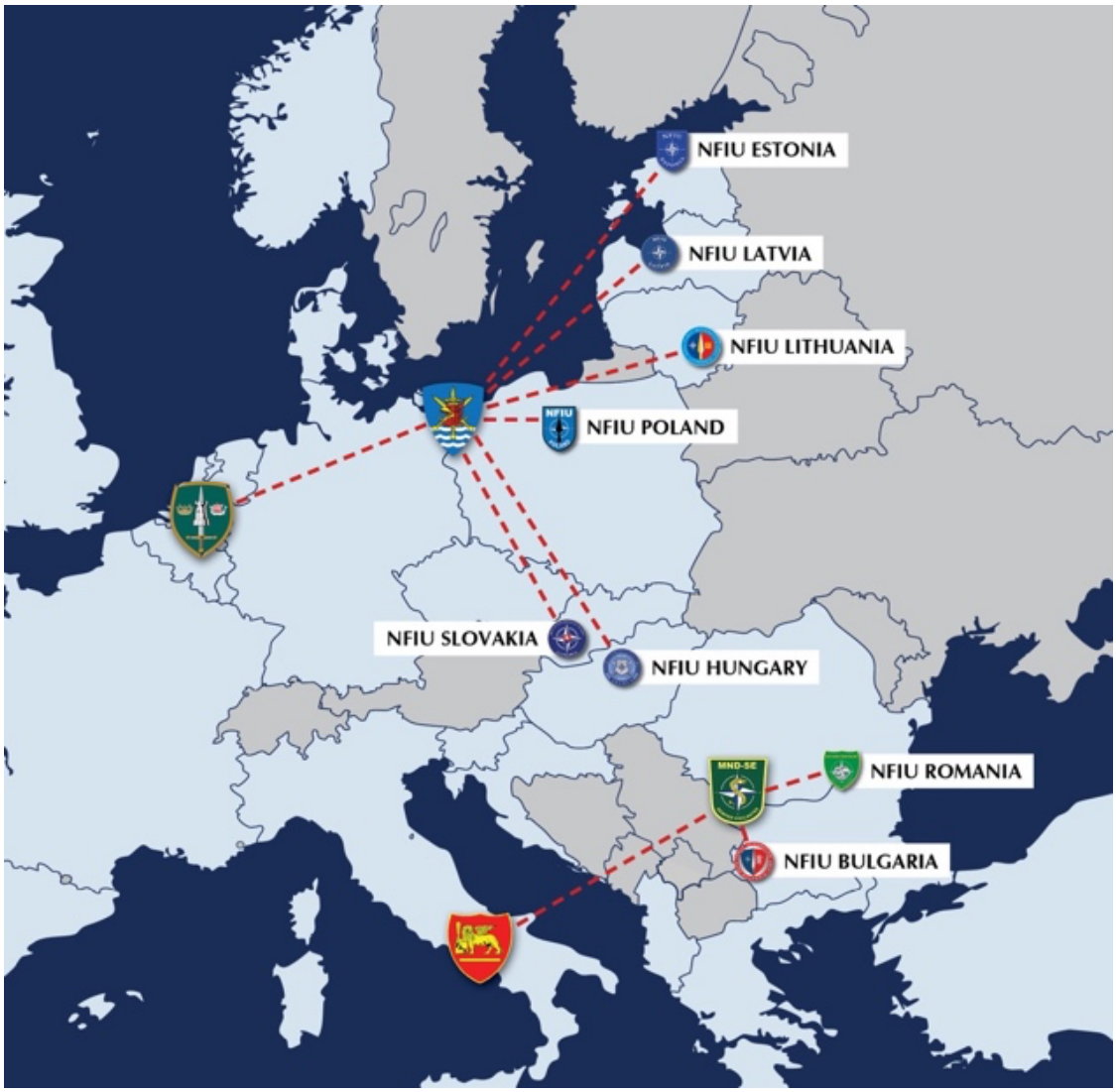
2014m. Velso susitikime priimto plano RAP (ang. Readiness action plan) viena iš minimų atgrasymo ir gynybos priemonių buvo NRF (ang. NATO response force) didinimas. Toks sprendimas buvo priimtas reaguojant į pakitusią saugumo situaciją. Kaip jau minėta prieš tai nuo 13000 iki 40000 karinio personalo didinimas turi aiškią konvencinę reikšmę, tačiau, atkreipiant dėmesį į šių pajėgų ilgą mobilizavimo greitį, buvo nuspręsta siekiant greitesnio atsako tuo pačiu metu išskirtos atskiros Ypač greito reagavimo pajėgos (ang. VJTH), kurios galėtų būti dislokuotos per dvi tris dienas, kurių dydis siekia apie 5000 karių[134]. Sprendimas įkurti tokias pajėgas parodo, kad konsensuso aljansas stengiasi atkreipti dėmesį į galimybę užbėgti įvykiams už akių, tačiau, tai egzistuojančios karinės asimetrijos neištaiso. Šios pajėgos turi atgrasomosios reikšmės rodant savo karines galimybes karinių pratybų metu, kurios yra atidirbinėjamos rytiniame NATO sparne.

Didinant atgrasomuosius pajėgumus ir jų įvykdymo kredibilumą aljansas taip pat įkūrė NATO Pajėgų integravimo vienetus (ang. NFIU), kaip įrankį, kuris užtikrintų efektyvų NATO Ypač greito reagavimo pajėgų efektyvų dislokavimą galimos agresijos atveju ir užtikrinti reikalui esant didesnių

---

[132] Clint Reach et al. (2021). *Competing with Russia Militarily: Implications of Conventional and Nuclear Conflicts*. Rand and Arroyo Center Santa Monica CA. p. 9, p.12.
[133] Zachary Morris (2018). *The North Atlantic Treaty Organization: Dubious Political Will to Defend Baltic Allies*. Institute of Land Warfare, Association of the United States Army.
[134] Alexander R. Vershbow ir Philip M. Breedlove (n.d.). *Atlantic Council Report Part Title: THE US AND NATO RESPONSE Report Title: PERMANENT DETERRENCE Report Subtitle: Enhancements to the US Military Presence in North Central Europe*.p. 24.

pajėgų tiekimą[135]. NPIV kiekvieną štabą sudaro apie 40 personalo žmonių, 20 žmonių skiria valstybė, kurioje šis integravimo vienetas yra įkurtas, o 20 skiria bendrai NATO aljansas daugianacionaliniu principu. NPIV yra gyvybiškai svarbi jungtis tarp nacionalinių pajėgų ir NATO skiriamų pajėgų, šio vieneto paskirtis yra bendradarbiaujant NATO narėms surasti strateginę infrastruktūra skirtą siunčiamam NATO pastiprinimui priimti[136]. Toks aljanso veiksmas atgrasymo perspektyvoje įrodo jog yra vykdomas atgrasymas remiantis greitu pajėgų dislokavimu, tačiau, ar tai yra kredibilus ir pakankamas atsakas rytinio sparno atgrasymo atveju išlieka klausimu.

1 paveikslas[137]

Didinant pajėgumus norint atsiųsti NATO pajėgų pastiprinimą, atsirado poreikis peržvelgti NATO pajėgų rezervą, kuris reikalui esant turėtų būti dislokuotas NATO aljanso konfrontacinėse linijose. Todėl, Briuselio susitikimo metu 2018m. buvo priimta iniciatyva suderinti pajėgas, kurios atitinkamai

[135] KAM, 2015 "NATO pajėgų integravimo vienetas (NPIV)", < https://kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/nato/nato_pajegu_integravimo_vienetas.html>
[136] NATO (2022). NATO force integration unit (NFIU) fact sheet. <https://jfcbs.nato.int/page5725819/nato-force-integration-units/nato-force-integration-units-fact-sheet>
[137] NATO (2022). NATO force integration unit (NFIU) fact sheet. <https://jfcbs.nato.int/page5725819/nato-force-integration-units/nato-force-integration-units-fact-sheet>

galėtų reaguoti atsižvelgiant į tuometines grėsmes ir sumažinti laiko poreikį koviniam pasiruošimui. NATO iniciatyva „keturi po trisdešimt“ (ang. NATO readiness initiative NRI) yra rimtas žingsnis siekiant užtikrinti konvencinių pajėgumų sustiprinimą. Iniciatyva remiasi 30 sausumos pajėgų batalionų, 30 jūrų pajėgų karinių vienetų, 30 eskadrilių ir visa tai per trisdešimt dienų pasiruošiant[138]. Šioje vietoje norėčiau pabrėžti keletą momentų, viena yra tai, kad plane yra naudojamas žodis „pasiruošti per 30 dienų”, ne atsirasti konflikto vietoje, kas dar užtruktų laiko priklausomai nuo aplinkybių, antra, LR ambasadorius prie NATO D. Matulionis negalėjo patvirtinti, kad iniciatyva yra funkcionuojanti nors turėjo jau būti veikianti 2020. Šios pajėgos turi būti deleguojamos NATO aljanso valstybių, o tai dar labiau apsunkina šių pajėgų suderinamumą ir gebėjimą padaryti tai kas yra traktuojama oficialiai. 2018m. RAND studijos analitikai pastebi, kad šių pajėgų didžiausios kontinentinės Europos aljanso kontributorės: JK, Prancūzija, Vokietija sunkiai gali suburti po vieną sunkiosios ginkluotės brigadą per 30 dienų dėl nepakankamų resursų logistinių resursų, todėl šioje vietoje JAV vėl išryškėja kaip didžiausius sugebėjimus turinti valstybė[139].

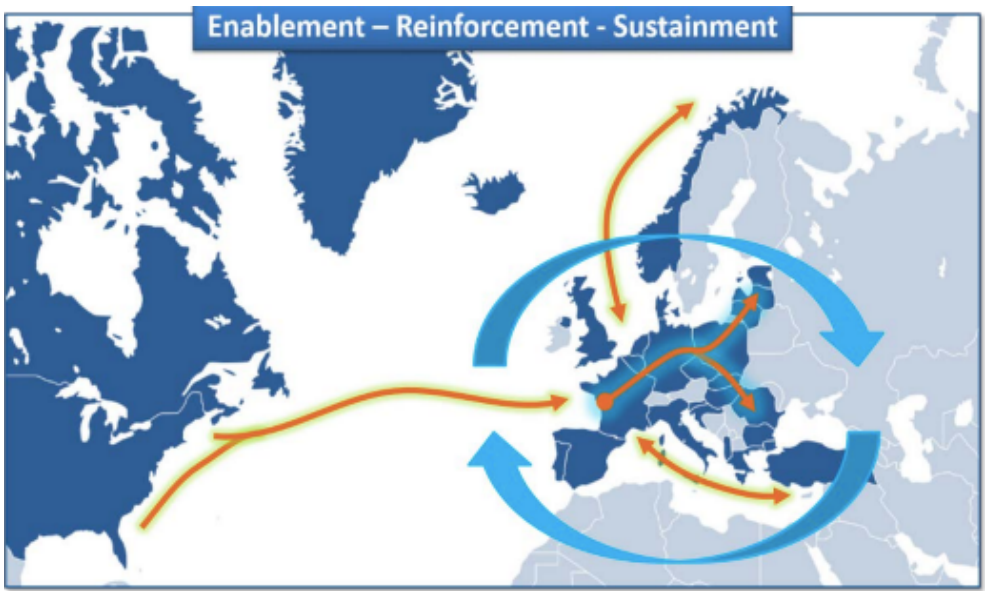
NRI iniciatyvą skirta taisyti lėto mobilumo problemą, negana to, tai nėra kažkoks naujas karinis darinys, tiesiog NRF sustruktūravimas koks jis turėtų būti reaguojant į iškilusius saugumo iššūkius. Todėl, atkreipiant dėmesį į opiausią problemą aljansas pabrėžė poreikį į saugų transatlantinį kelią ir be tarpišką karinės technikos judėjimą Europos viduje – karinės technikos „Šengeno zoną“[140]. Šio sumanymo įgyvendinimui buvo sukurti Joint Support and Enabling command (JSEC) Vokietijoje ir Joint Force Command Norfolk, tam, kad užtikrinti transatlantinių jūrų kelių saugumą ir saugų technikos transportavimą. JSEC pilnu tempu pradėjo dirbti 2021m. rugsėjį[141]. Taip pat, buvo rekonstruota JAV pajėgų dislokavimo sistema į Europą.

[138] NATO (2018). NATO Readiness Initiative < https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_06/20180608_1806-NATO-Readiness-Initiative_en.pdf>

[139] Michael Shurkin (2018). *The Abilities of the British, French, and German Armies to Generate and Sustain Armored Brigades in the Baltics*. RAND ARROYO CENTER SANTA MONICA CA.

[140] Alexander R. Vershbow ir Philip M. Breedlove (n.d.). *Atlantic Council Report Part Title: THE US AND NATO RESPONSE Report Title: PERMANENT DETERRENCE Report Subtitle: Enhancements to the US Military Presence in North Central Europe*.p. 24.

[141] JSEC “ Joint support and enabling command” < https://jsec.nato.int/>

2 paveikslas[142]

NPIV ir teisinė Europos Šengeno zona skirta greitam karinės technikos mobilumui yra būtinos iniciatyvos greitam pakankamų pajėgų dislokavimui, kas iš esmės išpildytų atgrasymo neigimu koncepciją, tačiau, viskas atsiremia į praktiką. Rytiniam NATO sparnui, ypatingai Baltijos valstybėms stygsta infrastuktūros reikiamą techniką atsigabenti, laikantis minties, kad aljansas vieningai vykdytų savo įsipareigojimus iškilus konfliktui. Strateginės vertės projektas „Rail baltica“, tai geležinkelio linija turėsianti sujungti Berlyną su Helsinkiu, pilnai elektrifikuota yra skirtas ne tik civilinei infrastruktūrai. Projektas pradėtas 2010m. baigtas projektavimo etapas 2017m. pradėtos statybos. Iš esmės ši linija sujungs rytinio NATO sparno valstybes su likusia Europos dalimi (T-TEN), trajektorija, kuri pavaizduota (2 paveikslėlis). Statybos planuojama bus baigtos 2026m., tačiau, šiuo metu jau pastebimas vėlavimas ir dėl statybinių medžiagų trūkumo projektas prasitęs ilgiau, bet žadama užbaigti iki dešimtmečio galo[143]. Kartu su „Rail Baltica“ projektu yra vystomas Via Baltica projektas, tai dalis Europos kelio E67 dalis, pripažinta ypatingos svarbos strateginiu keliu, tačiau, kelias stinga karinės technikos pervežimui skirto pritaikymo, ypatingai, Lenkijos atkarpoje nuo Varšuvos iki Suvalkų koridoriaus, taip pat, visose Baltijos valstybėse[144]. Kelias tvarkomas dalimis vis dėlto visą kelio rekonstrukcija atlikti, kad būtų pritaikomas strateginiams kariniams tikslams žadama iki šio dešimtmečio pabaigos.

Vertindami konvencinius pajėgumus rytinio sparno atveju, galime pastebėti, kad pradedamas kreipti dėmesys į patikimą karinį mobilumą. Didelis dėmesys kreipiamas efektyviam ir kuo

[142] NATO (2021). “FACT SHEET” < https://jsec.nato.int/systems/file_download.ashx?pg=139&ver=9>
[143] LRT, 2021. “Estonia pushes back Rail Baltica deadline to end of decade”. < https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1504854/estonia-pushes-back-rail-baltica-deadline-to-end-of-decade> [Žiūrėta 2022 04 27].
[144] LR Susisiekimo ministerija, 2021. “Via Baltica Reconstruction from Marijampolė to the Polish Border is planned by the end of 2024” < https://sumin.lrv.lt/en/news/via-baltica-reconstruction-from-marijampole-to-the-polish-border-is-planned-by-the-end-of-2024> [Žiūrėta 2022 04 27].

greitesniam karių pasiruošimui ir dislokavimui, tačiau, yra ignoruojamas faktas, kad Baltijos šalys neturi adekvačios oro gynybos. Be oro gynybos, tikėtis NRI iniciatyvos veiksnumu, kuri ištaisytų karinių galių balansą, apsunkina pasitikėjimą. Todėl žvelgiant iš atgrasymo perspektyvos galėtumėme sakyti, kad yra vykdomas atgrasymas „mobilumu“, tačiau, kurioje vietoje „mobilumas“ gali atsirasti atgrasymo teorijos lentynėlėje? Skirstant konvencinį atgrasymą paremta kaštais ar bausme, šioje vietoje didžiausia dėmesį atkreipčiau į laiko aplinkybę kurios neįmanoma įvertinti, tačiau, atkreipiant į tai dėmesį galime pastebėti, kad tai lemia du scenarijai. Vienas, tai jog pajėgos bus dislokuotos laiku iškilus konfliktui, kitas atsiremia į tai jog pajėgos turės jau skverbtis į okupuotą savo aljanso narės teritoriją. Tam, kad įrodyti koks atgrasymas vykdomas konkrečiai neįmanoma, tačiau, galime pastebėti ko siekia aljansas ir pastebėti, kad siekia nuneigti galimą ataką, tačiau, iškyla kitas klausimas, ar tuo metu, kai dar aiškiai yra pastebimos logistinės bėdos aljanso viduje ir karinis personalas su karine technika negali taip laisvai judėti t. y. kaip reiktų, ar nebūtų logiškiau apginti Baltijos valstybes taip, kad priešas net neturėtų galimybės pasiekti savo strateginių tikslų t. y dislokuojant pakankamas konvencines pajėgas? Įžvelgiu jog reformos karinio mobilumo klausimu vyksta, tačiau, kol nėra išspręstos egzistuojančios infrastruktūrinės bėdos, tai nekelia pakankamo atgrasomojo efekto. Aljansas oficialiai vykdo atgrasymą „By reinforcment“, tačiau, ši sąlyga nėra patikima (ang. Credible), kol nėra parodytas jos tikrasis efektyvumas: Rail Baltica ir Via Baltica projektai dar tik vystomi ir planuojami užbaigti iki šio dešimtmečio pabaigos. Taip pat, kol kas šios iniciatyvos įgyvendinimas nebuvo atitinkamai įvykdytas karinėse pratybose, todėl patikimumo tai neteikia. Pastebiu, kad šio mobilaus karinio įrankio turėjimas, tikrai padeda sutaupyti kaštus NATO aljansui, tai tikrai yra pigiau nei dislokuoti fiziškai pajėgas reikiamam kontinente, tačiau argumentų šias pajėgas laikyti neigimo strategijos dalimi kol kas neįmanoma, bet galima konstatuoti jog to yra siekiama šios koncepcijos įgyvendinimo ir visų pirma pafrontės valstybių iniciatyva.

8.3. Komunikacija

Konvencinio atgrasymo perspektyvoje atgrasomosios žinutės yra siunčiamos veiksmais, retorika. Vertinant viršūnių susitikimų metu priimtus sprendimus, fiziškai rytinio sparno valstybėse atsirado tik priešakiniai daugianacionaliniai NATO batalionai. Varšuvos viršūnių susitikimo komunikate yra pabrėžiama, kad šios dislokuotos pajėgos vienareikšmiškai demonstruoja aljanso solidarumą ir aljanso pozicija reaguojant į bet kokį agresijos aktą[145]. Priešakinės pajėgos yra laikomos pastiprinimo strategijos dalimi, todėl esant reikalui jos gali būti sustiprintos[146]. Vertinant iš atgrasymo teorijos perspektyvos, žinutė siunčią aiškią žinią Rusijai, jog aljansas įsitrauks agresijos atveju, tačiau, yra

[145] NATO (2016). Warsaw Summit Communique. 40 punktas <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm>
[146] Ten pat, 40 punktas

keli momentai. Viena, tai, kad aljansas siųsdamas šią žinutę laikosi NATO – Rusijos steigiamojo akto 1997 nuostatų, tokiu būdu neįkūrinėjant nuolatinių karinių bazių, šios pajėgos naudojasi šalių priėmėjų sukurta infrastruktūra[147]. Estijos prezidentas pastebi, kad dabartinės rotacinės priešakinės pajėgos sukuria pirminį (ang. trigger) efektą, kuris lemtų jog iškilus konfliktui, būtų aktyvuojamas NATO V– asis straipsnis. O tai reiškia, kad šiai dienai vis dar trūksta pajėgumų rytiniame sparne.
Negana to, prezidentas pabrėžią reikiamybę aljansui rytiniame sparne keisti egzistavusią atgrasymo strategiją ir pradėti aiškiau brėžti raudonąsias linijas[148]. Vienas iš būdų yra dislokuoti nuolatinės aljanso pajėgas, kurios būtų kovai pasiruošusios (ang. combat ready), bet svarbiau pastebėti, kad tai turi būti nuolatinės, o ne laikinos bazės, nes tai Baltijos šalis ir Lenkiją galutinai pripažintų kaip lygiavertes sąjungininkes, tokias kaip Vokietija, JK, Italija[149]. Kita, Varšuvos komunikate yra nuogąstaujama, kad aljansas nesiekia konfrontacijos su Rusija ir teigia, kad aljanso atgrasymas yra remiamas reikšmingu dialogu su Rusija, siekiant abipusio skaidrumo ir rizikos mažinimo„...deterrence has to be complemented by meaningful dialogue and engagement with Russia, to seek reciprocal transparency and risk reduction “, žvelgiant iš atgrasymo teorijos perspektyvos žinutė, kuri ką tik skelbė jog aljansas siekia atgrasyti Rusiją dislokuodamas priešakines pajėgas ir užtikrinti pažeidžiamiausių šalių saugumą buvo susilpninta pasakant jog aljansas vis tiek sieks dialogo su Rusija. Šis momentas išryškina konsensuso aljanso bėdą bet kokia kaina neeskaluoti konflikto. Bėda tame, kad remiantis atgrasymo teorija, komunikato metu išsakyta žinutė iš tiesų išpildo atgrasomosios žinutės reikalavimus – aiškiai apibrėžta koks veiksmas bus netoleruojamas t.y. šiuo atveju - agresija ir yra ištransliuojama, kokios pasekmės laukia agresoriaus jeigu ši raudonoji linija bus peržengta – reaguos priešakinės pajėgos, jeigu reikės bus siunčiamas pastiprinimas[150]. Problema, ta, kad pareiškimas jog aljansas vis tiek siekia dialogo su Rusija sumenkina šios žinutės atgrasomąsias savybes, agresorius turi suprasti, kad aljansas laikosi tvirtai. Stengimasis neeskaluoti konflikto nereiškia, kad atgrasymas neveiks, tačiau, kaip buvo pažymėta teorinėje darbo dalyje, jeigu yra imamasi tokios neeskalavimo taktikos yra būtina tai daryti sąmoningai vykdant atgrasymą (ang. strategic ambiguity), šiuo atveju, nenorėjimas eskaluoti konflikto atspindi ne sąmoningą pasirinkimą neeskaluoti konflikto priimant sprendimus aljanso viduje, o atsiremia į tai, kad NATO aljansas yra remtas konsensusu kas iš esmės trukdo vykdyti efektyvų atgrasymą dėl kiekvienos aljanso narės siekiamų ne vienodų interesų.

---

[147] Judy Dempsey (2017). NATO’s eastern flank and its future relationship with Russia. p.6/13
[148] Financial times (2022). Estonian president: Nato must bolster its eastern flank before it’s too late. < https://www.ft.com/content/30d0f1fa-593e-4254-9e4e-e9de9e280b73> [Žiūrėta 2021 05 01]
[149] Financial times (2022). Estonian president: Nato must bolster its eastern flank before it’s too late. < https://www.ft.com/content/30d0f1fa-593e-4254-9e4e-e9de9e280b73> [Žiūrėta 2021 05 01]
[150] NATO, “Warsaw Summit Communique”, 2016. 40 punktas.
<https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm>

Bet kokia kaina eskalavimo vengimas su Rusija iš esmės mažina aljanso atgrasymo įvaizdį. Remiantis atgrasymo teorija eskalacija yra vienas iš įrankių iš esmės atgrasyti agresorių priimamais sprendimais, todėl aljanso atveju tai turi vykti vieningai. Deja, ne visada randama aljanso vienybė. Ypatingai, tais atvejais, kai tokios šalys kaip Vokietija, kuri galėtų užimti svarbų vaidmenį aljanso atgrasymo doktrinoje, yra dažnu atveju kompromituojama dėl savo energetinės priklausomybės nuo agresoriaus išteklių kas sprendimų priėmimo lygmenyje silpnina viso aljanso atgrasomųjų veiksmų patikimumą[151]. Nepaisant, skylėtos atgrasomosios komunikacijos aljanso viduje, vis dėl to, kur kas didesnę rolę užimą NATO ašies valstybės vykdoma retorika. JAV ir Rusija iš esmės niekada neturėjo draugystės tarpusavyje, o JAV vykdoma tarptautinė politika ir galima jos ekspansija yra matoma kaip grėsmė iš Rusijos požiūrio taško[152]. Šią situaciją liečia, panaši logika, kurią mini M. Šešelgytė jog didžiausią atgrasomąjį efektą turi JAV kariai, tai taip pat ir su komunikacija. JAV nuo seno yra laikoma Rusijos priešė, todėl šios šalies prezidentų retorika ir įsipareigojimai yra ypatingai vertinami, kaip sukuriantys didžiausią atgrasomąjį efektą[153].

Amerikiečių buvimas regione yra teigiamai sutinkamas visų Baltijos valstybių ir Lenkijos. Dar prezidento G.W. Bušo laikais pradėtos derybos su Lenkija dėl nuolatinės amerikiečių bazės įkūrimo Lenkijoje, kol kas yra derybų klausimas. Tačiau, vyrauja diskursas tarp mokslinės bendruomenės žmonių jog toks veiksmas, išsiųstų dar patikimesnę atgrasomąją žinutę Rusijai[154]. Tai, jog Lenkija stengiasi prisikviesti kuo daugiau JAV karių į savo šalį ir tai, kad Baltijos valstybės taip pat teigiamai sutiktų priimti, tai tik įrodo šios šalies svarbą šio regiono atgrasymo perspektyvoje.

8. Branduolinis atgrasymas

Bėda susijusi su branduoliniais ginklais yra ta jog aljanso narės turi pasitikėti branduolinių skėčiu (ang. nuclear umbrella). Branduolinės valstybės JK, JAV ir Prancūzija, tačiau, tik JAV iš tiesų yra įsipareigojus esant reikalui šį ginklą panaudoti.

Atominio ginklo panaudojimo galimybė yra integrali NATO aljanso atgrasymo politikos dalis. Šiuos ginklus aljanse turi JK, Prancūzija ir JAV, pastaroji valstybė papildomai užtikrina atgrasymą savo branduolinių skėčiu (ang. nuclear umbrella). Tokia praktika naudojama tam, kad visų pirma užtikrintų aljanso narių saugumą, o antra, kad šalys nesiektų pačios kurti šio ginklo savo nacionalinio saugumo užtikrinimui.

---

[151] Constanze Stelzenmüller (2021). Germany holds the key to deterring Russian moves against Ukraine. Brookings. < https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/12/21/germany-holds-the-key-to-deterring-russian-moves-against-ukraine/> [Žiūrėta 2022 03 05].

[152] Andrew Radin ir Clint Reach (2017). *Russian views of the international order*. Rand Corporation.p. 32.

[153] Viljar Veebel ir Illimar Ploom (2018). The Deterrence Credibility of NATO and the Readiness of the Baltic States to Employ the Deterrence Instruments. *Lithuanian Annual Strategic Review*, *16*(1). p.190.

[154] Krzysztof Kamiński (2019). U.S. Permanent Military Base in Poland. Warsaw Institute. <https://warsawinstitute.org/u-s-permanent-military-base-poland/>.

Pajėgumai. Strateginiai branduoliniai ginklai po Šaltojo karo laikų tarp Rusijos ir JAV buvo mažinami START nusiginklavimo susitarimu, į susitarimą buvo įtrauktos tarpkontinentinės balistinės raketos bei iš povandeninių laivų paleidžiamos balistinės raketos, tokiu būdu mažinant galimo konflikto katastrofišką baigtį. Šaltojo karo piko metu JAV turėjo 22000 branduolinių galvučių, tuo tarpu Sovietų sąjunga 35000, susitarimas sąlygojo šiai dienai šių ginklų kiekį iki maždaug 4000 strateginių galvučių abiejose pusėse[155]. Vis dėlto, toks strateginių branduolinių galvučių skaičius vis tik yra per didelis, Pentagonas B. Obamos valdymo metu teigė, jog JAV pilnai užtektų ir tūkstančio tokių galvučių[156]. Ko pasėkoje 44-asis JAV prezidentas B. Obama įgyvendino branduolinio ginklo nenaudojimo tradiciją už kurią taip pat buvo apdovanotas Nobelio premija. Tradicijos įgyvendinimas atsispindėjo visuomenių mąstyme, šių ginklų palaikymas yra mažas, prie to prisidėjo dar Šaltojo karo metu prasidėję visuomenių judėjimai prieš branduolinį ginklų naudojimą[157].

Nepaisant sutartinio branduolinio ginklo nusiginklavimo, NATO savo atgrasymą remia šiais ginklais, o JAV patikindama aljanso partneres branduoliniu skėčiu šiuos ginklus yra dislokavus penkiose Europos valstybėse, Vokietijoje, Italijoje, Belgijoje, Nyderlanduose ir Turkijoje. Jų skaičius įvairiais šaltiniais siekia apie 150 vienetų. Šie ginklai yra gravitacinio tipo, todėl turi būti paleidžiami dvigubo pritaikomumo lėktuvais/ naikintuvais, kurie skirti tiek konvencinėms, tiek branduolinėms operacijoms. Kitaip, nei JAV, kurios branduoliniais pajėgumais remiasi NATO, Rusija nepaisant START susitarimo, vis tik savo branduolinius ginklus modernizavo, iki dabar didžiuojasi savo branduolinių ginklų pajėgumais, dėl kurių Vakarų pasauliui tampa dideliu galvosūkiu, kaip į tai reaguoti. Kitaip nei NATO politika, kuri remia branduolinio nusiginklavimo doktriną, kurią palaiko ir piliečiai, Rusija atvirkščiai, nuo Šaltojo karo laikų įtikinėja savo visuomenę jog tai yra pamatinis Rusijos saugumo garantas užtikrinantis jų egzistavimą. Branduolinis ginklas šios šalies užsienio politikos klausimų diskurse yra minimas dažnai, tiek karinės doktrinos pakitimuose, tiek prezidento pasirašomuose dekretuose ir jo viešose kalbose[158]. Negana to, šio ginklo panaudojimo galimybės yra išbandomos karinių pratybų metu, nukreiptų prieš rytinio NATO sparno valstybes. Todėl, tokie agresorės veiksmai lemia jog reikia peržiūrėti NATO branduolio atgrasymo koncepciją.

Galvos skausmą NATO dar labiau padidina Rusijos taktinių branduolinių arsenalas, kuris skirtingai nei strateginis branduolinis ginklas gali būti panaudotas konvenciniame kare, naikinant riboto ploto vienetus, kurie gali būti nukreipti į karines bazes, konvenciniam karui svarbius strateginius objektus. D. Matulionis interviu metu išreiškia nusivylimą susijusį su šia problema jog

---

[155] F. File (2019). US-Russian Nuclear Arms Control Agreements at a Glance. *Arms Control Today*.
[156] David Wright (2014). Then vs Now: Progress on Nuclear Weapons since the End of the Cold War. Union of Concerned Scientists. <https://blog.ucsusa.org/david-wright/nuclear-weapons-end-of-the-cold-war-769/> [Žiūrėta 2022 05 04]
[157] Michael Mandelbaum (1984). The Anti-Nuclear Weapons Movements. *PS: Political Science & Politics*, *17*(1), 24-32.
[158] Marek Menkiszak, RUSI, 2020. "Russia's New Rhetorical Deterrence" <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russias-new-rhetorical-deterrence>

šie ginklai nėra apribojami NATO ir Rusijos susitarimais, todėl jų vaidmuo ir galiausiai pasekmių kaina nėra apibrėžta[159]. Negana to, pabrėžia, kad D. Trumpo vykusi branduolinių ginklų modernizacija turėjo didelės įtakos išplėstinio atgrasymo strategijoje, nes priminė Maskvai jog branduoliniai ketinimai tikrai turės atsaką. Klausimu išlieka, ar tarkim taktinio branduolinio ginklo panaudojimas, kuris yra sąlyginai mažos galios galėtų iššaukti branduolinį karą ar ne?

Komunikacija. Varšuvos viršūnių susitikime 2016m. reaguojant į tuometinę Rusijos retoriką ir agresiją prieš Ukrainą, aljansas išskirtinai grįžta prie branduolinio ginklo retorikos. Susitikimo metu buvo pabrėžti fundamentalus šio ginklo tikslas „..preserve peace, prevent coercion and deter aggression..“ (liet. Išsaugoti taiką, užkirsti kelią prievartai ir atgrasyti)[160]. Negana to, aljanso vadovai įspėjo, kad NATO yra pasiruošęs ir galintis panaudoti šį ginklą jeigu bus grasinama aljansui. Remiantis studija, toks aljanso poelgis nusiuntė aiškią žinutę Maskvai, kad branduolinio ginklo panaudojimas gali būti labai rizikingas[161]. Aljansas pakeitė kryptį branduolinio atgrasymo koncepcijoje, kuri nuo Šaltojo karo laikų buvo remta branduolinių ginklų devalvavimu atgrasymo doktrinoje. Tam, kad žinutė taptų patikimesnė, Briuselio viršūnių susitikime, buvo atkreiptas ypatingas dėmesys nacionalinėms aljanso narių pajėgoms, būtinai išlaikyti dvigubo pritaikomumo lėktuvus, kurie gali kovoti tiek konvenciniame kare, tiek nešti branduolinį ginklą esant reikalui[162]. Nors aljansas pats neturi branduolinių ginklų, nes jie yra suteikiami JAV tokie išsireiškimai susitikimų komunikatuose reiškia jog aljansas vieningai sutiko grįžti prie branduolinio atgrasymo doktrinos, kuri dėl savo neapibrėžtumo, išsiuntė Maskvai patikinamąją žinutę. Tokiu būdu remiantis atgrasymo teoriją, komunikacinis elementas buvo sustiprintas strateginio dviprasmiškumo sąvoka, D. Matulionis tai įvardijo kaip apskaičiuotas dviprasmiškumas (ang. calculated ambiguity), kuris suteikia oponentui, šiuo atveju, Rusijai neužtikrintumo jausmą, kuriame ji negali apskaičiuoti kaip reaguos NATO jai panaudojus branduolinį ginklą.

Patikimumas rytinio sparno atveju. Jau įvertinome, kad aljansas viršūnių susitikimų metu iš tiesų pakeitė kryptį branduolinio atgrasymo perspektyvoje, tačiau, ar tai yra patikima? Tai ką deklaruoja NATO, išpildyti rytinio NATO sparno atveju gali būti sudėtinga dėl akademikų numatomo fait accompli ir vėliau iš to sekančių pasekmių. Branduolinė Rusijos retorika nukreipta prieš NATO yra skirta aljanso vieningumui skaldyt, tokiu būdu siekiant sumenkinant aljanso galimybę vieningai reaguoti į Rusijos agresiją. Tokia susiklosčiusi situacija, reikalauja peržiūrėti NATO branduolinio atgrasymo doktriną siekiant Rusiją įtikinti dėl apsiskaičiavimo tikimybes. Varšuvos, Briuselio viršūnių susitikimuose, aljansas imasi branduolinio atgrasymo elementų, yra pabrėžiama šio ginklo

[159] Interviu su Lietuvos ambasadoriumi prie NATO Deividu Matulioniu transkriptas (Priedas Nr. 3).
[160] NATO (2016) “Warsaw Summit Communique”. 54 punktas <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm>.
[161] Anthony Bell (2016). The Nuclear Dimension on the Eastern Flank. CSIS.
[162] NATO (2018). “Brussels Summit declaration”. 40 punktas. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm>

reikšmė, reikiamybė išlaikyti dvigubo pritaikomumo lėktuvus, tačiau, yra kur pasitemti. Branduolinio ginklo panaudojimo galimybės nėra treniruojamos rytinio NATO sparno pratybų metu, tai reiškia jog aljansas nesiekia eskaluoti konflikto. Nuolatinio aljanso neeskalavimo taktika yra kenksminga, vykdant atgrasymą, tai pastebi ir D. Matulionis, jog Rusija ir jos imperinė logika supranta tik jėgos kalbą, todėl būtina rodyti stuburą[163]. Peršasi išvada branduolinio atgrasymo kontekste, kad aljansas turi silpnybę prisiimant riziką vykdant adekvatų atgrasymą. Todėl, ypatingas dėmesys krypsta į JAV, kaip valstybė, kuri vienintelė solidariai gali prisiimti eskalacijos riziką, kuri užtikrintų branduolinio atgrasymo skėti, šios šalies vadovų pasisakymai ir vykdomi veiksmai branduolinių ginklų kontekste turi įtaigumą siekiant atgrasyti. JAV įsipareigojimai rytinio sparno valstybėms yra svarbesni nei NATO, nes JAV gali nepaisant aljanso solidarumo stygiaus priimti reikiamus atgrasomuosius sprendimus vienašališkai, o tai didina atgrasymo patikimumą. Todėl, rytinio sparno valstybių noras būti kuo daugiau susaistytiems su JAV yra suprantamas, dėl pastarosios priežasties.

Jeigu, įvyktų fait accompli, rytiniame sparne aljansas privalėtų reaguoti, tačiau, skirtingi grėsmės vertinimai aljanso viduje, kuriuos jau aptariau prieš tai gali pastatyti Baltijos valstybės į nepavydėtiną situaciją, kurioje lėtas arba kvestionuojamas aljanso šalių įsitraukimas lemtų Rusijos strateginių planų įvykdymą, todėl JAV turėdama išskirti požiūrį į Rusiją kaip grėsmę ir turinčią atitinkamus pajėgumus tai grėsmei įveikti tampa patikimiausiu partneriu branduoliniame atgrasyme.

9. Išvados

Perskaičius mokslinę literatūrą tyrinėjančią atgrasymą susidaryti konkretų vaizdą, koks turi būti atgrasymas, kad agresorius būtų įtikintas nesiimti veiksmų yra sudėtingas žingsnis. Todėl, kritika skirta iš mokslinės bendruomenės NATO atgrasymo doktrinos vertinimui yra suprantama, dėl pačios atgrasymo teorijos neapibrėžtumo. Vis dėlto, autoriai sutinka dėl kintamųjų, kurie atgrasymo strategijos veiksnumą stiprina: pakankami pajėgumai, pajėgumų patikimumas/kredibilumas ir komunikacija. Todėl, šiuo darbu, minėti kintamieji buvo pritaikyti vertinant NATO atgrasymo strategiją rytiniame sparne nuo Velso viršūnių susitikimo 2014m iki Briuselio viršūnių susitikimo 2018m.

Tyrimo metu buvo siekiama paaiškinti kokią atgrasymo koncepciją vykdo NATO rytiniame sparne remiantis konvencinio ir branduolinio atgrasymo strategijomis. Tiesa, pasirinkti kintamieji tyrimo atveju gali tik įrodyti, kad atgrasymas yra vykdomas arba ne, o vykdomos koncepcijos neapibrėžia. Todėl, analizuojant viršūnių susitikimų metu priimtus sprendimus ir jų įgyvendinimą buvo kreipiamas dėmesys, kokią atgrasymo koncepciją išpildo priimtų sprendimų rezultatai. Bausmės ar neigimo koncepcijas, tiesa, kadangi atgrasymas branduoliniu ginklu yra konkrečiai atgrasymo

[163] Interviu su Lietuvos ambasadoriumi prie NATO Deividu Matulioniu transkriptas (Priedas Nr. 3).

bausme koncepcijos dalis, tai didesnis dėmesys darbe buvo skiriamas konvencinio atgrasymo bruožams įvertinti ir priskirti pagal minėtąsias koncepcijas.
Atlikto tyrimo metu išsiaiškinta:

1. Rytinio NATO sparno pagrindinė silpnybė yra Baltijos valstybės, kurios turi lyginant su agresoriumi menką karinį pasirengimą, todėl gynyba ar šiuo metu vykdomas atgrasymas be aljanso pagalbos yra neįmanomas. Negana to, prasta geografinė padėtis, silpnina aljanso galimybes laiku atsiųsti pastiprinimą dėl Suvalkų koridoriaus – butelio kaklelio.

2. NATO po Velso viršūnių susitikimo nusisuka nuo krizių valdymo praktikos vykdomos nuo Šaltojo karo laikų ir priima sprendimus, kurie yra sąlygoti noru atgrasyti Rusiją nuo aljanso teritorinio pažeidžiamumo. Priimti planai yra skirstomi į aljanso atgrasymo užtikrinimo ir pritaikomumo veiksmus. Užtikrinimo veiksmai atliepė į stipresnį žvalgybinį procesą, sustiprinta oro policijos misija, kuri iš esmės atlieka tik stebėjimo funkciją. Bei atgrasymo pritaikomumo priemones, kurios turi užtikrinti ilgalaikį aljanso stiprėjimą: NRF; VJTF. 2 procentų minimali riba aljanso narių krašto gynybai, tačiau, šis sprendimas ne vienodai sutinkamas tarp aljanso narių. Skirtingai suprantamas Rusijos keliamos grėsmės požiūris atsispindi aljanso narių gynybos finansavimo kultūroje, tik 8 šalys iš 30 vykdo Velso susitikimo įsipareigojimus, tarp jų taip yra rytinio NATO sparno valstybės.

3. Varšuvos susitikimas vainikuoja sprendimą dislokuoti daugianacionalinius batalionus Baltijos šalyse ir Lenkijoje atkreipiant dėmesį šių šalių didžiausią pažeidžiamumą. Dislokuotos pajėgos neišlygina galių asimetriškumo, to priežastys iš esmės aljanso nenoras eskaluoti konflikto iš Rusijos pusės. Sprendžiant kaip šios pajėgos ir kokios jos turėtų būti yra kreipiamas dėmesys į NATO – Rusijos steigiamąjį aktą, stengiantis jo nelaužyt. Priešakinės pajėgos padidina kredibilumą jog visos partnerės bus įtrauktos į konfliktą. Šalys priemėjos šiose pajėgose įžvelgia daugiau nei tik „tripwire“ funkciją užtikrinančias pajėgas, bet ir išsprendus šių pajėgų pavaldumą konflikto atveju jos taptų konvencinių pajėgumų sustiprinimo priemone, kas atgrasymo koncepcijoje išpildytų atgrasymo neigimu koncepciją.

4. Briuselio viršūnių susitikimas, patvirtinta NATO parengties iniciatyva 30x4 kuri skirta reaguoti į keliamus aljanso saugumo iššūkius. Problema siejanti Baltijos valstybes su šia iniciatyva yra ta, kad tai iš esmės tai yra didesnės ekspedicinės pajėgos, kurios nėra konkrečiai skirtos šių šalių atgrasymui vykdyti. Aljansas pradeda oficialiai vykdyti atgrasymą (by.

reinforcement), o tai įvertinus šios strategijos pajėgumus atsigula ties atgrasymu paremtu bausme, dėl nepakankamos infrastruktūros ir karinės technikos gabenimo įrangos.

5. NATO vykdomos karinės pratybos rytiniame sparne yra labiau aljanso narių užtikrinimo ir patikimumo priemonė, tai nėra konvencinio atgrasymo priemonė skirta atgrasyti Rusiją, dėl sąlyginai mažo karių skaičiaus dalyvaujančių pratybose.

6. Varšuvos viršūnių susitikime, aljansas griežtai grįžta prie branduolinio atgrasymo retorikos, retorika grįsta apskaičiuotu neužtikrintumu. Toks atgrasomasis veiksnys neleidžia be reikalo neeskaluoti konflikto, tačiau, agresoriui sukuria abejone. Tokiu būdu aljansas gali kompensuoti iš esmės pakankamai rimtus branduolinio ginklo panaudojimo reiklumo klausimus. Vis dėlto, aljansas remiasi JAV branduolinio skėčio garantijomis, todėl branduolinio ginklo panaudojimo galimybė atsiremia į JAV valią.

7. Didžiausią atgrasymo patikimumą rytiniame NATO sparne užtikrina JAV pajėgų buvimas šiame regione dėl kelių priežasčių, pirma ši šalis daugiausiai investuoja į gynybą NATO aljanse, jos biudžetas sudaro 70 procentų bendro NATO gynybos biudžeto, toks pajėgų finansavimas užtikrina gerai išvystytą karinę galią; antra, Rusija, JAV mato kaip egzistencinį priešą, tas mąstymas nepasikeitęs nuo Šaltojo karo laikų. Todėl, Lenkijos siekis įkurti nuolatinę amerikiečių bazę pas save yra visiškai suprantamas dalykas, turėsiantis aiškią Rusijos atgrasomąją naudą.

Tiriant kokią atgrasymo koncepciją įgyvendina NATO rytiniame sparne, buvo prieita išvadų jog aljansas vykdo atgrasymą paremta bausmės koncepcija, nepaisant priimtų sprendimų, NATO viršūnių susitikimų metu, kurie sąlygojo didesnį aljanso matomumą regione. Tyrimo metu, stebint kaip sprendimai buvo priimami ir kas juos sąlygojo išryškėja neigiama aljanso praktika, priimant sprendimus visuomet stengtis neeskaluoti konflikto. Tokia praktika menkina tiek neigimo, tiek bausmės atgrasymo koncepciją dėl to, nes atgrasyme eskalavimas yra vienas pagrindinių įrankių vykdyti atgrasymą. Tik skirtingos atgrasymo koncepcijos turi skirtingą požiūrį į šio reiškinio mąstą. Bėda susijusi su Rusijos atgrasymu yra ta, kad ji supranta tik jėgos kalbą, tiriamuoju atveju aljanso atgrasymo modelis paremtas bausme gali vesti Rusiją į didelio apsiskaičiavimo tikimybę, Rusijai atitinkamai nerodant NATO sugebėjimų rytiniame sparne. Tuo tarpu, NATO atgrasymas neigimu rytiniame sparne vestų prie aljanso stuburo parodymo ir jėgos kalbos komunikavimo, tokiu būdu iššaukiant momentinį Rusijos situacijos eskalavimą, bet sumažinant šios šalies apsiskaičiavimo galimybę. Pastarojo atgrasymo koncepto įgyvendinimas taip pat padėtų spręsti Rusijos galimybę

eskaluoti konfliktą branduoline korta, kuris konflikto įvykimo atveju tarp rytinio NATO sparno valstybių ir Rusijos suduotų smūgį aljanso solidariam mąstymui ir operatyvių veiksmų įgyvendinimui.

10. Literatūros sąrašas

1. Acton, J. M. (2020). Is it a nuke? Pre-launch ambiguity and inadvertent escalation. <https://carnegieendowment.org/2020/04/09/why-warhead-ambiguity-could-lead-to-escalation-pub-81451>

2. Alberque, W. (2016). *" Substantial Combat Forces" in the Context of NATO-Russia Relations*. Research Division, NATO Defense College. p.15.

3. Andrukaitytė Milena, LRT, 2022 05 06. „Lithuania outlines its goals for NATO's Madrid summit: shifting focus from deterrence to defence" < https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1687397/lithuania-outlines-its-goals-for-nato-s-madrid-summit-shifting-focus-from-deterrence-to-defence> [Žiūrėta 2022 05 07]
4. Ball J., GSR, 2022. "Escalate To De-Escalate: Russia's Nuclear Deterrence Strategy" https://globalsecurityreview.com/nuclear-de-escalation-russias-deterrence-strategy/ [Žiūrėta 2022 04 16]

5. Baliga, S., ir Sjöström, T. (2008). Strategic Ambiguity and Arms Proliferation. *Journal of Political Economy*, *116*(6), 1023–1057. p. 1024.

6. BBC, 2013. "Ukraine protests after Yanukovych EU deal rejection" <https://www.bbc.com/news/world-europe-25162563> [Žiūrėta 2022 02 04]

7. A. Bell, CSIS, 2016. "The Nuclear Dimension on the Eastern Flank"

8. Bergmann, M. et al. (2021). The Case for EU Defense: A New Way Forward for Trans-Atlantic Security Relations. *Washington, DC: Center for American Progress*.

9. Bitzinger, R. A. (1989). *Assessing the conventional balance in Europe, 1945-1975*. Rand and Corp Santa Monica Ca. p. 16

10. Blackwell, J. (2011). Deterrence at the operational level of war. *Strategic Studies Quarterly*, *5*(2), 30-51.p. 42.

11. Brauß, H. ir Rácz, A. (2021). Russia's Strategic Interests and Actions in the Baltic Region. p.20.

12. Buzan, B. (1987). *An introduction to strategic studies: military technology and international relations*. Springer.p. 135.

13. Buzan, B. (1987). The Evolution of Deterrence: Theory and Policy since 1945. In *An Introduction to Strategic Studies* (pp. 143-162). Palgrave Macmillan, London. 143.

14. Chivvis, C. S. (2017). *Sweden, Finland, and NATO*. German Marshall Fund of the United States.p. 2.

15. Coffey, L. ir Kochis, D (2021). NATO Summit 2021: Reinforcing Collective Defense in the Baltics. The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/defense/report/nato-summit-2021-reinforcing-collective-defense-the-baltics> [Žiūrėta 2022 04 25]

16. Cordesman, A. H. (2019). *NATO: Going From The 2% Non-Solution to Meaningful Planning*. Center for Strategic and International Studies (CSIS).

17. Dempsey, J. (2017). NATO's eastern flank and its future relationship with Russia. p.6/13.

18. Dolan, J. P. (2020). *In Their Words: Russian A2-AD Characterization in the Baltics*. Squadron Officer School.p. 9.

19. Duffield, J. S. (1994). NATO's Functions after the Cold War. *Political Science Quarterly*, *109*(5), 763-787.p.779.

20. Eckel M. (2021). "Did the west promise Moscow that NATO would not expand? Well, it's complicated", Radio free Europe Radio Liberty, 2021. < https://www.rferl.org/a/nato-expansion-russia-mislead/31263602.html> [Žiūrėta 2022 03 24]

21. Ellyatt, H. (2018). Trump's NATO criticism is valid, Europe isn't spending enough on defense, UK ex-minister says. CNBC. <https://www.cnbc.com/2018/07/11/trumps-nato-criticism-is-valid-europe-isnt-spending-enough-on-def.html> [Žiūrėta 2022 03 16]

22. Fagan, M., ir Poushter, J. (2020). NATO Seen Favorably Across Member States. *Pew Research Center*, *9*.

23. File, F. (2019). US-Russian Nuclear Arms Control Agreements at a Glance. *Arms Control Today*.

24. Financial times (2022). Estonian president: Nato must bolster its eastern flank before it's too late. < https://www.ft.com/content/30d0f1fa-593e-4254-9e4e-e9de9e280b73> [Žiūrėta 2021 05 01]

25. Financial times. Reliance on Russian gas has big risks for Europe. < https://www.ft.com/content/4cfd4b1e-43eb-11e9-b83b-0c525dad548f > [Žiūrėta 2021 05 01].

26. Flockhart, T. After the Strategic Concept Towards a NATO Version 3.0*: Diis Reort 2011* p. 34. https://www. diis. dk/files/media/publications/import/extra/rp2011-06-nato-after-strategic-concept_web. pdf

27. Freedman, L. (1998). Military power and political influence. *International Affairs*, *74*(4), 763-780.p. 774.

28. Freedman, L. (1998). *Strategic coercion: Concepts and cases*. Oxford University Press, USA.

29. Gallagher, M. (2019). State of (Deterrence by) Denial. *The Washington Quarterly*, *42*(2), 31-45. p.32.

30. Gerson, M. S. (2009). *Conventional deterrence in the second nuclear age*. Army War Coll Carlisle Barrack Pa. p.42.

31. Gordon, B. (2022). NATO Must Improve its Military Power, and Fast. CEPA. <https://cepa.org/nato-must-improve-its-military-power-and-fast/>

32. Hadfield, J. (2018). *NATOs Deterrence Strategy is Failing. The Enhanced Forward Presence: Delusion or Renewal*. Joint Forces Staff College/NDU NORFOLK United States. p. 5.

33. Haffa Jr, R. P. (2018). The future of conventional deterrence: Strategies for great power competition. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 94-115.p. 96-97.

34. Hooker, R. D. (2019). How to defend the Baltic states. *Washington, DC: The Jamestown Foundation. p.6.*

35. Huntington, S. P. (1983). Conventional deterrence and conventional retaliation in Europe. *International Security*, *8*(3), 32-56. p.34.

36. Huntington, S. P. (2019). Conventional Deterrence and Conventional Retaliation in Europe. In *Military Strategy in Transition: Defense and Deterrence in the 1980s* (pp. 15-41), p. 36.

37. Huth, P. ir Russett, B. (1984). What makes deterrence work? Cases from 1900 to 1980. *World Politics*, *36*(4), 496-526.

38. Isachenkov, V. (2020). New Russian Policy Allows Use of Atomic Weapons Against Non-nuclear Strike. *Defense News*, *2*.

39. Jervis, R. (1979). Deterrence theory revisited. *World Politics*, *31*(2), 289-324. p. 291

40. JFC Naples Public Affairs, 2019 "NATO exercise Noble Jump 2019 underway in Poland". <https://jfcnaples.nato.int/newsroom/news/2019/nato-exercise-noble-jump-2019-underway-in-poland>

41. Johnson, D. (2017). Zapad 2017 and Euro Atlantic security. NATO. < https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/12/14/zapad-2017-and-euro-atlantic-security/index.html> [Žiūrėta 2022 05 01]

42. Jonassen, T. (2022). "Russia Says No to Observing NATO Exercise. High North news. "<https://www.highnorthnews.com/en/russia-says-no-observing-nato-exercise> [Žiūrėta 2022 05 01]

43. JSEC " Joint support and enabling command" < https://jsec.nato.int/>.

44. KAM, 2015 “NATO pajėgų integravimo vienetas (NPIV)“, < https://kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/nato/nato_pajegu_integravimo_vienetas.html>

45. Kamiński K. (2019). U.S. Permanent Military Base in Poland. Warsaw Institute. <https://warsawinstitute.org/u-s-permanent-military-base-poland/>

46. Kammel, A. ir S. Satanakis, AIES, 2014. “NATO after Wales: Back in Business?” < https://www.aies.at/download/2014/AIES-Fokus-2014-07.pdf>

47. Klein, R. M. et al. (2019, November). Baltics Left of Bang: The Role of NATO with Partners in Denial-Based Deterrence. In *Strategic Forum* (No. 301, pp. 1-19). National Defense University Press. p. 15.

48. Kuo, R., ir Blankenship, B. D. (2022). Deterrence and restraint: do joint military exercises escalate conflict? *Journal of Conflict Resolution*, *66*(1), 3-31. p.14

49. Lanoszka A. ir Hunzeker M. A. (2016). Confronting the Anti-Access/Area Denial and Precision Strike Challenge in the Baltic Region, The RUSI Journal, 161:5, 12-18.

50. Lanoszka, A. et al. (2020). Lessons from the Enhanced Forward Presence, 2017–2020. *NATO Defense College*. p. 57.

51. Liechtenstein, W. L. (2002). *Conventional Military Deterrence-Its Rise to Dominance and its Future*. Army War Coll Carlisle Barrack Pa.

52. LR Susisiekimo ministerija, 2021. “Via Baltica Reconstruction from Marijampolė to the Polish Border is planned by the end of 2024” < https://sumin.lrv.lt/en/news/via-baltica-reconstruction-from-marijampole-to-the-polish-border-is-planned-by-the-end-of-2024> [Žiūrėta 2022 04 27]

53. LRT, 2021. “Estonia pushes back Rail Baltica deadline to end of decade”. < https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1504854/estonia-pushes-back-rail-baltica-deadline-to-end-of-decade> [Žiūrėta 2022 04 27]

54. Lucas, E. R. ir Crosbie, T. (2019). Anti-Access/Area Denial in the Baltic Sea Region. *Scandinavian Journal of Military Studies*, *2*(1).

55. Mandelbaum, M. (1984). The Anti-Nuclear Weapons Movements. *PS: Political Science & Politics*, *17*(1), 24-32.

56. McDermott, R. (2020). Moscow Reacts Warily to NATO’s Largest Military Exercise in 25 Years”, The Jamestown Foundation, Publication: Eurasia Daily Monitor Volume: 17 Issue: 11. https://jamestown.org/program/moscow-reacts-warily-to-natos-largest-milita ry-exercise-in-25-years/ [Žiūrėta 2022 05 02]

57. McManus, R.W. ir Nieman, M.D. (2019). Identifying the level of major power support signaled for protégés: A latent measure approach. *Journal of Peace Research*, *56*(3), 364-378.

58. McNamara, Eoin M., NATO, 2016. „Securing the Nordic-Baltic region“ < https://www.nato.int/docu/review/articles/2016/03/17/securing-the-nordic-baltic-region/index.html> [Žiūrėta 2022 01 22]

59. Menkiszak, M. (2014). The Putin doctrine: The formation of a conceptual framework for Russian dominance in the post-Soviet area. OSW Commentary No. 131, 28.03. 2014.

60. Menkiszak, M. (2020). Russia’s New Rhetorical Deterrence. RUSI. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russias-new-rhetorical-deterrence> [Žiūrėta 2022 03 17]

61. Mitchell, A. W. (2015). A Detterence by Denial Strategy for The Baltic. p. 125.

62. Mitchell, A. W. (2015). The Case for Deterrence by Denial. The American Interest, 12.

63. Moens, A. (2020). *Lessons from the Enhanced Forward Presence ,*. 2017–2020.

64. Moore, R. R., ir Coletta, D. V. (2017). *NATO's Return to Europe: Engaging Ukraine, Russia, and Beyond*. Georgetown University Press.p. 100.

65. Morris, Z. (2018). *The North Atlantic Treaty Organization: Dubious Political Will to Defend Baltic Allies*. Institute of Land Warfare, Association of the United States Army.

66. NATO archives, 2002. NATO – Russia Council Statement, 2002. <https://archives.nato.int/uploads/r/null/1/4/145410/STATEMENT_2002-05-28_BIL.pdf>

67. NATO (2014). "Wales Summit declaration". <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm>

68. NATO (2016). "NATO's Readiness action plan". <https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-rap-en.pdf>

69. NATO (2016). "Warsaw Summit Communique". <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm>

70. NATO (2018). "Brussels Summit declaration" <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm>

71. NATO (2018). "Estonia, Latvia, Lithuania and Poland host NATO allies exercise ANAKONDA 2018" <https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_160311.htm?selectedLocale=en>

72. NATO (2021). "Fact Sheet" < https://jsec.nato.int/systems/file_download.ashx?pg=139&ver=9>

73. NATO (2021), "Readiness Action Plan". <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm>

74. NATO (2021). "The Secretary General's Annual Report 2021" < https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/sgar21-en.pdf#page=137>

75. NATO (2022). NATO force integration unit (NFIU) fact sheet. <https://jfcbs.nato.int/page5725819/nato-force-integration-units/nato-force-integration-units-fact-sheet>

76. Nelson L. (2018). "Trump criticizes NATO members ahead of summit", POLITICO <https://www.politico.eu/article/nato-summit-donald-trump-criticizes-members/> [Žiūrėta 2022 03 16]

77. Neuman, S. (2015) „Putin: 'No Regrets' Over Crimea Annexation"https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2015/04/26/402392678/putin-no-regrets-over-crimea-annexation?t=1619802520548&t=1652662579875 [Žiūrėta 2021-05-01].

78. Oliker, O., ir Baklitskiy, A. (2018). The Nuclear Posture Review and Russian 'De-Escalation': a dangerous solution to a nonexistent problem. *War on the Rocks*, *20*.

79. Payne, K. B. (2011). Understanding Deterrence. *Comparative Strategy*, *30*(5), 393-427. p.395.

80. Patrick M.M. (1977). Deterrence: A Conceptual Analysis. *Beverly HillsCA: sage publications*.p. 26.

81. Paul, T. V. (2009). The tradition of non-use of nuclear weapons. In *The Tradition of Non-Use of Nuclear Weapons*. Stanford University Press.

82. President of Russia Vladimir Putin, speaking to a conference of Russian ambassadors, July 1, 2014, Official Website of the President of Russia. [Žiūrėta 2022 03 06]

83. Radin, A. ir Reach, C. (2017). *Russian views of the international order*. Rand Corporation.p. 32.

84. RadioFreeEurope/RadioLiberty(2015) „Russia Reviewing Legality Of Baltics' Independence From SOviet Union" < https://www.rferl.org/a/russia-examines-recognition-of-baltic-independence/27102853.html > [Žiūrėta 2021-05-01]

85. Rasmussen, A. F. (2018). *Strategic Challenges in the Baltic Sea Region: Russia, Deterrence, and Reassurance*. Georgetown University Press. p. 9.

86. Reach, C. et al. (2021). *Competing with Russia Militarily: Implications of Conventional and Nuclear Conflicts*. Rand and Arroyo Center Santa Monica CA. p. 9, p. 12.

87. Rostoks, T. (2020). Managing Deterrence and Escalation on NATO's Eastern Flank. *Towards# NATO2030: The Regional Perspective of the Baltic States and Poland*, *2020*, 12-22.p. 18.

88. Russsian Federation. (2014). The Military Doctrine of the Russian Federation. *Approved by the President of the Russian Federation on December*, *25*, 2014. 27 punktas.

89. Sheahan M. ir Marsh S. (2022). Germany to increase defence spending in response to 'Putin's war' – Scholz. Reuters. https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/germany-hike-defense-spending-scholz-says-further-policy-shift-2022-02-27/ [Žiūrėta 2022 05 02].

90. Shlapak, D. A., ir Johnson, M. W. (2016). *Reinforcing deterrence on NATO's eastern flank: Wargaming the defense of the Baltics*. RAND Arroyo Center Santa Monica United States.

91. Shurkin, M. (2018). The Abilities of the British, French, and German Armies to Generate and Sustain Armored Brigades in the Baltics. RAND ARROYO CENTER SANTA MONICA CA.

92. Snyder, G. H. (1960). Deterrence and power. *Journal of Conflict Resolution*, *4*(2), 163-178. p. 163.

93. Snyder G. H. (1961). Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security. Princeton, N.J.: Princeton University Press, pp. 4, 14-16.

94. Snow, D. M. (1981). Strategic uncertainty and nuclear deterrence. *Naval War College Review*, 27-41.p.31

95. Soare, S. R. (2021). Innovation as Adaptation: NATO and Emerging Technologies, GMF. https://www.gmfus.org/news/innovation-adaptation-nato-and-emerging-technologies [Žiūrėta 2022 04 27]

96. Solana, J. (1996). NATO in Transition. *Perceptions: Journal of International Affairs*, *1*(4).

97. Stalenhoef, R. (2016). Exercise Trident Juncture: Testing Readiness of NRF and VJTF forces. *Vayu Aerospace and Defence Review*, (1), 113.

98. Stelzenmüller, C. (2021). Germany holds the key to deterring Russian moves against Ukraine. Brookings. < https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/12/21/germany-holds-the-key-to-deterring-russian-moves-against-ukraine/> [Žiūrėta 2022 03 05].

99. Stoicescu, K., ir Praks, H. (2016). Strengthening the Strategic Balance in the Baltic Sea Area. Report, International Centre for Defense and Security, Tallinn. pp.3-4.

100. Šešelgytė, M. (2020). Lithuania as host nation. *NDC research paperLessons from the enhanced forward presence, 2017-2020*, 71-79. p. 77-78.

101. Terlikowski, M. et al. (2018). Newport–Warsaw–Brussels: NATO in Defence of Peace in Europe. p.10.

102. United States Information Service, 1997. "Fact sheet: how NATO has changed in the post cold war era" < https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/natousis.htm>

103. Urbelis, V., ir Paulauskas, K. (2008). NATO's Deterrence Policy–Time for Change?. *Baltic Security and Defence Review*, *10*, 86-87.p. 99.

104. Veebel, V. ir Ploom, I. (2018). The Deterrence Credibility of NATO and the Readiness of the Baltic States to Employ the Deterrence Instruments. *Lithuanian Annual Strategic Review*, *16*(1). p.190.

105. Vershbow, A.R. ir Breedlove, P.M. (n.d.). *Atlantic Council Report Part Title: THE US AND NATO RESPONSE Report Title: PERMANENT DETERRENCE Report Subtitle: Enhancements to the US Military Presence in North Central Europe*.p. 24.

106. Volovoj Vadim, Geopolitika, 2007. "Putino kalba Miunchene – kas tai buvo?" < http://www.geopolitika.lt/?artc=207> [Žiūrėta 2022 02 04]

107. Wirtz, J. J. (2018). How does nuclear deterrence differ from conventional deterrence?. *Strategic Studies Quarterly*, *12*(4), 58-75. p.65.

108. Wołkonowski, J. (2018). NATO defense expenditures in 1949-2017. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 57, p. 01032). EDP Sciences. p.9.

109. Wright D. (2014). Then vs Now: Progress on Nuclear Weapons since the End of the Cold War. Union of Concerned Scientists. https://blog.ucsusa.org/david-wright/nuclear-weapons-end-of-the-cold-war-769/ [Žiūrėta 2022 05 04]

110. Zagare, F. C. (1990). Rationality and deterrence. *World Politics*, *42*(2), 238-260.

111. Zagare, F. C., ir Kilgour, D. M. (2000). *Perfect deterrence* (Vol. 72). Cambridge University Press. p.296.

112. Zagare, F. C. (2004). Reconciling rationality with deterrence: A re-examination of the logical foundations of deterrence theory. *Journal of Theoretical Politics*, *16*(2), 107-141. p.107.

113. Zagare, F. C. (2013). Deterrence theory, then and now: There is no going back. *St Antony's International Review*, *9*(1), 157-167. p.163.

114. Zapfe, M. (2017). Deterrence from the ground up: understanding NATO's enhanced forward presence. *Survival*, *59*(3), 147-160. p.153.

115. Quackenbush, S. L., ir Zagare, F. (2016). Modern deterrence theory: Research trends, policy debates, and methodological controversies. *Oxford handbooks online. New York: Oxford University Press. Find this resource*. p.11.

11. Priedai

Lentelė su didžiausiomis pratybomis Baltijos šalių regione.

Pavadinimas	Data	Tikslas	Skaičius	Vieta	Sąjunginin kai
Dragoon Ride 2015	Kovo 20 – balandžio 1d.	Jungtinių valstijų lydimos pratybos skirtos karinėms reikmėms ir tūkstančiams personalo karių persikelti per rytinį NATO flangą. 1900 kilometrų kelias parodė NATO galimybes perkelti karinę techniką operatyviai per aljanso narių sienas.	500	Čekija, Estija, Vokietija, Latvija, Lietuva, Lenkija	JAV
Steadfast Javelin „Tvirta ietis“	Gegužės 4-15	Didžiausios NATO pratybos 2015 metais Baltijos šalyse. Kariai treniravosi sausumos ir oro operacijose.	13000	Estija	Belgija, Estija, Vokietija, Latvija, Lenkija, Olandija, JK, JAV
BALTOPS 2015	Birželio 5 – 20	Didžiausios jungtinės aljanso narių pratybos iki tol buvusios, skirtos patikrinti apsiginimą nuo povandeniniu laivų, minų laivų, oro antpuolius bei pasipraktikuoti karinių amfibijų transportavimą.	5600	Baltijos jūra, Lenkijos pakrantė	
Saber Strike 15 „Kardo kirtis“	Birželio8 – 19	Multinacionalinės sausumos pratybos skirtos patikrinti sąveiką tarp NATO ir partnerių siekiant paruošti kareivius dalyvavimui NATO greito reagavimo pajėgose.	6000	Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija	

Noble Jump	Birželio 10 – 21	NATO lydimos pratybos. NATO Ypač greito reagavimo pajėgų veikimo patikrinimas.	2,100	Lenkija	

1 Lentelė. Sudarė autorius. Šaltinis: NATO, "Key NATO and allied exercises in 2015".

2016					
FLAMING SWORD „Liepsnojantis kalavijas"	Gegužės 1-20	Multinacionalinės pratybos skirtos testuoti specialiųjų operacijų pajėgas.	-	Lietuva, Latvija	NATO ir partneriai
BRILLIANT JUMP DEPLOY 16	Gegužės 17-26	Skirtos treniruoti NATO Ypač greito reagavimo pajėgas(VJTF) greitai dislokuotis pagal reikiamybę. Pratybos testavo sausumos pajėgu dislokavimą iš pagrindinės bazės Ispanijoje, į Lenkijos Zaganės karinio parengimo bazę.	5000	Lenkija	
SABRE STRIKE „Kardo kirtis"	Birželio 02-14	Multinacionalinės sausumos pratybos, skirtos patikrinti sąveiką tarp NATO pajėgų ir jų partnerių.	6000	Estija, Latvija, Lietuva	Kanada, Latvija, Lietuva, Lenkija, JAV, JK
BALTOPS 16	Birželio 03 - 26	Kasmetinės multinacionalinės pratybos skirtos gerinti sąveiką tarp NATO ir jų partnerių pajėgumų – jūrų, sausumos ir oro sferose.	5600	Baltijos jūra	
ANAKONDA	Birželio 7-17	Didžiausios 2016 metų pratybos. Lenkų lydimos karinės pratybos įtraukiant oro ir sausumos pajėgas.	31000	Lenkija	16 aljanso šalių

2 Lentelė. Sudarė autorius. Šaltinis: NATO, "Key NATO and allied exercises in 2016".

2017					
SUMMER SHIELD „Vasaros skydas"	Balandžio 16 – 30	Kasmetinės multinacionalinės treniravimosi pratybos. Vadovaujant Latvijai, šios pratybos patikrino didelio spektro kovinio palaikymo elementų, įtraukiant artileriją, oro gynybą ir žvalgybą.	1,100	Latvija	Bulgarija, Kanada, Estija, Vokietija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Rumunija, Slovakija, Švedija, JK, JAV
FLAMING THUNDER „Ugninis griausmas"	Gegužės 22 – birželio 3	Lietuvos vykdomas kasmetinės karinės pratybos, skirtos artilerijos ir minosvaidžių ugnies treniravimasis	500	Lietuva	Vokietija, Latvija, Lietuva, Portugalija, Ukraina
BALTOPS	Birželio5 – 24	JAV vadovaujamos kasmetinės karinės jūrų pratybos	patikslinti	Lenkija, Baltijos jūra	
SABER STRIKE „Kardo kirtis"	Birželio6 – 23	JAV vadovaujamos kasmetinės karinės sausumos pratybos	9000 patikslinti	Estija, Latvija,	NATO narės

				Lietuva, Lenkija	
IRON WOLF „Geležinis vilkas“	Birželio 11 – 25	Lietuvos vadovaujamos sausumos karinės pratybos, skirtos ištestuoti daugianacionalines kovines grupes.	5,000 patikslinti	Lietuva	NATO narės

3 Lentelė Sudarė autorius. Šaltinis: NATO, “Key NATO and allied exercises in 2017”.

2018					
SIIL 18 (HEDGEHOG 18)	Gegužės 3 – 14	Estijos nacionalinių sausumos pajėgų pratybos	10,000	Estija	10 aljanso narių ir 5 partnerių
BALTOPS	Birželio 3 – 15	JAV vadovaujamos kasmetinės karinės jūrų pratybos	4700	Lietuva, Lenkija, Danija, Vokietija, Švedija, Baltijos jūra	20 aljanso narių ir du partneriai
SABER STRIKE „Kardo kirtis“	Birželio 6 – 23	JAV vadovaujamos kasmetinės karinės sausumos pratybos	18,000	Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija	19 NATO narių
SUMMER SHIELD „Vasaros skydas“	Birželio 7 – 16	Kasmetinės daugianacionalines treniravimosi pratybos. Vadovaujant Latvijai, šios pratybos patikrino didelio spektro kovinio palaikymo elementų, įtraukiant artileriją, oro gynybą ir žvalgybą.	2500	Latvija	8 aljanso nariai
RAMSTEIN ALLOY 18 II	Birželio 25 – 27	Oro gynybos pratybos skirtos gerinti sąveiką tarp NATO ir jos partnerių pajėgumų	-	Estija	
ANAKONDA	Lapkričio 8 – 17	Lenkijos pratybos, skirtos treniruotis upių kirtimų technikai, cheminio, biologinio branduolinio ginklo galimo panaudojimo gynybai[164]	17500	Lenkija, Baltijos šalys	10 aljanso šalių

4 Lentelė. Sudarė autorius. Šaltinis: NATO, “Key NATO and allied exercises in 2018”.

2019					
SPRING STORM „Pavasario audra“	Balandžio 29 – gegužės 10	Didelio mąsto Estijos gynybos pajėgų pratybos įtraukiant NATO priešakines pajėgas kartu su kitomis aljanso šalių pajėgomis	10,000	Estija	
NOBLE JUMP 19	Gegužės 24 – birželio 14	Pirma, šios pratybos ištestavo aktyvavimą, dislokavimo planavimą ir Ypač greito reagavimo pajėgas. Pratybos įtraukė NATO pajėgų	2500[165]	NATO HQs Poland	Lenkija, Vokietija, Norvegija

[164] NATO (2018). “Estonia, Latvia, Lithuania and Poland host NATO allies exercise ANAKONDA 2018” <https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_160311.htm?selectedLocale=en>

[165] JFC Naples Public Affairs (2019). “NATO exercise Noble Jump 2019 underway in Poland”<https://jfcnaples.nato.int/newsroom/news/2019/nato-exercise-noble-jump-2019-underway-in-poland>

		integravimo vienetų (ang. NFIU) veiklą. Antra, pratybos testuoja Ypač greito reagavimo pajėgų dislokavimo elementus bei kokią rolę užima NATO pajėgų integravimo vienetai. Apibendrinant, pratybos apėmė sausumos, jūrų ir oro gebėjimų, sąveikos, vadovavimo ir kontrolės patikrinimą.			
SUMMER SHIELD „Vasaros skydas“	Birželio 2 – 15	Kasmetinės daugianacionalines treniravimosi pratybos. Vadovaujant Latvijai, šios pratybos patikrino didelio spektro kovinio palaikymo elementų, įtraukiant artileriją, oro gynybą ir žvalgybą.	2500	Latvija	
BALTOPS	Birželio 3 – 22	JAV vadovaujamos kasmetinės karinės jūrų pratybos		Lenkija, Baltijos jūra	Danija, Estija, Prancūzija, Vokietija, Latvija, Lietuva, Olandija, Lenkija. Partneriai Suomija ir Švedija
TOBRUQ LEGACY 19	Birželio 3 – 19	Pratybos apėmė multinacionalinių pajėgų sausumos oro ir priešraketinės gynybos sistemų patikrinimą	3500	Lenkija	19 aljanso narių

5 Lentelė. Sudarė autorius. Šaltinis: NATO, "Key NATO and allied exercises in 2019".

2021					
GRIFFIN FORCE I 2021 „Stiprus Grifonas“	Sausio 18 - 20	Pratybos apima Ypač greito reagavimo pajėgų efektyvumo gerinimą. Pratybų tikslas treniruotis NATO pajėgų staigiam kariniam mobilumui.		Estija, Latvija, Lietuva, Lenkija	
RAMSTEIN ALLOY	Balandžio 19-21 Birželio 28 - 30 Rugsėjo 20 - 22	5 NATO straipsnio veikimo patikrinimas, ypatinga dėmesį atkreipiant į oro gynybą.		Estija, Latvija, Lietuva	Partneriai Suomija ir Švedija
SPRING STORM 21 „Pavasario audra“	Gegužės 11 - 31	Didelio mąsto Estijos gynybos pajėgų pratybos įtraukiant NATO priešakines pajėgas kartu su kitomis aljanso šalių pajėgomis	14,000	Estija	
BALTOPS 21	Birželio 1 - 21	JAV vadovaujamos kasmetinės karinės jūrų pratybos	4000	Vokietija, Baltijos jūra	Danija, Estija, Prancūzija, Vokietija, Latvija, Lietuva, Olandija ir Lenkija. Partneriai

					Suomija ir Švedija.
IRON WOLF II 21 „Geležinis vilkas“	Lapkričio 1 - 26	Lietuvos sausumos pajėgų pratybos įtraukiant NATO priešakines pajėgas kartu su kitomis aljanso šalių pajėgomis	4000	Lietuva	

6 Lentelė. Sudarė autorius. Šaltinis: NATO, “Key NATO and allied exercises in 2020”.

Lentelė su susitikimų metu priimtų sprendimų bruožais atgrasymo koncepcijos perspektyvoje

Atgrasymo koncepcijos	Atgrasymas paremtas kaštais (ang. by denial)	Atgrasymas paremtas bausme (ang. punishment)
Konvencinis	• Dėmesys pafrontės šalių pajėgoms didinti • Itin greito reagavimo pajėgų atvykimas į rytinį NATO sparną.(5-7dienos) • Priešakinės daugianacionalinės pajėgos • Technologinis ginkluotės pranašumas • Aiškiai apibrėžiamos raudonosios linijos • Infrastruktūra reikalinga greitam pastiprinimo atvykimui. • Stipri oro gynyba pritaikyta visiems atvejams • Norint stiprinti atgrasomąją poziciją reikia didinti karinių pratybų mąstą	• Priešakinės pajėgos, kurios eskaluotų konfliktą į aukštesnį lygmenį (ang. Tripwire), didelis dėmesys kreipiamas NATO 5 -ojo straipsnio aktyvavimui ir iš jo einančiomis pasekmėmis • „Tripwire“ pajėgoms trūksta mandato, efektyviai veikti konflikto atveju • Didesnio solidarumo ir vieningumo išraiška agresoriaus atžvilgiu • Vieningas karinių pajėgumo finansavimas, kuris didina ne tik kiekvienos nares karinį pajėgumą, bet ir viso aljanso pajėgumus gebėsiančius atitinkamai reaguoti • Ginklavimosi varžybų tikimybės mažinimas. • Karinės pratybos vykdo tik aljanso užtikrinimo funkciją, jos nėra atgrasomojo pobūdžio
Branduolinis		• Taktiniai ir strateginiai branduoliniai ginklai ir jų paleidimo sistemos. • Dvigubo pritaikomumo lėktuvai skirti tiek konvenciniams tiek branduoliniams tikslams b-2; b-52; Šie atgrasymo įrankiai turi ypatingą atgrasomąjį efektą. • Nuosaiki komunikacija branduolinių ginklų atgrasymo perspektyvoje, kol kas tai išlieka tik strateginiuose dokumentuose ir branduolinių valstybių veiksmuose tai sukuria neužtikrintumą (ang. calculated ambiguity), o tai apsunkina priešą įsivertinti galimus nuostolius. • Turi praktikuoti karinėse pratybose

7 Lentelė. Sudarė autorius. žaliai pažymėti veiksniai yra trūkumai kurie trukdo pilnai išpildyti atitinkamą atgrasymo koncepciją

Priedas Nr. 3

Interviu su Lietuvos ambasadoriumi NATO Deividu Matulioniu transkriptas, 2022 m. gegužės 5 diena.

Džiugas: Laba diena, Deividai, dėkui už tai, kad sutikote duoti interviu ir iš pradžių noriu sutvarkyti formalumus. Ar sutinkate, jog šio interviu medžiaga yra įrašinėjama ir bus naudojama mano bakalauro darbe pavadinimu „NATO atgrasymo strategija rytiniame aljanso sparne po Velso viršūnių susitikimo“?

Deividas: Tai gerai, viskas tvarkoj… Sutinku, gerai, galim judėt.

Džiugas: Gerai. Tai trumpai apie mano darbą bakalauro. Tai atsižvelgiant į Rusijos motyvaciją keisti tarptautinio saugumo architektūrą po 2014 metų, aljanso rytinis sparnas atsiduria ties galima fronto linija. Ypatingai Baltijos valstybės. NATO aljansui įsipareigojus ginti visas aljanso valstybes, atsiranda prieštaringumo mokslinėse diskusijose dėl to, kaip aljansas žada šį pažadą įvykdyti. Po Velso viršūnių susitikimo, aljansas, kaip teigia, grįžta prie atgrasymo doktrinos reaguojant į Rusijos grėsmę, tačiau vykdomas atgrasymas turi spragų ir neišpildo atgrasymo koncepcijos reikalavimų. Tai mano darbo tikslas yra, remiantis atgrasymo teorijos prielaidomis, įvertinti vystomą rytinio NATO sparno atgrasymo strategiją po 2014 metų.. ir išryškinti jos privalumus ir trūkumus. Tai trumpai tiek apie darbą ir tada pirmas klausimas būtų... Kaip galėtumėte apibūdinti NATO veiklą iki Velso viršūnių susitikimo 2014 metais šiose srityse: tai būtų santykiai su Rusijos federacija?

Deividas: Tai aš sakyčiau, kad NATO galima būtų aaa... nuo NATO įkūrimo keturiasdešimt devintais metais, galima būtų suskirstyti jos veiklą į tokius tris, sakyčiau, nu aš matyčiau, etapus. Tai pirmas etapas buvo aaa... Rusijos arba Sovietų Sąjungos sulaikymo etapas iš esmės tam, kad apsaugoti Vakarų Europą. Na... toliau atsirado devyniasdešimtais metais požiūris į tai, kad reikėtų judėti link partnerystės su Rusija ir buvo gana stiprios idėjos tam, kad na vis dėlto Rusiją ne pakviesti į NATO, bet maksimaliai sustiprinti ryšius su Rusija įvairiose srityse, tame tarpe ir gynybinio bendradarbiavimo, krizių valdymo srityse. Iš tiesų Rusija buvo įtraukta į daugelį programų. Na ir aišku po Rusijos-Gruzijos karo 2008 metais ir po 2014 metų invazijos į Krymą ir Rytų Ukrainą, situacija vėlgi dramatiškai pasikeitė ir na mažiau kalbama apie partnerystę. Tai išties tuo metu buvo stipriai sustiprinti NATO pajėgumai rytiniame flange, tame tarpe ir Baltijos šalyse ir atgrasymo koncepcija vėl, kaip sakant, vėl sužydėjo, galima taip sakyti, ir tam buvo skiriamas ypatingas dėmesys. Bet sakyčiau, kad vis dėlto tai buvo daugiau simbolinio pobūdžio atgrasymo priemonės, kurios na iš esmės buvo tiktai ženklas Rusijai, kad nekiškite pirštų prie NATO, nes kiekvienas NATO narys, kiekviena NATO valstybė bus ginama. Na ir... aišku buvo atitinkamai 2010 metų NATO strateginėj koncepcijoj įrašyta, kad Rusija yra grėsmė, bet tuo pačiu ir buvo išreikšta viltis, kad su Rusija galima būtų vystyti partnerystę, jeigu situacija Rusijoj pačioj keistųsi. Taigi... aaa... 2014-2022 metai, dvidešimt antrais metais, po Rusijos akivaizdžios konvencinės karinės agresijos prieš Ukrainą, situacija dar dramatiškiau pasikeitė ir iš tiesų, na nebeliko iliuzijų, kad Rusija gali būti partneris artimiausioje perspektyvoje ir dėl to turime daryti viską, kad apginti visą NATO teritoriją. Ką ir prezidentas Baidenas ir NATO generalinis sekretorius, ir kiti kalba, kad tai yra svarbiausias mūsų

tikslas. Ir šioje vietoje, na mes kaip tik ir dirbame ties tuo, kad atsirastų daugiau aljanso pajėgų visame rytiniame flange, nuo Juodosios jūros iki Estijos, sakyčiau. Tai yra, taip vadinami, penki gynybos planai, kurie vasario 25 dieną visi buvo aktyvuoti po invazijos nedelsiant. Kurie suteikė gerokai daugiau įgaliojimų NATO vyriausių pajėgų vadui disponuoti pajėgomis tuo atveju, jeigu įvyktų kokia nors krizė arba tam tikros nenumatytos aplinkybės, ar, net ir blogiausia, riboto mąsto karinė invazija į NATO teritoriją. Taigi, tie gynybos planai yra aktyvuoti, vyriausias pajėgų vadas disponuoja šiuo metu apie 40 tūkstančių karių pajėgomis, kurias gali atitinkamai panaudoti, jeigu kas nors kiltų, kiltų kokios nors rimtos problemos kuriai tai, na sakysim, NATO valstybei. Tačiau einama toliau ir galvojama apie tai, kad reikėtų toliau reformuoti gynybos planus, juos padaryti, ta prasme, kad jie būtų greitesni ir tas reagavimo laikas būtų gerokai sutrumpintas. Ir taip pat, kaip ir sakiau, dabar mūsų pagrindinis uždavinys yra pasiekti, kad būtų šalia mūsų nacionalinių pajėgų dar didesnės papildomos NATO pajėgos, kurios nuo pačios pirmos minutės, jeigu kas nors įvyktų, būtų kartu pasiruošusios su nacionalinėmis pajėgomis ginti šalies teritoriją. Tai.. tai kaip tik šiuo metu ir vyksta diskusijos NATO viduje, kaip tą padaryti. Yra įvairiausių pasiūlymų, bet apie juos aš atvirai dabar negaliu kalbėt, nes tai yra derybinio proceso dalis.

Džiugas: Suprantu, bet vat.. vat mane ir domina iš tikrųjų tas momentas nuo keturioliktų metų iki dvidešimt antrų. Nes dabar ką, ką padarė, kad aktyvavo ten tuos gynybos planus, ten tas NATO reagavimo pajėgas aktyvavo, 40 tūkstančių žmonių, kur ir vat Velso susitikimo metu buvo padidinta nuo 13 tūkstančių iki 40 tūkstančių. Mmm.. mes iš esmės, šiuo atveju, kad ir kaip ciniškai skambėtų, turėtumėm dėkoti Ukrainai. Mes ir nebesvarstom net to atvejo, kad pavyzdžiui, kaip būtų buvę, jeigu būtų čia įvykusi ta agresija, nes laikas iš esmės ribotas. Ukraina turėjo strateginį gylį ir... Ir dėkui jiem, bet... Bet man įdomu tas, kokį vykdė atgrasymą nuo keturioliktų iki dvidešimt antrų metų. Tai... ar galėtumėt.. gal galėtumėte pakomentuoti, kodėl buvo nuspręsta dislokuoti daugianacionalines priešakines pajėgas Baltijos šalyse ir Lenkijoje? Dalinai jau tai padarėte, bet, ar galėtumėt pasakyt, kokį efektą šios pajėgos sukūrė? Nes, pavyzdžiui, mokslinėse studijose įvairiai yra svarstoma tarp to, kad šitos pajėgos buvo iš esmės realiai pasiruošusios ginti ir tarp to, kad jos atlieka tiesiog tripwire funkciją, tai yra solidarumo vaizdinį aljanso, kad jisai bus įtrauktas. Bet kaip, kaip tai padarys ir panašiai, nebuvo iš esmės tikslinama.

Deividas: Tai, viskas tvarkoj, jūs teisingai pastebėjote, tai, iš tikrųjų, daugianacionalinės pajėgos ir po keturioliktų metų, tai yra šešioliktais metais priimtas sprendimas dislokuoti aljanso šalių daugianacionalinius batalionus. Tai mes turime Vokietijos vadovaujamą batalioną Rukloje, kuris yra šiuo metu dar papildomai sustiprintas, padidintas vos ne dvigubai nuo pirminio dydžio, tai irgi yra pakankamai svarbus dalykas. Taip pat, buvo sustiprinta ir oro policijos misija, tai oro policijos misija dvigubai, o netgi kartais, priklausomai nuo situacijos, ir keturgubai buvo sustiprinta. Ir dabar, pavyzdžiui, yra na Baltijos regione šešiolika naikintuvų, kurie užtikrina oro policijos misiją, tai... tai

irgi yra labai svarbus dalykas. Bet.. bet tai yra daugiau, kaip ir teisingai pasakėt, solidarumo gestas parodant, kad tikrai aljanso šalys ir aljansas tinkamai gins kiekvieną NATO valstybę. Tačiau to aišku nepakanka ir... tam ir yra greito reagavimo pajėgos, kurios.. kurių reagavimo laikas šiuo metu sutrumpintas iki penkių dienų ir taip pat ir kitos pajėgos papildomos, kurios yra dedikuotos aljansui, nacionalinės pajėgos, jos, jų irgi reagavimo laikas yra smarkiai sutrumpintas, kad krizės atveju galėtų jos būti panaudotos. Bet mūsų situacija yra tokia, kad, jei sakysim, Ukrainos atveju, nuo lapkričio pabaigos buvo turima informacijos apie telkiamas Rusijos pajėgas ant Ukrainos sienos ir realiai buvo daugiau mažiau aišku iš žvalgybinės informacijos, kad Rusija ruošiasi kariniams veiksmams, tačiau buvo vertinimas, ar tie kariniai veiksmai prasidės ar neprasidės. Bet, taip vadinami, indications and warnings labai aiškiai rodė, kad yra ruošiamasi. Tai yra, tokiu atveju, jeigu būtų kažkas panašaus, tai NATO turėtų nemažai laiko pasirengti ir atitinkamai tą reagavimo ir krizių valdymo lygmenis, tuos vadinamus penkis, galėtų atitinkamai palaipsniui kelti iki didesnio pasirengimo. Tačiau mūsų regione problema yra ta, kad mes vienoj pusėj turime Kaliningrado sritį, kitoj pusėj turim Baltarusiją, kuri realiai yra pilnai integruota į Rusijos karinę sistemą, todėl, taip vadinamo, sakysim, trumpo perspėjimo arba be perspėjimo karinių įvairių provokacijų ir veiksmų mūsų regione tikimybė yra gerokai didesnė negu kažkur kitur, kur yra... kur yra, sakysim, na reikalingos gerokai didesnės pajėgos tam, kad imtis tų provokacijų. Tai mūsų pažeidžiamumas tam tikras, jis yra akivaizdus ir dėl to mums reikia pajėgų vietoje, kad jos būtų pas mus. Neužtenka, taip vadinamo, pastiprinimo, kad pajėgos po savaitės, ar po penkių dienų, ar po dviejų savaičių atvyks ir ir padės nacionalinėm pajėgom vykdyti šalies teritorijos gynybą. Todėl uždavinys yra, kad tų pajėgų atsirastų daugiau čia, ant žemės, Lietuvoj. Pastiprinimo, ta klasikinė pastiprinimo koncepcija, jinai yra svarbi, bet jinai yra nepakankama mūsų regionui. Tai.. būtų tokia.. tokia, sakyčiau, na esmė. Na, bet puiku, kad tos pajėgos yra ir jos yra didinamos, ir oro gynybos pajėgumai papildomi ir jūriniai pajėgumai. Išties dabar, šiai dienai, situacija yra kur kas geresnė negu prieš pusmetį. Aljanso pajėgų yra kur kas daugiau negu buvo prieš pusmetį.

Džiugas: Taip. Supratau. Tai bi6ki dabar dar prie Briuselio susitikimo. Vienas iš rezultatų yra NATO pajėgų parengties iniciatyva keturi po trisdešimt. Iš esmės įvertinus šitas pajėgas kaip mobilias, skirtas visom grėsmėm atgrasyti arba reaguoti į visas grėsmes. Ir šios pajėgos turėjo būt pasirengusios veikti iki dvidešimtų metų iš esmės. Tai vat buvo du metai paruošt tom pajėgom. Ar galėtumėt patvirtint arba paneigti, kad ši iniciatyva jau iš esmės yra egzistuojanti, ar nepritrūko aljanso išteklių ir noro jas sukurti?

Deividas: Apie ką jūs kalbat? Aš nelabai supratau pradžioj.

Džiugas: Briuselio susitikimo metu buvo priimtas sprendimas keturi po trisdešimt, tai čia buvo aaa...

Deividas: Mhm...

Džiugas: Sąjungininkai iki dvidešimtų metų turėjo būt paruošę trisdešimt mechanizuotų batalionų, trisdešimt lėktuvų eskadrilių, trisdešimt kovotojų laivų, pasirengusių veikti per trisdešimt dienų.

Deividas: Na, taip tai...

Džiugas: Ar šios pajėgos jau egzistuoja šiandien?

Deividas: Na suprantu. Tai iš esmės ir tas sprendimas buvo priimtas, ir jis na yra įgyvendinamas, kadangi turi būti dedikuojamos pajėgos. Tai yra, tokių pajėgų, kurios būtų grynai NATO yra nu labai nedaug. Šiaip tai yra, kaip čia pasakyt, sumestinės valstybių, NATO valstybių pajėgos. Ir čia ir būtų tas trisdešimt plius trisdešimt plius trisdešimt. Ir tas generavimas tų pajėgų, jisai vyksta. Bet aš norėčiau pabrėžti, kad dabar vyksta kitas procesas, yra vykdoma, taip vadinama, reforma NATO gynybos sektoriaus ir, ir ji yra šiuo metu prioritetinė ir ten bus numatytos kai kurios kitos priemonės, kurios pakeis visą architektūrą NATO gynybos, kuri bus orientuota daugiau į tuos tikruosius regioninius planus, tai yra šiaurė, pietūs, centras ir rytai, tai ir visos NATO teritorijos rėmuose. Ir... kalbant apie tikruosius gynybos planus, kur turėtų būt atitinkamai aaa... nuo pat pirmos invazijos dienos užtikrinama tinkama gynyba ir pajėgos dedikuotos turėtų įsijungti į kovos veiksmus. Tai, ar sakysim, tai būtų šalia Lietuvos pajėgų, jeigu mūsų regionui būtų dedikuotos, tai ar ten Lenkijos, ar Vokietijos, ar ten Danijos, ar Latvijos. Tai, ta NRI iniciatyva jinai egzistuoja, bet jinai šiuo metu nėra svarbiausia, mūsų nuomone, dabar truputi kiti aspektai yra svarbūs. Tam, kad... Mums yra svarbu ne, ne kiekybė, ne čia, sakysim, pasakyt, kad turėsim trisdešimt trisdešimt trisdešimt, bet neaišku, kaip jie visi veiks krizės atveju, vakarinio konflikto atveju, bet sukurti sistemą, kuri leistų labai operatyviai greitai priimti sprendimus ir vykdyti gynybinius veiksmus visoje aljanso teritorijoje, pradedant nuo, sakysim, tos teritorijos, kuri buvo užpulta ir atitinkamai visoje aljanso teritorijoje. Ir aš norėčiau dar pabrėžti, kad tai na yra dar susiję ir su visomis pajėgomis, tai yra ne tiktai sausumos pajėgos, bet ir oro pajėgos, ir priešraketinė gynyba, priešlėktuvinė gynyba, ir jūrinės pajėgos, ne vien tiktai sausumos. Tai.. tai mūsų irgi uždavinys yra, kad būtų, taip vadinamas, Multi Domain požiūris.

Džiugas: Supratau. Nu ir toks klausimas, kodėl remiantis ekspertų ir valstybės vadovų nuomone, JAV kariai yra ypatingai pageidautini rytinio NATO sparno valstybėse? Ypatingai iš esmės reikalaujami. Koks tai yra efektas, kodėl tai.. to yra norima?

Deividas: Na, aš noriu pabrėžti, kad pas mus Lietuvoje yra NATO pajėgos ir yra JAV pajėgos. NATO pajėgos, tai yra mūsų Vokietijos vadovaujamas batalionas ir taip pat yra atskiras mechanizuotas JAV batalionas, kuris yra šiuo metu irgi dislokuotas Lietuvoje, tai.. bet tai nėra NATO batalionas, tai yra Jungtinių Amerikos Valstijų. Tai.. šiuo atveju, kodėl JAV pajėgos yra pageidaujamos, tai yra turbūt pakankamai suprantama. Šiuo metu NATO JAV vaidmuo yra milžiniškas, 70 procentų viso NATO gynybos biudžeto yra Jungtinių Amerikos Valstijų gynybos biudžetas. Jungtinių Amerikos Valstijų pajėgos yra šiuo metu akivaizdžiai pačios stipriausios pasaulyje ir atitinkamai priešininko ar priešo, ar kaip jį pavadinsi, vertinimu JAV pajėgų buvimas vienoj ar kitoj teritorijoj turi stiprų atgrasantį

poveikį. Na turbūt akivaizdu, kad aaa... Rusijai ypatingai, jai sakyčiau, galbūt tas žodis gerbia tinka, gal ir netinka, bet bijo būtent JAV pajėgų. Ir atitinkamai NATO pajėgos irgi yra svarbios, todėl aš nenorėčiau čia nurašyti sakydamas, kad NATO pajėgų buvimas yra antraeilis JAV pajėgom. Tikrai ne. Ir tam tikras pasidalinimas irgi yra, darbo pasidalijimas irgi yra nemažiau svarbus. Tai Jungtinės Amerikos Valstijos negali padengti viso aljanso teritorijos, todėl tam ir yra kitos didžiosios ir, sakysim, pakankamai galingos valstybės, kurios turėtų imtis daugiau atsakomybės. Tą Jungtinės Amerikos Valstijos jau seniai ragina ir tas vyksta po truputi.

Džiugas: Supratau. Dar prieš tai užmiršau vieną klausimėlį. Išsiaiškinome, kad iš esmės NATO vykdo atgrasymą savo pajėgų gebėjimu atsiųsti pajėgas laiku, iš esmės, greito reagavimo būriai ir taip toliau. Ar šios, ar ši nu tokia kaip koncepcija, kad NATO aljansas gali sugebėti greit sustiprinti tam tikrus regiono taškus ir panašiai, ar tai atgraso iš esmės Rusiją, ar Rusija vertina tą dalyką, kad NATO sugeba greitai tai padaryti.

Deividas: Aš manau, kad Rusija vertina pakankamai rimtai iš tikrųjų vadinamąjį tą reinforcement'ą arba sustiprinimo galimybes. Taip aaa.. Rusija supranta, kad galbūt jų sprendimo priėmimas yra kai kuriais atvejais greitesnis, bet bendrai konvencinių pajėgų dydžiu ir jų aprūpinimu NATO pajėgos yra šiuo metu akivaizdžiai geresnėj padėty negu Rusija, todėl atviras karinis konfliktas prieš NATO, jis Rusijai būtų ypatingai pavojingas ir na reikštų dideles problemas. Kita vertus neatmeskime, neignoruokime ir to fakto, kad NATO yra branduolinis aljansas ir lygiai taip pat turi tiek strategines, tiek taktines branduolines pajėgas, kurios atitinkamai irgi veikia kaip rimtas atgrasymo veiksnys.

Džiugas: Supratau. Na ir kadangi laiko nebedaug liko, norėčiau paklausti apie branduolinį atgrasymą iš esmės. Ar po Velso ir vėlesnių viršūnių susitikimo metu aljansas grįžta prie branduolinio atgrasymo doktrinos, ar tai labiau lieka tik strateginiuose dokumentuose? Ir jeigu lieka tik strateginiuose dokumentuose, tai kodėl?

Deividas: Branduolinis atgrasymas visada buvo ypatingai svarbi NATO veiklos dalis ir išlieka, ir išliks ateityje. Ypač turint omeny atitinkamus Rusijos branduolinės doktrinos pokyčius, kurie na yra šiaip neraminantys dėl to, kad taip vadinamas pirmojo panaudojimo principas pas juos yra įrašytas, tai kas, iš tikrųjų, yra pakankamai pavojinga. Dėl to aljansas laikosi JAV, kuri yra pagrindinė šiuo metu, na ta šalis, kuri užtikrina aljanso branduolinį skėtį. Tai... jie turi taip vadinamas calculated ambiguity arba apskaičiuotas neapibrėžtumas branduolinėje doktrinoje, kuris leidžia atitinkamai... Na tas neapibrėžtumas yra svarbus, nes iš tiesų jisai na neleidžia tinkamai pasiruošti priešininkui, kadangi iš tikrųjų nežinoma, koks galėtų būti atsakas iš aljanso pusės į vieną ar kitą konkretų veiksmą iš Rusijos ar kito agresoriaus pusės. Tai dar kartą pakartosiu, kad branduolinis atgrasymas išlieka ir išliks, ir bus toliau galbūt ir stiprinamas. Jeigu pastebėjot, Didžioji Britanija stiprina savo branduolines pajėgas, taip pat ir Prancūzija irgi skiria tam ypatingą dėmesį. Tačiau na vis dėlto aljansas remiasi visų pirma JAV strateginėmis pajėgomis.

Džiugas: Jo, bet ar nėra taip, kad branduolinis atgrasymas iš esmės rytinio sparno valstybių atveju, nu jisai nėra kredibilus?

Deividas: Aš nelabai suprantu dėl ko. Dėl to, kad nėra branduolinio ginklo? Amm.. Rytų Europoje. Taip, tai daug kur nėra branduolinio ginklo ir ta prasme jis nėra dislokuojamas visoje NATO teritorijoje, tai aš manyčiau, kad tai yra tikrai reikšmingas atgrasymo veiksnys, turbūt pats reikšmingiausias. Nes iš tiesų...

Džiugas: Bet kaip jinai dera?

Deividas: Kaip?

Džiugas: Atsiprašau. Bet kaip pavyzdžiui šita doktrina NATO dera su pavyzdžiui nusiginklavimo sutartimis tokiomis kaip START? Nu Rusijos ir JAV vykdomas. Ir ten Obamos ta.. aš dabar nebeprisimenu.

Deividas: Čia aš norėčiau patikslinti, kad čia yra kalba eina apie strateginės branduolinės ginkluotės ribojimą ir tai nereiškia, kad tai yra apskritai panaikinamas ta strateginė.. strateginis arsenalas, bet skaičius galvučių atitinkamai yra ribojamas. Tačiau turite žinoti, kad šalia strateginių yra taktiniai vadinamieji branduoliniai ginklai, kurių kiekis nėra ribojamas. Ir tai aišku yra didelė problema dėl to, kad ši sritis nėra reglamentuojama tarpusavio susitarimais. Ir dėl to, Jungtinės Amerikos Valstijos savo derybose visada siekia, kad tas taktinis branduolinis ginklas, ne strateginis vadinkim arba taktinis būtų įtrauktas į derybas. Bet dabartinėje situacijoje, kai Rusija pradėjo karinius veiksmus realiai visos tos derybos dėl nusiginklavimo yra nutrūkusios, nes na jos atrodytų šiaip keistokai dabartiniame kontekste. Tai ir manau, kad, jeigu kas nors po kažkiek laiko pasikeis ir įvyks stebuklas Rusijoj, tai galbūt ir bus grįžtama prie na to strateginio dialogo su Rusija dėl nusiginklavimo ir žiūrėsim. Bet šiai dienai tai yra, kaip čia pasakyti, tai yra wishfull thinking. Tai... o visi kiti nusiginklavimo instrumentai, tie kurie yra, jie veikia, kai kurie neveikia, Rusija yra pažeidusi daugelį iš jų. Tai na situacija yra pakankamai neapibrėžta.

Džiugas: Gerai, ir tada greičiausias jau paskutinis klausimas, toks gal ne tai, kad apibendrinantis. Kaip galvojat, visi sprendimai nuo Velso viršūnių susitikimo iki karo Ukrainoje, konvencinio jau plataus masto karo Ukrainoje metu, ar priimant sprendimus, tuos atgrasymo sprendimus, ten tų pajėgų įkūrimas, ten NATO... visų tų sprendimų, kuriuos priėmė nuo Velso viršūnių susitikimo, buvo kreiptas dėmesys į konflikto neeskalavimą iš esmės su Rusija? Nu, aš turiu omeny, kad pavyzdžiui, priešakinės pajėgos, kurios buvo dislokuotos, jos buvo sąlyginai mažos tam, kad neeskaluoti konflikto labiau su Rusija ir kad jos neerzinti. Ir ko pasekoje, ar dabar šita praktika iš esmės baigsis sulig šiuo karu? Su ta baime neeskaluoti konflikto?

Deividas: Tai aš ir norėjau pabrėžti, kad iš tikrųjų, išties vyrauja, kai kur, ta prasme, ir daug kur žiniasklaida, ir šiaip visuomenėje vyruoja toks naratyvas, kad NATO tarsi eskaluoja, čia Rusija turėjo atseit atsakyt, toks labai pavojingas ir visiškai iškreiptas vaizdas. Iš tikrųjų, NATO visada stengiasi

neeskaluot situacijos, visada buvo pabrėžiama, kad NATO yra gynybinis aljansas ir kiekviena šalis, kuri įstoja, visų pirma įstoja dėl savo saugumo, dėl to, kad baiminamasi atitinkamai karinių veiksmų iš Rusijos pusės. Eskalacija, jeigu buvo, tai visada buvo tik iš Rusijos pusės. Ir tas toks bandymas viską apversti aukštyn kojom, na jisai reikalauja ir atitinkamai mūsų visų pastangų, NATO pastangų, na vis dėlto pasakyt: na atsiprašau, bet NATO tikrai niekada neeskalavo situacijos. Kadais buvo ištiesusi, kaip čia pasakyti, draugystės ranką Rusijai bandydama Rusiją įtraukti į procesus, kad ta imperinė logika, kuri Rusijoj visada egzistavo, jinai pasikeistų į bendradarbiavimo logiką ir... Bet, deja, tas neįvyko. Ir mes dažnai vis sakydavom, kad su Rusija tikrai reikia elgtis... ta prasme mes turime rodyti stuburą, mes neturime provokuoti Rusijos, bet stuburą parodyt visada turime, nes reikia pripažinti, kad Rusija yra šalis, kuri gerbia tiktai jėgą ir sakysime nuolatinis kartojimas frazių apie neeskalavimą, apie nusiginklavimą ir realiai vykdymas to nusiginklavimo vienašališkas, jisai tiktai paskatina Rusiją veikti agresyviau. Tai yra tam tikros pamokos, kurios yra išmoktos. Ir jūs turbūt pastebėjote, kad daugelis NATO valstybių didina gynybos biudžetus, taigi suprantama yra, kad pirmiausia turime turėti stiprų stuburą, tiktai tada galime kalbėti su Rusija kaip lygus su lygiu, nes iki tol Rusija spaudė siekdama, kad NATO valstybės nusiginkluotų, o pati ginklavosi nuo 2009 metų pakankamai intensyviai.

Džiugas: Supratau. Ačiū žinokit, ambasadoriau, daugiau nebetrukdysiu, jeigu turit bėgti. Gerų Jums darbų.

Deividas: Tai sėkmės Jums. Sėkmės.

Santrauka

„NATO atgrasymo strategija rytiniame aljanso sparne po Velso viršūnių susitikimo”

Šis bakalauro darbas fokusuojasi ties vykdoma NATO atgrasymo strategija rytiniame aljanso sparne po Velso viršūnių susitikimo priimtų sprendimų siekiant atgrasyti Rusiją. Prasidėjus Ukrainos-Rusijos karui 2014m. aljansas teigia priėmęs sprendimus, kuriais yra tikimasi atgrasyti Rusiją nuo keliamų saugumo iššūkių rytiniame NATO sparne. Velso, Varšuvos, Briuselio viršūnių susitikimų rezultatai sustiprina NATO bendrą atgrasymo strategija kai kurie iš tų sprendimu taip pat sustiprino rytinio NATO sparno atgrasomąją poziciją. Pafrontės valstybėse atsiranda priešakiniai daugianacionaliniai batalionai, įkuriami NATO pajėgų integravimo vienetai ir kt. Šių sprendimų nauda atgrasymo perspektyvoje tarp akademikų yra sutinkama įvairiai, dažniausiai yra siekiama įvertinti šių sprendimų efektyvumą. Priešingai, šiame darbe priimtų sprendimų efektyvumas nėra vertinamas, tačiau, remiantis atgrasymo teorija yra bandoma įžvelgti atgrasymo bruožus, kurie padėtų nustatyti kokią atgrasymo koncepciją vykdo aljansas rytiniame sparne po Velso viršūnių susitikimo priimtų sprendimų. Remiantis teorija įvertinti vykdomo atgrasymo strategijos spragas ir gerąsias savybes.

Tam, kad šis tikslas būtų pasiektas iš pradžių yra įvertinama Rusijos keliama grėsmė rytinio sparno atžvilgiu. Antra, įvertinama rytinio sparno gynybos problematika. Trečia, atliekama Velso, Varšuvos, Briuselio susitikimo metu priimtų sprendimų analizė remiantis sėkmingo atgrasymo teorijos prielaidomis. Ketvirta, atsakoma į klausimą kokią atgrasymo koncepciją aljansas išpildo tiek konvenciniame, tiek branduoliniame atgrasyme. Penkta, įvertinami vykdomos atgrasymo koncepcijos gerosios savybės ir trūkumai.

Tyrime remiamasi trečiosios atgrasymo bangos teorijos prielaidomis: pakankami pajėgumai, patikimumas vykdyti grasinimus ir komunikacija. Teorijos pagrindinis keliamas klausimas yra „koks yra teisingas branduolinio ir konvencinio atgrasymo santykis?“ Teorijoje teigiama, kad per daug dėmesio yra sutelkiama branduoliniams pajėgumams atgrasymo strategijoje, todėl daugiau nagrinėja konvencinio atgrasymo koncepcijas, kurios skyla į dvi dalis pagal įgyvendinimą praktikoje. Atgrasymą kaštais (by. denial) ir atgrasymą bausme (by. punishment)

Atlikta, kokybinė atvejo studija parodė, jog nepaisant priimtų atgrasomųjų veiksmų Velso ir vėlesnių viršūnių susitikimų metu, vis tik aljansas konvenciniame atgrasyme įgyvendina atgrasymo paremto bausme koncepciją, taip pat kaip branduolinio atgrasymo perspektyvoje. Tačiau, priimtos reformos susitikimų metu turi atgrasymo neigimu požymių, tik dėl nepakankamo kredibilumo šios koncepcijos neišpildo.

Vykdomos koncepcijos minusai yra jog tokia atgrasymo koncepcija nenuneigia fakto, kad Baltijos šalys negalėtų patirti fait accompli scenarijaus, kuris lemtų didelį konflikto eskalavimą, kuriam aljansas yra neatsparus dėl solidarumo stokos.

Visi sprendimai priimti nuo Velso viršūnių susitikimo buvo remiami neeskalvimo principu, kas iš Rusijos požiūrio taško gali būti vertinama kaip silpnybė, o tai patvirtina ir atgrasymo teorija. Tyrimo metu išsiaiškinta jog Rusija supranta tik jėgos kalba, todėl mažinant Rusijos galimo apsiskaičiavimo tikimybę yra būtina pradėti vykdyti atgrasymą paremtu neigimo koncepcija. Toks koncepcijos įgyvendinimas išspręstų daugelį rytinį sparną kamuojančių saugumo problemų.

Apibendrinant, šis darbas svarbus tuo, kad įvertina atgrasymo koncepcijas teoriniame lygmenyje, ir pritaiko jas praktiniame rytinio NATO sparno atgrasymo strategijos ištyrimui. Atlikto tyrimo rezultatai, yra vertingi, nes įvertinta NATO vykdoma atgrasymo koncepciją, Madrido viršūnių susitikimo išvakarėse. Todėl, darbe siūloma reikiamybė keisti NATO atgrasymo koncepciją iš bausmės į paremtą atgrasymą kaštais, bus įtaigus šaltinis vertinant Madride priimtų sprendimų naudą rytinio NATO sparno atgrasymo perspektyvoje.

Summary

NATO's deterrence strategy in the Eastern flank after the Wales Summit

This bachelor's thesis focuses on NATO's deterrence strategy in the eastern part of the alliance after the decisions to deter Russia were passed on in Wales summit. Following the beginning of the Ukraine-Russia war in 2014, the alliance assured that needed decisions were taken to deter Russia from causing security issues in the eastern NATO's flank. Wales, Warsaw, and Brussel summits resulted in a strengthened NATO's joint deterrence strategy, whereas a few of the resolutions even boosted the deterrent position of the eastern NATO flank. Enhanced forward presence battalions are emerging in frontier NATO countries, NATO Force Integration Units and other forces are also established. Researchers have different approaches regarding the benefits of these solutions, in most cases evaluation is performed by measuring effectiveness. On the contrary, rather than evaluating effectiveness, this thesis attempts to grasp the main characteristics of deterrence, which could help to determine the deterrent concept pursued by the alliance in the eastern flank following the decisions taken at the Wales Summit. The aim is to identify, based on the theory, the advantages, and gaps of the ongoing deterrence strategy.

To achieve this goal, Russia's threat to the Eastern flank alongside the evaluation of the issues of defence system are initially assessed. In addition, an analysis of the decisions taken at the Wales,

Warsaw, Brussels summits is based on the assumptions of a successful deterrence theory. Moreover, thesis will attempt to answer the question of what kind of deterrence concept NATO implements in in both, conventional and nuclear, deterrence strategies. Lastly, the strengths and weaknesses of the ongoing deterrence strategy are evaluated.

The study is based on the assumptions of the third deterrence theory wave: sufficient capacity, reliability to execute threats, and communication. The main question of the theory is "what is the right relationship between nuclear and conventional deterrence?" The theory argues that too much emphasis is placed on nuclear capabilities in the deterrence strategy, and therefore examines the concepts of conventional deterrence, which in practice fall into two parts in deterrence by denial and by punishment.

A qualitative case study has shown that, despite the deterrent decisions taken at the Wales and subsequent summits, the alliance still implements the concept of punishment to the conventional deterrence same as in the nuclear deterrence. However, the resolutions adopted during the summits have signs of deterrence by denial but are not fulfilled due to insufficient credibility.

The disadvantages of the ongoing strategy include the lack of credibility that the Baltic States would be able to avoid a fait accompli scenario, which is critical to the risk of escalation of the conflict, to which the Alliance is vulnerable due to the lack of solidarity.

All decisions taken since the Wales Summit have been based on the principle of non-escalation, which from Russia's point of view can be seen as a weakness, as also proven by the theory of deterrence. Investigation revealed that Russia understands only the language of force. To reduce the likelihood of Russia's possible attack, it is necessary to introduce a deterrence by denial. This kind of implementation of the concept would solve many of the security problems that is worrying the eastern flank.

In summary, this work is important because it evaluates the concepts of deterrence at a theoretical level and applies them to the practical examination of NATO's deterrence strategy in eastern flank. The results of the study are valuable in assessing NATO's deterrence concept given the timing of the Madrid Summit. Therefore, the offered need to change NATO's deterrence concept from punishment to cost-based deterrence will be a compelling source for the assessment of the benefits of decisions taken in Madrid from the perspective of NATO's eastern flank deterrence.